

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
INFORMĀCIJAS UN BIBLIOTĒKU STUDIJU NODAĻA

**AKADĒMISKA BIBLIOTĒKA KĀ
LIETOTĀJORIENTĒTA VIETA**

BAKALaura DARBS

Autore: **Alīna Deksne**

Stud.apl. ad11074

Darba vadītāja: Dr.Philol. Baiba Holma

RĪGA 2014

ANOTĀCIJA

Akadēmiska bibliotēka šodien ir gan fiziska telpa, gan virtuāls pakalpojums. Mūsdienu mācību tendences rada pastiprinātu vajadzību pēc fiziskas vietas, kur kopīgi mācīties. Attīstīta, moderna un lietotājiorientēta bibliotēkas telpa var kļūt par pirmo izvēli šādam mērķim.

Pētījuma "Akadēmiska bibliotēka kā lietotājiorientēta vieta" mērķis ir noskaidrot saistību starp lietotājiorientētu bibliotēkas iekārtojumu un tās apmeklējumu, kā arī izvērtēt un salīdzināt Latvijas un Glāzgovas bibliotēkas pēc lietotājiorientēta bibliotēkas dizaina principiem. Izmantotas daļēji strukturētas intervijas bibliotēku lietotāju viedokļu noskaidrošanai, ko papildina intervija ar nozares speciālisti.

Pētījuma rezultāti norāda uz saistību starp bibliotēkas iekārtojuma pielāgošanu lietotājiem un bibliotēkas apmeklēšanu. Rezultātu interpretēšanai izmantoti jēdzieni *bibliotēka 2.0*, *akadēmiska bibliotēka 2.0*, sociālais konstruktīvisms un *bibliotēka-kā-vieta*.

Atslēgvārdi: akadēmiska bibliotēka, lietotājiorientēts bibliotēkas iekārtojums, sociālais konstruktīvisms, bibliotēka-kā-vieta.

ANNOTATION

Academic library today is both physical spaces and virtual services. People now need more physical space to learn in collaboration because of the changes in learning methods. Renovated, modern and user-centered library spaces can be the first choice for this purpose.

The purpose of this research is to make out the connection between user-centered library design and its visiting numbers, evaluate and compare examples from Latvia and Glasgow according to rules of user-centered library design. Semi-structured interviews with library visitors are used to achieve this purpose. In addition, an interview with a professional in the field is made.

The results of the research show that there is a connection between adjusting library design to user needs and visiting numbers. The concepts library 2.0, academic library 2.0, social constructivism and library-as-place are used to interpret results.

Keywords: academic library, user-centered library design, social constructivism, library-as-place.

SATURS

Apzīmējumu saraksts.....	5
Ievads.....	6
1. Galveno jēdzienu skaidrojums	11
1.1. Bibliotēka 2.0 un Akadēmiska bibliotēka 2.0.....	11
1.2. Sociālais konstruktīvisms un bibliotēka-kā-vieta	15
2. Lietotāji orientēts bibliotēkas dizains	20
2.1. Lietotāji orientēts bibliotēkas dizains un tā galvenie principi	20
2.2. Izpētes pakāpes analīze	27
3. Akadēmiska bibliotēka kā lietotāji orientēta vieta.....	31
3.1. Metodoloģija	31
3.2. Empīriskās bāzes raksturojums.....	32
3.3. Intervija par lietotāji orientētu bibliotēku	32
3.4. GCU un RSU bibliotēku analīze.....	35
3.4.1. GCU un RSU bibliotēku iekārtojuma pārskati	35
3.4.2. Daļēji strukturēto interviju rezultāti – GCU bibliotēka	47
3.4.3. Daļēji strukturēto interviju rezultāti – RSU bibliotēka.....	56
3.4.4. GCU un RSU bibliotēku salīdzinājums	62
Rezultāti un diskusija	65
Secinājumi	67
Pateicības.....	68
Izmantotie informācijas avoti	69
Pielikumi.....	75
1. pielikums Akadēmiskas bibliotēkas 2.0 modelis.....	76
2. pielikums Latvijas bibliotēku apmeklējuma rādītāji.....	77
3. pielikums Iespējams bibliotēku zonu iedalījums	78
4. pielikums Vietu uzskaitījums GCU bibliotēkā	79
5. pielikums GCU pirmā stāva lasītava pirms remonta	80
6. pielikums Daļēji strukturētās intervijas plāns.....	81
7. pielikums Daļēji strukturētās intervijas intervētāja piezīmju lapas paraugs.....	83
8. pielikums Vienošanās par intervijas datu izmantošanu paraugs (angļu val.)	84
9. pielikums Vienošanās par intervijas datu izmantošanu paraugs (latviešu val.).....	85
10. pielikums Intervija ar Vilmu van Vezembeku	86
11. pielikums GCU bibliotēkas lietotāju viedoklis par gaisa kvalitāti	88

12. pielikums Lietotāju viedokļi par uzlabojumiem GCU bibliotēkā.....	89
13. pielikums Pozitīvie viedokļi par GCU bibliotēku.....	90
14. pielikums Lietotāju viedokļi par uzlabojumiem RSU bibliotēkā	91
15. pielikums Pozitīvie viedokļi par RSU bibliotēku	92
16. pielikums Lietotāji orientēta bibliotēkas dizaina piemēri	93

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

- AACC - Anne Arundel Community College (Annas Arundelas kopienas koledža)
ASV - Amerikas Savienotās Valstis
GCU - Glasgow Caledonian University (Glāzgovas Kaledonijas universitāte)
IKT – informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
LU – Latvijas Universitāte
NCSU - North Carolina State University (Ziemeļkarolīnas štata universitāte)
ODLIS - Online Dictionary for Library and Information Science (Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes tiešsaistes vārdnīca)
RCB – Rīgas Centrālā bibliotēka
RSU – Rīgas Stradiņa universitāte
RTU APF – Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultāte
SZF – Sociālo zinātņu fakultāte
TU Delft - Delft University of Technology (Delftas Tehnoloģiju universitāte)

IEVADS

Temata aktualitāte un norobežojums

Bibliotēku misija, mērķi un uzdevumi ir krasi mainījušies kopš tiem laikiem, kad šīs institūcijas tika izveidotas. Laikā, kad tika veidotas tādas bibliotēkas kā Aleksandrijas un Pergamas bibliotēkas, to galvenā misija bija grāmatu saglabāšana un sargāšana, to lieliski parāda kaut vai toreizējā tendence grāmatu pieķēdēt pie galda, tādējādi nodrošinot grāmatas drošību. Šodien bibliotēku misija tiek papildināta ar tādām frāzēm kā "ilglaicīgas pieejamības nodrošināšana" (Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2013a), "nodrošināt operatīvus un kvalitatīvus pakalpojumus lietotājiem" (Rīgas Tehniskā Universitāte, 2010), "iedvesmot mūžizglītību, attīstīt zināšanas un stiprināt mūsu sabiedrību" (*to inspire lifelong learning, advance knowledge, and strengthen our communities*) (New York Public Library, 2013). Bibliotēku prioritāte šodien ir sabiedrība un lietotājs, tāpēc tās pakalpojumi, krājums un izskats tiek pielāgots tiem. Īpaši tiek pielāgoti pakalpojumi, kas palīdz lietotājam darboties ārpus bibliotēkas sienām, piemēram, grāmatu pasūtīšana elektroniski, konsultāciju nodrošināšana ar tūlītējo ziņojumapmaiņu (*Skype*), e-pastu vai citu tiešsaistes saziņas līdzekli, kā arī dažādu elektronisku resursu izmantošana. 21. gadsimtā valda tendence bibliotēku pārveidot par institūciju "bez sienām", tādējādi veicinot tās izmantošanu, taču, gadījumos, kad bibliotēkas fiziskajai telpai netiek piešķirta tikpat liela nozīme kā tās pakalpojumiem, šī tendence var nozīmēt bibliotēkas mazāku apmeklēšanu.

Lai gan Latvijā šobrīd aktīvi tiek renovētas bibliotēku ēkas, piemēram, uzcelta jauna un moderna Nacionālās bibliotēkas ēka, atjaunota LU centrālās bibliotēkas ēka, renovētas dažādas lauku un pilsētu publiskās bibliotēkas, visur tas tomēr nav iespējams. Atbilstoša iekārtojuma un dizaina trūkums var būt iemesls sabiedrības dalībnieku izvēlei labprātāk izmantot bibliotēkas pakalpojumus elektroniski.

Šajā darbā pētīts, vai bibliotēkas fizisko telpu pielāgošana lietotāja vēlmēm var ietekmēt un kā ietekmē tās apmeklējumu.

Problēmsituācija un pētījuma problēma

Tehnoloģiju laikmetā ir svarīgi atcerēties cilvēku saskarsmi, fiziskus resursus un mājīgu telpu. Tā kā bibliotēkas nozīme gadu gaitā ir mainījusies, ir nepieciešams mūsdienu bibliotēkas piemērot tās mērķauditorijai un viņu vajadzībām, nevis tās veidot tikai kā dažādu informācijas resursu vietu. Nepieciešams reāls risinājums, kā tās piemērot mūsdienu lietotājiem. Bibliotēka ir vieta, kur var satikties, kopā darboties, diskutēt, mācīties un izglītoties. Bibliotēku veidotāji jau ir apzinājušies, ka bibliotēkas izskats un iekārtojums ir

jāpielāgo tās apmeklētājiem. Īpašs uzsvars jāliek uz mūsdienu izmaiņām zināšanu ieguvē, kas uzsver neformālu komunikāciju un diskusiju nozīmi. Tam vajadzīgas piemērotas telpas, ko var nodrošināt bibliotēka.

Bibliotēkas, kuru telpas neapmierina lietotāju vēlmes, nav pievilcīgas apmeklējumiem, ne mācību un pētniecības vajadzībām, ne izklaides vajadzībām. Lietotāji orientēti bibliotēkas iekārtojums ir būtisks aspekts bibliotēkas kā fiziskas telpas pastāvēšanai, jo tas var būt viens no faktoriem, kas ietekmē bibliotēku apmeklētību.

Izpētes pakāpe un novitāte

Pasaules mērogā bibliotēkas dizains un iekārtojums ir ļoti plaši pētīts. Tas arī bieži tiek salīdzināts ar lietotāju vēlmēm un apmeklētību. Pētījumi visbiežāk veidoti izmantojot gadījuma izpēti. Par piemēru var uzskatīt Kailijas Beilinas (*Kylie Bailin*) 2011. gadā veikto pētījumu par Jaundienvidvelsas universitātes bibliotēkas atjaunošanu. Beilina pētījumā noskaidrojusi, ka lietotājiem vēl aizvien nepieciešama fiziska vieta, kur pulcēties un mācīties, un bibliotēka tam ir piemērota, jo piedāvā saistošu un modernu vidi. Līdzīgu pētījumu 2011. gadā veikuši arī Sindija Pierarde (*Cindy Pierard*) un Noriss Lī (*Norice Lee*) par veiktajām izmaiņām Ņūmeksikas Štata universitātē, kuru laikā būtiski tika izvērtēti lietotāju viedokļi un vēlmes. Tāpat šīs tēmas aktīvu pētīšanu var redzēt 2005. gadā izdotajā grāmatā "*Library as Place: Rethinking Roles, Rethinking Space*", kurā ietverti vairāku autoru (*Geoffrey T. Freeman; Scott Bennett; Sam Demas; u.c.*) viedokļi par mūsdienu bibliotēku funkciju maiņu un lietotāju nozīmi tajā (Council on Library and Information Resources, 2005).

Latvijā bibliotēku dizains un iekārtojums ir salīdzinoši maz pētīts, par to var lasīt populārzinātniskos žurnālos, piemēram, "Latvijas Architektūra" vai "Deko". LU Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā var atrast tikai dažus pētījumus, kas veikti saistībā ar bibliotēkas iekārtojumu. Tādi ir, piemēram, Benitas Ivdres bakalaura darbs "Bibliotēku telpu iekārtojuma atbilstība pusaudžu interesēm" (Ivdre, 2012) un Diānas Stūrmanes bakalaura darbs "Bērnu bibliotēku iekārtojuma atbilstība pirmskolas bērnu attīstības īpatnībām" (Stūrmane, 2006). Šie bakalaura darbi, lai gan tematiski līdzīgi, neaplūko aspektus, kuri svarīgi bakalaura darba "Akadēmiska bibliotēka kā lietotāji orientēta vieta" tapšanai. Pētījums par konkrētu bibliotēku tipu atšķir šo bakalaura darbu no citiem pētījumiem. Papildus novitāti piešķir Latvijas un ārzemju piemēru salīdzinājums.

Pētījuma mērķi

Bakalaura darba galvenais mērķis ir noskaidrot saistību starp lietotāji orientētu akadēmiskas bibliotēkas iekārtojumu un lietotāju vēlmi apmeklēt šo bibliotēku. Papildus tam,

darba mērķis ir izpētīt atsevišķas bibliotēkas un noteikt to atbilstību mūsdienu lietotāja prasībām, kā arī salīdzināt Latvijas un ārzemju piemērus.

Bakalaura darba galvenie uzdevumi:

1. Noskaidrot jēdzienus: *bibliotēka 2.0*, *akadēmiska bibliotēka 2.0*, *bibliotēka-kā-vieta*, sociālais konstruktīvisms.
2. Izskaidrot jēdzienu *lietotājiorientēts* un noteikt galvenos lietotājiorientēta bibliotēkas iekārtojuma principus.
3. Veikt līdzīgu pētījumu analīzi.
4. Izvērtēt un analizēt GCU, RSU bibliotēku telpu iekārtojumu, to salīdzinot ar noskaidrotajiem lietotājiorientēta iekārtojuma principiem.
5. Ar intervijas palīdzību uzzināt profesionālu viedokli par to, kā jāattīsta lietotājiorientēta pieeja akadēmiskā bibliotēkā.
6. Iegūt daļēji strukturētu interviju datus no pētāmo akadēmisko bibliotēku lietotājiem par viņu iespaidiem attiecībā uz bibliotēku iekārtojumu un izskatu.
7. Analizēt intervijās iegūtos datus.
8. Izvērtēt iegūtos datus, salīdzināt tos ar teorētiski apgūto un izdarīt secinājumus.

Pētījuma objekts un priekšmets

Pētījuma objekts – lietotājiorientēts akadēmiskas bibliotēkas iekārtojums.

Pētījuma priekšmets – lietotājiorientēta iekārtojuma ietekme uz bibliotēkas apmeklējumu.

Hipotēze

Bakalaura darbā izvirzīta hipotēze – lietotāja vēlmēm atbilstošs bibliotēku telpu sadalījums un iekārtojums veicina bibliotēkas apmeklēšanu.

Teorētiskā bāze

Bakalaura darba teorētisko pamatojumu veido, pirmkārt, četru svarīgu jēdzienu skaidrojums. Tie ir *bibliotēka 2.0*, *akadēmiska bibliotēka 2.0*, *bibliotēka-kā-vieta* un ar to saistītais sociālais konstruktīvisms. Jēdzieni *bibliotēka 2.0* un *akadēmiska bibliotēka 2.0* ir veidojušies *tīmekļa 2.0* straujās attīstības dēļ. Šo jēdzienu pamatā ir lietotājs un tā vēlmju apmierināšana, kas ir svarīgs aspekts lietotājiorientēta dizaina pētīšanā. *Bibliotēka-kā-vieta* un sociālais konstruktīvisms savukārt norāda uz zināšanu iegūšanu neformālos veidos, piemēram, diskusijās, un uzsver fiziskas vietu nepieciešamību šādu mācību organizēšanai.

Otrkārt, teorētisko bāzi papildina apraksts par lietotājiorientēta dizaina būtību un pamatprincipiem, kas jāņem vērā izmantojot šādu pieeju. Tie ir tādi principi kā elastība, kompakturnums, pieejamība, organizētība, u.c.

Treškārt, veikta arī īsa četru pētījumu analīze, kas dažādos veidos pielīdzināmi šim darbam.

Pētniecības metodes

Bakalaura darbā veiktas divas gadījuma izpētes – RSU bibliotēkā un GCU bibliotēkā. Analizēts šo bibliotēku iekārtojums, kā arī izmantotas daļēji strukturētas intervijas ar to lietotājiem, ar kuru palīdzību noskaidroti gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi dati. Intervijas dod iespēju uzzināt gan konkrētus datus, piemēram, bibliotēkas apmeklēšanas biežumu, gan lietotāju domas un viedokļus, kas darbā palīdz izprast, vai lietotājs ir apmierināts ar bibliotēkas telpu iekārtojumu un atmosfēru.

Bakalaura darbu papildina elektroniski veikta intervija ar TU Delft bibliotēkas direktori Vilmu van Zezenbeku (*Wilma van Wezenbeek*), kas palīdz izprast, kas ir svarīgākais lietotājiorientētas bibliotēkas veidošanā.

Empīriskā bāze

Bakalaura darba empīriskā bāze ir 30 GCU bibliotēkas un 20 RSU bibliotēkas Dzirciema ielā apmeklētāji. Respondenti no GCU un RSU bibliotēkām ir gan sievietes, gan vīrieši 18 – 40 gadu vecumā. Papildus lietotāju intervijām, veikta intervija ar TU Delft bibliotēkas Nīderlandē direktori Vilmu van Zezenbeku.

Darba teorētiskā un praktiskā nozīme

Veiktais pētījums ir unikāls ar to, ka salīdzina ārzemju un Latvijas bibliotēkas. Rezultāti sniegs salīdzinājumu par to, kāda uzmanība bibliotēkas ēkai tiek piešķirta citur un kā Latvijas bibliotēkām būtu jāpildinveido savas telpas. Pasaules mērogā šādi pētījumi ir daudz, taču Latvijā ļoti maz. Pētījums ir labs piemērs lietotājiorientēta bibliotēkas interjera veidošanā un tādā veidā var noderēt akadēmisko bibliotēku veidotājiem un darbiniekiem. Īpaši iegūtie rezultāti noderēs RSU un GCU bibliotēkām, jo parādīs to lietotāju viedokļus attiecībā uz bibliotēkas telpām. Šo pētījumu var izmantot kā pamatu bibliotēku uzlabošanai, kā arī jaunu un paplašinātāku pētījumu veikšanai.

Darba struktūra

Bakalaura darbs sastāv no ievada, izklāsta daļas, kuru veido trīs nodaļas, rezultātu un diskusiju daļas un secinājumiem. Darbu noslēdz izmantoto avotu saraksts un pielikumi.

Izklāsta daļas pirmās divas nodaļas ir darba teorētiskā daļa. Pirmajā nodaļā aprakstīti galvenie teorētiskie jēdzieni, kas saistīti ar bakalaura tēmu. Otrajā nodaļā aplūkota lietotājiorientēta bibliotēkas dizaina būtība un ieguvumi, kā arī uzskaitīti konkrēti principi, kas jāietver lietotājiorientētā dizainā. Otrajā nodaļā arī aprakstīti pētījumi, kuros var saskatīt līdzības ar šī darba tēmu.

Trešā nodaļa ir darba "Akadēmiska bibliotēka kā lietotājiorientēta vieta" empīriskais pētījums, kurā, pirmkārt, aprakstīta metodoloģija, empīriskā bāze un divu pētāmo bibliotēku telpu iekārtojums un, otrkārt, izklāstīti iegūtie rezultāti no bibliotēku lietotāju daļēji strukturētajām intervijām. Trešā nodaļa papildināta ar īsu interviju ar nozares speciālisti Vilmu van Vezenbeku, kas palīdz izprast jēdzienu *lietotājiorientēts* bibliotēkas aspektā.

Pētījumā iegūtie rezultāti apkopoti un salīdzināti ar pirmajās nodaļās noskaidroto un citiem līdzīgiem pētījumiem.

Darba pielikumos pievienota tabula ar Latvijas bibliotēku apmeklējuma rādītājiem, attēls ar mācību zonu iedalījumu, vietu uzskaitījums GCU bibliotēkā, GCU bibliotēkas pirmā stāva lasītavas attēls, daļēji strukturēto interviju plāns un piezīmju lapa, vienošanās par interviju datu izmantošanu paraugi, intervija ar Vilmu van Vezenbeku, trīs grafiki ar GCU bibliotēkas lietotāju atbildēm, divi grafiki ar RSU bibliotēkas apmeklētāju atbildēm, kā arī apraksts par lietotājiorientēta bibliotēkas dizaina piemēriem.

1. GALVENO JĒDZIENU SKAIDROJUMS

Lai veiksmīgi izprastu šī darba tematu, pirmajā nodaļā aplūkoti galvenie jēdzieni, kas saistīti ar akadēmisku bibliotēku kā lietotājiorientētu vietu.

Tīmeklis 2.0 ir tieši ietekmējis *bibliotēkas 2.0* jēdziena izveidošanos. Tā definīcijas lielā mērā uzsver lietotāja vēlmju nozīmi, tāpēc palīdz izprast lietotājiorientētas bibliotēkas galvenās īpašības. Aplūkots arī *akadēmiskas bibliotēkas 2.0* jēdziens, kā arī tā konceptuālie modeļi, kas norāda uz bibliotēku kā virtuālu, fizisku, akadēmisku un sociālu vietu. Modeļi palīdzēs izprast akadēmiskas bibliotēkas dažādās lomas un potenciālās iespējas bibliotēkas kā fiziskas vietas attīstībā. Sociālais konstruktīvisms un tā idejas zināšanu ieguvē papildina akadēmiskas bibliotēkas konceptuālos modeļus, reizē izskaidrojot arī *bibliotēkas-kā-vietas* aktualitāti studentu vidū mācību metožu izmaiņu dēļ.

1.1. Bibliotēka 2.0 un Akadēmiska bibliotēka 2.0

Jēdziens *bibliotēka 2.0* radies pēc tam, kad bibliotēku ikdienā aizvien biežāk tika pievērsta uzmanība IKT piedāvātajām jaunajām iespējām, piemēram, darba automatizācijai, internetam, sociālajiem tīkliem, dažādām ierīcēm u. c. Šīs izmaiņas veicinājusi jēdziena *tīmeklis 2.0* parādīšanās.

Jēdziens *tīmeklis 2.0* attīstījās 2005. gadā, taču to vairāk sāka izmantot pēc tam, kad uzņēmējs Tims Oreiljs (*Tim O'Reilly*) publicēja rakstu "Kas ir Tīmeklis 2.0?" (O'Reilly, 2005). Tajā autors atspoguļo kopīgi ar kolēģiem izveidotās idejas par šo jēdzienu un tā atšķirībām no *tīmekļa 1.0*, jeb no tā, kā bijis agrāk. Piemēram, tīmeklī esošās enciklopēdijas ir nomainījušas "Vikipēdijas" (*Wikipedia*) stila interneta vietnes, kuru saturu var izmainīt jebkurš. Personīgās interneta vietnes pārspēj emuāri, taksonomiju vietā tiek izmantotas folksonomijas. *Tīmeklis 2.0* atvieglo lietotāju savstarpējo komunikāciju, ar tā palīdzību iesaistīšanās informācijas satura radīšanā un veidošanā kļūst vieglāka (Suhaņenkova, 2010).

Tīmekļa 2.0 idejas ir cieši saistītas ar jēdziena *bibliotēka 2.0* izveidi. Lai gan šim jēdzienam nav vienotas definīcijas, par to ļoti skaidri rakstījis Maikls Keisijs (*Michael Casey*) savā emuārā (Casey, 2006). Tajā viņš uzsvēris, ka *bibliotēka 2.0*, galvenokārt ir veids, kā pielāgot bibliotēkas pakalpojumus jaunajām *tīmekļa 2.0* idejām. Tas nozīmē, ka tiek pielāgoti bibliotēkas pakalpojumi lietotāju informācijas izmantošanas izmaiņām. *Bibliotēku 2.0* Keisijs nosaucis par "pakalpojumu filozofiju, kas vada bibliotēkas jaunu lietotāju iegūšanā, tajā pat laikā apzinoties, ka pakalpojumi nav pietiekami efektīvi un elastīgi" (2006). Keisijs to apraksta kā bibliotēkas nepārtraukto vēlmi attīstīties un pielāgoties lietotājam, izmantojot trīs

galvenās lietas: jaunu lietotāju piesaistīšanu un iesaistīšanu, un paļaušanos uz nebeidzamu nepieciešamību kaut ko mainīt.

Arī bibliotēku nozares pārstāvis Džeks Maness (*Jack M. Maness*) 2006. gadā rakstījis par *bibliotēku 2.0*, kā arī piedāvājis savu definīciju – "interaktīvu, uz sadarbību vērstu un uz tīmekļa balstītu multimediju tehnoloģiju izmantošana uz tīmekļa balstītiem bibliotēkas pakalpojumiem un kolekcijām". Maness uzskata, ka *bibliotēkai 2.0* piemīt četras galvenās īpašības (Maness, 2006):

1. tā ir lietotājoorientēta – lietotājiem tiek dota iespēja piedalīties krājuma un pakalpojumu veidošanā;
2. tā piedāvā multimediju izmantošanu – bibliotēkas krājumā jābūt audio un video sastāvdaļām;
3. tā ir sociāli bagāta – piedāvā dažādus sociālos veidus, kā ar to sazināties;
4. tā ir inovatīva – bibliotēka balstās uz sabiedrību un mainās līdzi ar to.

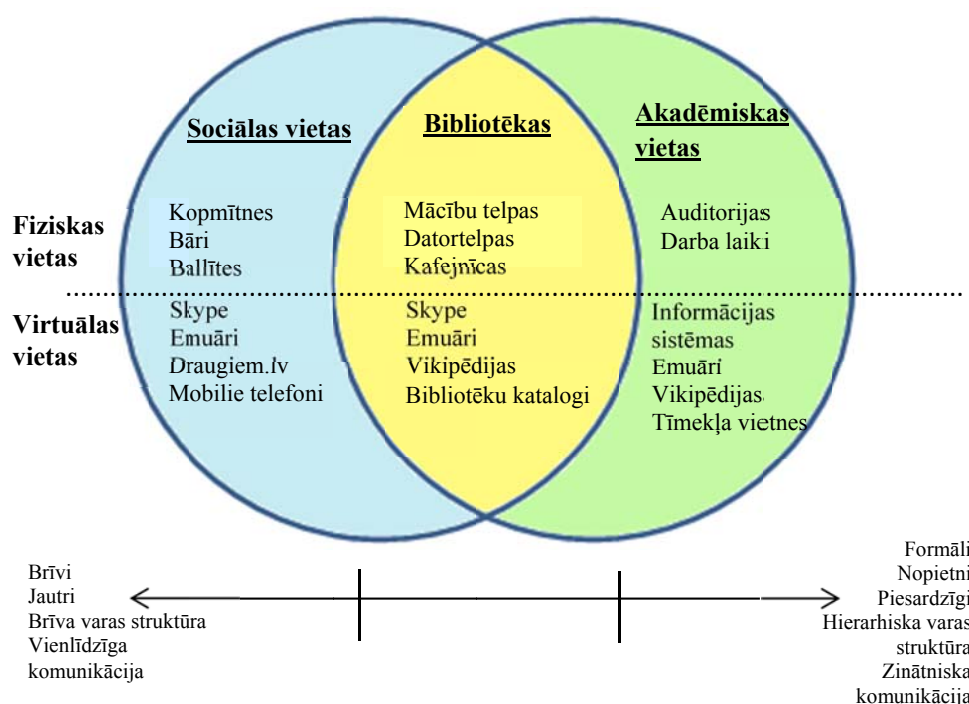
Izdevniecības "*Elsevier*" darbinieks Maikls Habibs (*Michael C. Habib*) savā maģistra darbā "*Toward academic library 2.0: development and application of a library 2.0 methodology*" izveidojis teorētisku apskatu, kā arī paudis savas idejas par jēdzienu *bibliotēka 2.0* (Habib, 2006). Autors darbā to definējis kā "bibliotēkas pakalpojumu daļu, kas veidota, lai apmierinātu lietotāju vēlmes, kuras radušās tiešā Tīmekļa 2.0 pakalpojumu ietekmē" (2006).

Trīs iepriekš minētās *bibliotēkas 2.0* definīcijas ir atšķirīgas, tomēr tajās ir kopīgas iezīmes: jēdziens attiecas uz bibliotēkas pakalpojumiem, tam ir saistība ar lietotāju vēlmju apmierināšanu, tas uzsver izmaiņas, kas radušās IKT attīstības ietekmē.

Habibs savā darbā lielu uzsvāru līcis uz akadēmiskajām bibliotēkām. Viņš izveidojis teorētisku *akadēmiskas bibliotēkas 2.0* modeli (sk. 1.1. att.), pamatojoties uz *tīmekļa 2.0* ietekmi akadēmiskajās bibliotēkās. Modelī autors dalās ar savām idejām par akadēmiskas bibliotēkas vietu studenta sociālajā un akadēmiskajā dzīvē, kā arī virtuālajā un fiziskajā telpā.

Modelis analizē bibliotēkas kā fiziskas un virtuālas vietas nozīmi studenta dzīvē. Tas pamatojas uz ideju par to, ka studenta dzīve sastāv no divām daļām – sociālās un akadēmiskās. Modelī autors attēlojis bibliotēkas nozīmi to apvienošanā. Modeļa apakšdaļā attēlots formālisma līmenis, sociālajās vietās tas ir ļoti zems, tajās nav autoritātes, cilvēki ir vienlīdzīgi un jūtas brīvi. Akadēmiskās vietās savukārt tas dominē, ir amati, autoritāšu līmeņi, uzvedības normas. Lai gan modelī bibliotēka attēlota pa vidu sociālajām un akadēmiskajām vietām, autors uzsver, ka bibliotēka vienmēr centusies vairāk vērsties uz neformālo pusi, lai studenti tajā justos brīvi un spētu sazināties un diskutēt bez autoritātes, kas viņus uzrauga. Autors uzsver, ka akadēmiskas bibliotēkas aizvien vairāk cenšas nodrošināt studentus ar resursiem, kas būtu ne tikai palīgi studijās un darbos, bet nodrošinātu arī brīvā laika

pavadīšanas iespējas. Turklāt bibliotēkas tiek papildinātas ar kafejnīcām un interneta pieeju, kas vēl vairāk bibliotēku nošķir no akadēmiskās dzīves.

1.1. att. Vienkāršs akadēmiskās bibliotēkas 2.0 konceptuālais modelis (Habib, 2006).

Modeļa divi galvenie apļi attēlo sociālās un akadēmiskās vietas studenta dzīvē. Kā jau minēts, bibliotēka tiek attēlota šīm dzīvēm pa vidu, kā vieta, kas cenšas apvienot abas. Papildus tam, apļi tiek sadalīti divās daļās: fiziskajās vietās un virtuālajās vietās. Tas apļus sadala četrās galvenajās daļās:

- sociālās fiziskās vietas: var būt dažādas, taču autors minējis trīs galvenās: *kopmītnes* (dažāda veida dzīves vietas, kur students var justies brīvi kopā ar citiem cilvēkiem), *bāri* (kafejnīcas, ēstuve utt.) un *ballītes* (sociālie pasākumi);
- akadēmiskās fiziskās vietas: auditorijas, klases, kabineti, kā arī atbilstoši darba laiki;
- sociālās virtuālās vietas: sociālie portāli, tūlītējās ziņojumapmaiņas programmas ("Skype"), mobilie telefoni, emuāri;
- akadēmiskās virtuālās vietas: mācību informācijas sistēmas, reģistrācijas programmas ("Cvent", "ASAP"), emuāri, vikipēdijas, tīmekļa vietnes.

Šīm četrām galvenajām modeļa daļām pa vidu atrodas bibliotēkas. Kā jau tika uzsvērts, bibliotēka modelī ir kā vidusceļš starp akadēmisku un sociālu dzīvi. Arī bibliotēkas

tiek iedalītas fiziskās un virtuālās vietās. Bibliotēku kā fizisku vietu raksturo mācību telpas, datortelpas, kafejnīcas, tās var būt arī lasītavas vai grupu un semināru telpas. Bibliotēku kā virtuālu vietu savukārt raksturo tūlītējā ziņojumapmaiņa, sociālie tīkli, emuāri, vikipēdijas, bibliotēku katalogi. Šim uzskaitījumam var papildus minēt vēl daudz piemēru.

Habibs izveidojis arī šī modeļa paplašinātāku versiju (sk. 1. piel.). Tajā viņš neieklauj robežu starp virtuālām un fiziskām vietām, turklāt to papildina ar dažādiem saskarsmes veidiem. Autors uzsver, ka visi no modelī minētajiem saskarsmes veidiem var notikt gan virtuālā, gan fiziskā vidē, jo aizvien vairāk tiek veidotas vietas, kurās apvieno fizisko un virtuālo.

Aplūkojot jēdzienus *tīmeklis 2.0*, *bibliotēka 2.0* un *akadēmiska bibliotēka 2.0* pirmos skaidrojumus, var redzēt, ka *tīmeklis 2.0* ir tiešs cēlonis pārējo izveidei. *Bibliotēka 2.0* skaidro kā bibliotēkai jāattīstās *tīmekļa 2.0* ietekmē, mainot un pielāgojot tās pakalpojumus, kā arī fizisko telpu. Aplūkots modelis par *akadēmisku bibliotēku 2.0* norāda uz fiziskās vietas aspektu šajos jēdzienos. Fiziskajai vietai ir jābūt tradicionālo aspektu un jauno, *tīmekļa 2.0* ietekmē radušo aspektu apvienojumam. Tradicionālie aspekti, piemēram, grupu darbi, jāapvieno ar jaunām iespējām, kas varētu būt dažādi IKT risinājumi grupu mācību laikā. Šādā gadījumā noder, piemēram, monitori, pie kuriem vienādi var darboties ikviens no grupas, tāpat arī internets, lai grupu darbā var piedalīties arī izmantojot video iespējas un atrodoties mājās.

Maģistra darbā Habibs arī izveidojis savu skatījumu par to, kāda izskatās *akadēmiska bibliotēka 2.0*:

Lietotājam būtu viens galvenais konts, kurā varētu pārvaldīt visus izpētes materiālus. Pirmajā dienā sistēmā tiktu ievietota visa mācību programmas informācija. Tā nodrošinātu saites uz visiem ieteiktajiem materiāliem bibliotēkas katalogā, datubāzēs, skolas grāmatnīcā un portālā Amazon.com. Katrai lekcijai būtu saites uz citu studentu vai mācībspēku ieteiktiem resursiem saistībā ar kursu. Tāpat būtu saites uz resursiem, kas atzīmēti ar pasniedzēja vārdu. Turklāt katram uzdevumam, kas ticis izmantots iepriekšējos semestros, būtu saites uz papildus materiāliem, kurus atzīmējuši kā noderīgus gan studenti, gan mācībspēki. Pētījumu laikā studenti un mācībspēki varētu izdarīt piezīmes veselos darbos vai rakstos, kā arī daļās no tiem. Viņi varētu komentēt, diskutēt, pievienot atslēgvārdus un recenzēt darbus. Tas tiktu darīts izmantojot bibliotēku katalogus, datubāzes un tīmekli. Personas centrālais konts nodrošinātu pieeju visām savām piezīmēm, kā arī atslēgvārdu mākonim. (2006, 39. lpp.).

Autora paustā ideja iekļauj vēl daudzus aspektus par to, kādai būtu jābūt nākotnes akadēmiskai bibliotēkai. Habibs pauž ideju par minētās sistēmas iespēju veidot arī privātas grupas, kurās apspriest jautājumus, un šādā veidā sistēma kļūtu līdzīga sociālajiem portāliem. Turklāt autors uzsver, ka šādas sistēmas apvienotu daudzas akadēmiskas institūcijas, kas rosinātu savstarpēju informācijas apmaiņu.

Habiba idejā gandrīz pazūd robeža starp virtuālo un fizisko bibliotēku. Fiziska bibliotēkas telpa tiek veidota tā, lai to varētu pielāgot visiem iespējamajiem apstākļiem. Telpas pielāgo kopīgam darbam, nodrošinot lietotājus ar tādām lietām kā planšetdatoriem, interaktīvām tāfelēm un tehnoloģijām, kas tiks radītas nākotnē.

Jēdzieni *tīmeklis 2.0*, *bibliotēka 2.0* un *akadēmiska bibliotēka 2.0* pirmoreiz skaidroti gandrīz desmit gadus atpakaļ. Šodien tiek runāts arī par *tīmekli 3.0* jeb semantisko tīmekli, kā arī tam pielīdzināti pārējie jēdzieni, jo kā iepriekš minēts – bibliotēkai vienmēr jāpielāgojas apkārtējiem apstākļiem. Minēto autoru paustajos viedokļos redzams, ka idejas par šiem jēdzieniem ir vērstas uz nākotnes iespējām, bet šodien, kad ikdienā tiek izmantots gan *tīmeklis 2.0*, gan *bibliotēka 2.0*, var secināt, ka pirms desmit gadiem gūtās atziņas par to, kā *tīmeklis 2.0* ietekmē *bibliotēku 2.0*, ir reālas.

1.2. Sociālais konstruktīvisms un bibliotēka-kā-vieta

Sociālais konstruktīvisms ir uz konstruktīvisma idejām balstīta teorija, kas uzsver sociālas telpas un konteksta nozīmi zināšanu ieguvē. Liela daļa no sociālā konstruktīvisma idejām pamatojas uz komunikatīvas vietas ietekmi uz objektu. Objektus definē un tiem rada nozīmi personiska un starppersoniska komunikācija papildus individuālai izpratnei. Tas ir sociāls process, kura rezultātā objekts var pastāvēt sociālā kontekstā ar noteiktu nozīmi. "Komunikācija maina to, kā objekts tiek uztverts" (Keaton & Bodie, 2011, 192. lpp). To ir viegli izprast minot aizspriedumus. Lielākā daļa aizspriedumu ir veidojušies sociālā vidē, kur konkrētajam objektam tiek piešķirta kāda nozīme. Piemēram, dažās pasaules kultūrās par normu tiek uzskatīta gliemežu ēšana. Cita sabiedrības daļa savukārt to uzskata par pilnīgi nesaprotamu delikatesi un nekad neuzdrošinātos tos nogaršot. Taču cik daudz no šiem cilvēkiem ir gliemežus pagaršojuši? Lielākā daļa no viņiem tikai pieņem, ka tas varētu būt kaut kas nepatīkams. Šis pieņēmums radies sociālā telpā, komunikāciju rezultātā noteiktā sociālā kontekstā.

Objektu nozīme un individuālie viedokļi par tiem ir sociāli veidoti, viedokļi tiek ietekmēti no apkārtējas komunikācijas un spriedumiem. Tas savukārt ietekmē arī cilvēku uzvedību, piemēram, attieksmi pret noteiktām lietām (Keaton & Bodie, 2011).

Konstruktīvisma idejās zināšanas tiek veidotas uz iepriekšēju zināšanu pamata, taču tās tiek veidotas aktīvu darbību laikā, nevis pasīvi uzņemtas no apkārtnes. Kaut ko uzzināt nozīmē pielāgot vai pārveidot jau iegūto pieredzi. Iegūtas zināšanas nav kaut kā jauna atklājums, tās ir iepriekšējās pieredzes subjektīvs izvērtējums, tādējādi katra iegūtās zināšanas ir ļoti individuālas (Perry & Dockett, 1998). Taču kā tika minēts iepriekš, jauniegūtas zināšanas par apkārtējiem objektiem tiek veidotas arī komunikāciju rezultātā, kas nozīmē, ka

zināšanu iegūšanā nozīme ir arī sociālajai videi. Sociālais konstruktīvisms apvieno abus aspektus.

Sociālai vietai ir liela nozīme zināšanu iegūšanā, taču ar to nepietiek, lai šis process notiktu. Vajadzīgas noteiktas mijiedarbības formas, piemēram, argumentācija jeb diskutēšana. Diskutēšana ir process, kura laikā paustās idejas tiek pamatotas ar reāliem apgalvojumiem. Tā var atšķirties atkarībā no sociālās vietas, kurā process notiek, piemēram, viens un tas pats arguments var tikt atzīts par pareizu un nepareizu atkarībā no sociālās vietas. Argumentēšanas dalībnieki paši nosaka, kādas formas argumenti tiek pieņemti par racionāliem, un kādi nē. Piemēram, apgalvojums "metāls ir pelēkā krāsā" var būt samērā racionāls divu skolnieku sarunā un tikt pieņemts par patiesu viņu sociālajā kontekstā. Ķīmiķu starpā savukārt šāds apgalvojums var radīt neizpratni, jo viņu sociālajā vietā par saprotamu un vispāratzītu tīktu pieņemts, ka ir dažādi metāli un tiem ir atšķirīgas krāsas, tāpēc nav pareizi apgalvot, ka metāls ir pelēkā krāsā. Vienu un to pašu argumentu atšķirīgos sociālos kontekstos var uztvert dažādi (Singh, 2011).

Argumentācijas process ir svarīgs, jo pēc tā tiek veikti secinājumi. Secinājumi ir gala rezultāts jeb iegūtās zināšanas. Secinājumus veikt var tikai tad, ja ir notikusi fakta un pieņēmumu izteikšana, par tiem veidota diskusija, pēc kuras veikti secinājumi un iegūtas jaunas zināšanas (Perry & Dockett, 1998).

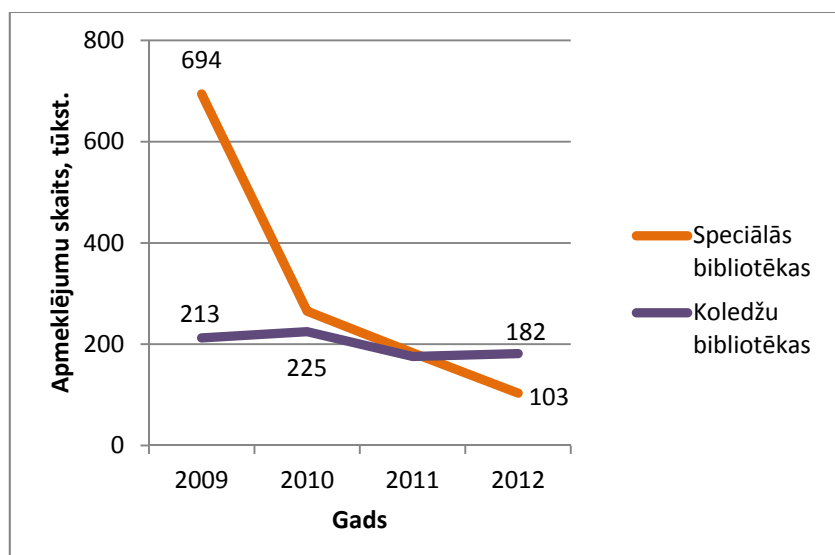
Bibliotēka šādā kontekstā ir nozīmīga kā labvēlīgas vides nodrošinātāja diskutēšanas procesa realizācijai. 1. nodaļā aplūkots *akadēmiskas bibliotēkas 2.0* modelis norāda uz dažādu bibliotēkas telpu izmantošanu savstarpējai mijiedarbībai. Bibliotēka var tikt izmantota kā vieta sociālu telpu veidošanai un diskutēšanai, kā rezultātā tiek iegūtas zināšanas.

Bibliotēka-kā-vieta ir jēdziens, kam nav īstas definīcijas. Tas bibliotēku un informācijas zinātnes jomā parādījies 20. un 21. gadsimta mijā (Most, 2009). Tas pamatā tiek lietots kā pretstats mūsdienās izskanošajam viedoklim par virtuālu bibliotēku nozīmi un bibliotēku vietu digitālajā pasaulē. Jēdziens tiek lietots dažādās situācijās – gan saistībā ar bibliotēkas dizaina veidošanu, gan krājuma uzglabāšanu, gan kā vieta sabiedrības dzīvē (Closet-Crane, 2009). Aplūkojot šo jēdzienu var redzēt dažādus tā aspektus – bibliotēka kā sociāla vieta, bibliotēka kā publiska vieta, bibliotēka kā vietējās sabiedrības vieta, bibliotēka kā mācību vieta u. c. (Council on Library and Information Resources, 2005).

Jēdziens *bibliotēka-kā-vieta* tiek pētīts aizvien biežāk, jo arvien vairāk tiek pētīta bibliotēkas nozīme lietotāja dzīvē (Most, 2009). Lietotāja uzskats par konkrētām vietām ir cieši saistīts ar pieredzēto tajā, ar asociācijām un atmiņām (Cavanagh & Robbins, 2012). Aptaujās par *bibliotēku-kā-vietu* var redzēt, ka lietotāji piešķir nozīmi izskatam, skaņai, smaržai, temperatūrai. Lietotāji bibliotēkas telpās vēlas justies brīvi un mierīgi (Posey, 2009).

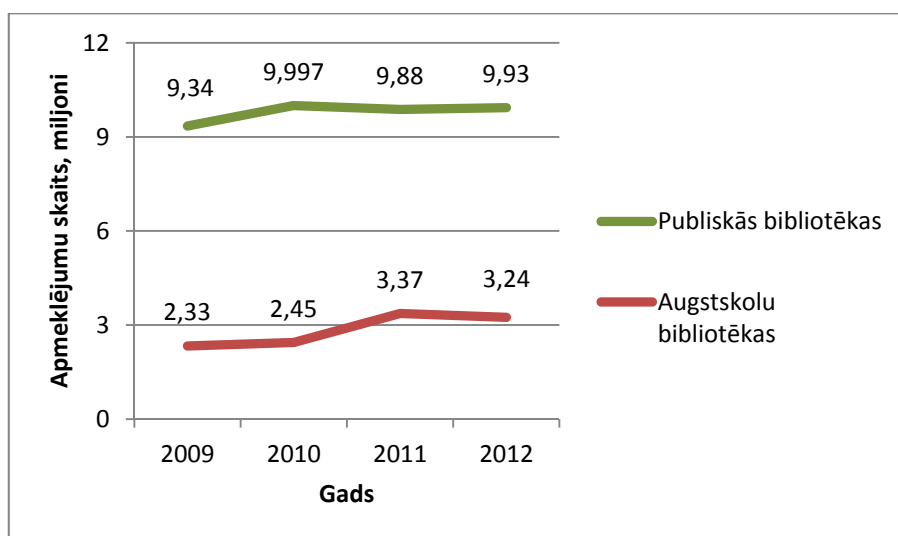
Akadēmiskā bibliotēkā jēdzienu *bibliotēka-kā-vieta* var izmantot līdzīgi iepriekšējā nodaļā minētajai akadēmisku un sociālu vietu apvienošanai. Akadēmiska vieta radīs noteiktu sociālu kontekstu diskusiju attīstīšanai, kas savukārt izveidos sociālu telpu, kur tiks iegūtas jaunas zināšanas.

Fizisko un virtuālo aspektu apvienošana ir svarīga akadēmiskas bibliotēkas iezīme. Virtuālās vietas salīdzinājumā ar fiziskajām tiek arvien vairāk izmantotas, piemēram, cilvēki savstarpējai komunikācijai labprātāk izvēlas sociālos tīklus, informācijas iegūšanai – tīmekli, tomēr tas nenozīmē fizisko vietu pazušānu. Bibliotēka kā fiziska vieta vēl aizvien ir nozīmīga daudzu cilvēku ikdienā, turklāt apmeklējuma rādītāji Latvijas (arī citu valstu) bibliotēkās pēdējos gados ir uzlabojušies, lai gan nevar teikt, ka tā notiek visur. Latvijas koledžu un speciālajās bibliotēkās apmeklējumu skaits ir samazinājies (sk. 1.2. att.), savukārt publiskajās bibliotēkās palicis apmēram nemainīgs. Augstskolu bibliotēkās kopš 2009. gada apmeklējums palielinājies par 39% (sk. 1.3. att.), lai gan lietotāju skaits pat mazliet samazinājies.

1.2. att. Apmeklējums Latvijas speciālajās un koledžu bibliotēkās, 2009-2012, tūkstoši
(sk. 2. piel.)

Fiziskas telpas nodrošināšana vienmēr ir bijis svarīgs bibliotēkas uzdevums. Bibliotēku rašanās pirmsākumos tam bija nozīme tāpēc, ka bibliotēkas krājumu izmantot varēja tikai bibliotēkas telpās. Šodien vieta jānodrošina dažādu iemeslu dēļ – krājuma izmantošanai lasītavās, ierobežotu elektronisko resursu piekļuvei, atpūtai, diskusijām, mācībām, izklaidei.

1.3. att. Apmeklējums Latvijas publiskajās un augstskolu bibliotēkās, 2009-2012, miljoni

(sk. 2. piel.)

Gandrīz visu 20. gadsimtu bibliotēkas galvenās problēmas attiecībā uz telpu bija vietas trūkums krājumam (Matthews & Walter, 2013). Pārsvārā problēmas radīja pieaugošais grāmatu daudzums un nepieciešamība tās izvietot, mazāk vieta lietotājiem, darbam un lasīšanai. Tikai gadsimta beigās bibliotēku sāka uztvert par sociālu vietu, kur lietotāji meklē sadarbību un savstarpēju komunikāciju. 90. gados parādījās viedokļi par vietas trūkumu lietotājiem un grupu sadarbībai (Matthews & Walter, 2013).

21. gadsimtā bibliotēka kā fiziska vai virtuāla vieta tiek apspriesta ļoti daudz. Tiek daudz minēta e-resursu apjoma un izmantošanas palielināšanās, kas varētu nozīmēt bibliotēkas kā fiziskas vietas pazušānu. Un lai gan 1.2.1. tabulā redzams, ka ir bibliotēkas, kurās patiešām apmeklējumu skaits samazinās, akadēmiskās bibliotēkas tiek izmantotas aizvien vairāk. Viens no iemesliem akadēmisku bibliotēku pieaugošai popularitātei ir to pārveidošana par sociālu telpu (Matthews & Walter, 2013). To ir veicinājušas izmaiņas mācību metodēs. Sociālā konstruktīvisma idejas tiek pielāgotas aizvien vairāk studiju kursos, apmācībām tiek izmantoti grupu darbi, kas prasa kopīgu gatavošanos, diskutēšanu, kas savukārt veicina zināšanu ieguvu. Ņemot vērā strauji augošo pieprasījumu pēc elektroniskiem resursiem, tehnoloģiju izmantošanu informācijas iegūšanā un tīmekļa balstītu saziņu, ir pamats apgalvot, ka *bibliotēkas-kā-vietas* izmantošana nākotnē noteikti mainīsies, taču nav zināms – negatīvi vai pozitīvi (Matthews & Walter, 2013).

Bibliotēka-kā-vieta daudziem cilvēkiem asociējas ar tradicionālo uzskatu par bibliotēku kā grāmatu krātuvi, un daudzi neredz tās mūsdienu izmaiņas un dažādos pakalpojumus. Tomēr lielākajā daļā aptauju lietotāji pieprasa vairāk vietas, kas nozīmē, ka savstarpēja komunikācija un mijiedarbība ir svarīga studentu mācību ikdienā un bibliotēka tiek uztverta ne tikai kā tās krājums, bet arī kā fiziska vieta (Matthews & Walter, 2013).

Secinājumi

Bibliotēkas efektivitāte un popularitāte lielā mērā var būt atkarīga no tās spējas pielāgoties ārējiem apstākļiem. Mūsdienās, kad *tīmekļa 2.0* ietekmē arī akadēmiska bibliotēka veido savu nākotnes versiju, jāņem vērā dažādi aspekti – jāpielāgojas gan tehnoloģijām, gan mācību veidiem, gan lietotāju vēlmēm un pašsajūtai. Tādu virtuālo vietu kā sociālo portālu, emuāru, tīmekļa vietu un informācijas sistēmu popularitāte sabiedrībā ietekmē akadēmiskas bibliotēkas telpu izmantošanu. Lai gan šobrīd daudz tiek spriests par bibliotēkas kā fiziskas vietas iespējamu izzušanu, pētījumi aizvien pierāda, ka bibliotēkas tiek apmeklētas tikpat daudz, ja ne pat vairāk. Īpaši akadēmiskas bibliotēkas, jo tās spējušas apvienot virtuālās vietas ar fiziskajām un pielāgoties mūsdienu mācību metožu maiņām. Šodien mācīšanās lielā mērā pamatojas uz sociālā konstruktīvisma idejām par diskusiju nozīmi zināšanu ieguvē. Mācību iestādēm aizvien vairāk vajadzīga vieta šādu procesu norisei, bibliotēka to var nodrošināt, un tas ir jāturpina darīt, lai bibliotēka tiktu vēl efektīvāk izmantota, un nepazustu *bibliotēkas-kā-vietas* nozīme.

2. LIETOTĀJORIENTĒTS BIBLIOTĒKAS DIZAINS

Pirmajā nodaļā aplūkots jēdziens *bibliotēka 2.0* aptver ne tikai pakalpojumu sfēru, bet arī fiziskas vietas nepieciešamību. Maikla Habiba veidotais *akadēmiskas bibliotēkas 2.0* modelis norāda uz virtuālu un fizisku vietu mijiedarbību efektīvas akadēmiskas bibliotēkas darbā. Bibliotēkas telpas vēl aizvien tiek bieži izmantotas, kā arī pielāgotas dažādām vajadzībām. Akadēmiskas bibliotēkas lietotāji novērtē gan modernu un inovatīvu, gan klusu un tradicionālu bibliotēku. Šajā nodaļā tiks aplūkots lietotājiorientēts bibliotēkas dizains, nepieciešamība pielāgot to dažādiem lietotājiem, galvenie principi šādas ēkas un dizaina veidošanā un izpētes pakāpes analīze.

2.1. Lietotājiorientēts bibliotēkas dizains un tā galvenie principi

ODLIS akadēmisku bibliotēku definē kā "bibliotēku, kas ir neatņemama koledžas, universitātes vai citas augstākās izglītības institūcijas daļa, kas pārvaldīta, lai apmierinātu studentu, mācībspēku un darbinieku informācijas un izpētes vajadzības". Šo definīciju iespējams drīz nāksies paplašināt, jo šodien akadēmiska bibliotēka vairs nav tikai mācību un izpētes resursu nodrošinātāja, tā ir arī atpūtas un pulcēšanās vieta.

Filips Leitons (*Philip D. Leighton*) un Deivids Vēbers (*David C. Weber*) 1999. gadā izdotajā grāmatā piedāvā desmit akadēmiskas bibliotēkas ēkas mērķus, no kuriem nozīmīgākie uzskaitīti tālāk (Leighton & Weber, 1999):

1. grāmatu un citu datu nesēju kolekciju sargāšana;
2. grāmatu un citu materiālu izvietošana vieglākas pieejamības nodrošināšanai;
3. katalogu un citu bibliogrāfisku līdzekļu nodrošināšana;
4. vietas nodrošināšana studentu, mācībspēku un citu apmeklētāju mācībām un izpētes veikšanai.

Šie bibliotēkas ēkas mērķi atspoguļo arī iepriekš citētās definīcijas būtību – akadēmiskas bibliotēkas mērķis ir apmierināt studentu un citu lietotāju informācijas un izpētes vajadzības. Informācijas vajadzību nodrošināšana ir viens no galvenajiem akadēmiskas bibliotēkas mērķiem, taču, kā redzams 4. punktā, akadēmiskai bibliotēkai jānodrošina arī fiziska vieta.

Bibliotēku fiziskā telpa universitātēs, koledžās vai citās mācību iestādēs nav veidota tikai informācijas iegūšanai. To apmeklē arī citu iemeslu dēļ, piemēram, atpūtas un izklaides dēļ, kā arī lai satiktos ar draugiem un paziņām. Lietotāji bibliotēkā meklē intelektuālu sadarbību un informācijas apmaiņu, iespējams, pat vēlas norobežoties no ārpusaules komerciālajām vērtībām (Leighton & Weber, 1999). Bibliotēkas telpām jāpielāgojas visām

šīm vajadzībām, bibliotēkai jānodrošina vieta mācību stundām, palīdzības centriem, datoru telpām, informācijpratības kursiem, lasīšanai, rakstīšanai, multimediju izmantošanai, telpām, kas pielāgotas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, prezentēšanai, tīmekļa vietņu veidošanai, telefona vai video konferenču rīkošanai, grupu mācībām (Leighton & Weber, 1999). Šie dažādie vietu izmantošanas veidi nosaukti jau 1999. gadā, bet vēl šodien bibliotēkas tikai pamazām apjauš telpu funkcionalitātes nozīmi efektīvas akadēmiskas bibliotēkas veidošanā.

Bibliotēkas mainās ļoti strauji, jaunas ēkas būvniecībā var izvēlēties labākos arhitektus, taču pēc kāda laika bibliotēkas lietotāji vēlēšies kaut ko mainīt (Schwartz, 2012).

Lietotāji orientēts dizains ietver ļoti daudz aspektus, bet, pirmkārt, tam jābūt pamatotam ar lietotāja vajadzībām. Ņūmeksikas Universitātes lietotāju aptaujā respondenti norādījuši, ka vēlas vairāk privātumu un klusumu, taču vajadzīgi arī vairāk datori un izteiktāks dizains (Pierard & Lee, 2011). Tas norāda uz lietotāju vēlmi pēc dažādām telpām bibliotēkā – vajadzīgas vietas gan individuālam un klusam darbam, gan atpūtai un komunikācijai. *Lietotāji orientēts* ir tāds, kas apzinās vajadzības un cenšas tām piemēroties.

Bibliotēku arhitekts Džefrijs Frīmans (*Geoffrey T. Freeman*) rakstījis par akadēmiskas bibliotēkas izmaiņām kopš to pirmsākumiem. Viņš norāda, ka šodien "bibliotēka ir kā mācību telpas paplašinājums", tai ir jāpielāgojas jauniem mācību veidiem, tai skaitā jāatsakās no agrākajiem uzskatiem par bibliotēku kā resursu glabātāju, dodot vietu kopīgām mācībām, sadarbībai un interaktīviem mācību līdzekļiem (Freeman, 2005). Viņa uzskatus var papildināt ar pirmajā nodaļā minēto sociālo konstruktīvismu, kas uzsver kopīgu mācību, diskusiju un komunikāciju nozīmi mācību procesā. Jaunās tehnoloģijas, plašā interneta pieejamība un bibliotēkas paplašināšanās ārpus savām fiziskajām robežām vēl aizvien liek domāt, ka bibliotēkas kā fiziskas vietas nepieciešamība pazudīs, tomēr apmeklējot bibliotēkas ir redzams, ka tajās cilvēku netrūkst. Kailija Beilina pētījumā par izmaiņām akadēmiskas bibliotēkas telpā secinājusi, ka lietotāji pieprasa aizvien vairāk telpu un vietu (Bailin, 2011).

Telpu modernizēšana un pielāgošana mūsdienu lietotāja vajadzībām palīdz akadēmiskai bibliotēkai noturēties kā nozīmīgai studenta dzīves daļai. Lai noskaidrotu lietotāju viedokļus, nepieciešams izveidot pastāvīgu atgriezenisko saiti starp bibliotēkas darbiniekiem un lietotājiem. Var tikt izmantotas dažādas metodes. Konkrētu pētījumu veikšanai var izmantot intervijas, kas palīdz iegūt detalizētu informāciju, kā arī aptaujas, kas palīdz noskaidrot prioritātes un galvenās nepieciešamības, taču var izmantot arī citādas metodes. Jau minētajā Ņūmeksikas Universitātes pētījumā tika izmantotas foto dienasgrāmatas un tāfeles (lietotāji var pievienot komentārus par noteiktām tēmām) (Pierard & Lee, 2011). Izmantojot tāfeles var izveidot lietotāju forumu, kurā katrs pievieno komentārus ietekmējoties no tā, kas jau ticis apspriests. Veidojot atgriezenisko saiti ir pat

ieteicams izmantot radošas un jaunas idejas, lai rosinātu lietotājus iesaistīties. Tikpat svarīgi, kā iegūt informāciju no lietotājiem, ir to arī nodot. Pēc lietotāju vēlmju izpētes svarīgi informēt par to, kas tiks ņemts vērā, kādus uzlabojumus bibliotēka veiks un kur vēl vajadzīga palīdzība.

Lietotājiorientēts dizains ir pakārtots lietotāju aktivitātēm noteiktajā telpā (Vischer, 2008). Lielākā daļa no akadēmiskas bibliotēkas lietotājiem ir studenti. Tāpat kā var mainīties mācību metodes, var mainīties paši lietotāji, kas liek lietotājiorientētu dizainu vienmēr uztvert kā dinamisku un interaktīvu (Vischer, 2008). Galvenās lietas, kas lietotājiorientētam bibliotēkas dizainam jānodrošina, ir dažādu telpu pieejamība, iespēja pielāgot jebkuru vietu individuālām vajadzībām, viegli saprotams telpas un resursu iekārtojums, kā arī mūsdienīgs tehnoloģiskais nodrošinājums.

Lietotājiorientēta bibliotēka veidota pamatojoties uz lietotāju paustajiem viedokļiem, taču svarīgi bibliotēkas pamatu izveidot atbilstoši mūsdienu prasībām gan krājuma, gan telpas ziņā, kā arī ievērojot cilvēku ikdienas paradumus.

Turpmāk uzskaitītas galvenās vadlīnijas jaunas akadēmiskas bibliotēkas veidošanā, par prioritāti nosakot lietotāja vajadzības un labsajūtu.

Arhitekts Harijs Folkners-Brauns (*Harry Faulkner-Brown*, 1920 – 2008) definējis desmit īpašības, kuras jāpiemēro katrā bibliotēkas ēkā, lielu uzsvaru liekot uz elastību (Faulkner-Brown, 1987).

1. **Elastība.** Bibliotēkas telpas veido ar atvērtu plānojumu – lielas, plašas un vienā līmenī (bez pakāpieniem stāva robežās). Mēbeles, instalācijas, elektrības sistēmas izvietotas ar iespēju tām vienkārši piekļūt un tās mainīt. Telpu norobežošanu vai atdalīšanu veic izmantojot mēbeļu iekārtojumu. Visas nepieciešamās ēkas drošības lietas, tualetes, liftus, kāpnes novieto vienuviet, lai telpas interjers netiktu sarežģīts. Šādās lielās telpās skaņu ierobežo ar materiāliem uz grīdas un pie griestiem. Izmanto pēc iespējas vieglāk pārvietojamas mēbeles, lai telpas interjeru var izmainīt jebkurš. Izmantojot atvērtā plānojuma telpas, iespējams samazināt darbinieku skaitu, kam telpas jāuzrauga, tādējādi ekonomējot līdzekļus.
2. **Kompaktums.** Vislabāk telpas veidot četrstūra formā – tas atvieglo cilvēku un resursu plūsmu.
3. **Pieejamība.** Skaidras norādes uz bibliotēku, tās ieeju, lietām bibliotēkā.
4. **Paplašināšana.** Bibliotēkas ēku pielāgo iespējamiem nākotnes paplašinājumiem – atstāt fizisku vietu, kur būvēt jaunas telpas, ārējām sienām izmantot materiālus, ko iespējams pielāgot.

5. **Dažādība.** Lietotājiem pieejamas dažāda veida telpas un resursi.
6. **Organizētība.** Bibliotēkas materiālu viegla pārskatāmība un atrašana.
7. **Ērtība.** Pirms izvērtēt bibliotēkas atmosfēru, nepieciešams veikt pētījumus un novērojumus. Bibliotēkas vidi nodrošina pareiza gaisa cirkulācija un temperatūra. Ventilācijas sistēmas ir efektīvākas par logu virināšanu svaigam gaisam – var uzturēt pareizu temperatūru bez traucēkļiem (troksnis, putekļi). Īpaša uzmanība tiek piešķirta vienlīdzīgam apgaismojumam.
8. **Nemainīgs mikroklimats.** Bibliotēkas resursu saglabāšanai tiek uzturēts noteikts mikroklimats, kas nodrošina patīkamu vidi arī apmeklētājam – apgaismojums, temperatūra, ventilācija un trokšņi ir tādā līmenī, kas apmeklētājam neliek par sevi manīt.
9. **Drošība.** Drošība tiek automatizēta izmantojot elektroierīces, kas pasargā bibliotēkas krājumu no zādzībām, īpaši, ja tā veidota kā brīvpieejas bibliotēka.
10. **Ekonomija.** Bibliotēkas dizainā tiek ievērots princips – zemākā iespējamā cena nesamazinot kvalitāti. Ekonomiskie faktori iekļauj, piemēram, elektrības taupīšanu – sēdvietu pakārtošana dienasgaismai; iespēja izslēgt nevajadzīgo apgaismojumu.

Bibliotēkai piemērojamās desmit īpašības aptver visas bibliotēkas pamatfunkcijas, taču elastība ir īpašība, uz kuru jāliek lielākais uzsvars. Kā tika minēts iepriekš, nozīmīgs aspekts bibliotēkas dizaina veidošanā ir lietotāju viedokļu noskaidrošana, lai veiktās izmaiņas novērtētu pēc iespējas vairāk apmeklētāju. Laba bibliotēka katram var likties citādāka, tāpēc elastīgums ir viena no galvenajām lietotājiorientēta bibliotēkas dizaina īpašībām, ko var redzēt arī pieminētajā Habiba *akadēmiskas bibliotēkas 2.0* modelī.

Elastīgums ir svarīgs arī tāpēc, ka mūsdienu bibliotēka ļoti strauji mainās. Bieži pielāgo 'bibliotēku ēkai' nevis 'ēku bibliotēkai', kā tam patiesībā vajadzētu būt. Straujās resursu formātu izmaiņas, lietotāju informācijas izmantošanas izmaiņas un bibliotēkas funkciju paplašināšanās prasa pavisam citādākas telpu funkcijas. Interneta nozīme bibliotēkas darbā prasa telpās nodrošināt elastīgu pieeju elektrībai un tīmeklim, ko ir grūti izdarīt, ja bibliotēka atradusies ēkā vēl pirms šādu vajadzību parādīšanās – vajadzīgas jaunas mēbeles, jāizvieto vadi un kabeļi tā, lai apmeklētājam tie netraucētu, jānodrošina pareizs apgaismojums darbam ar datoru. Bibliotēku atvērtība visiem iedzīvotājiem nozīmē nodrošināt to pieejamu arī cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Pielāgot vecu ēku šādām lietām ir samērā grūti.

Veidojot jaunu bibliotēkas ēku vai rekonstruējot veco, ir svarīgi atcerēties galvenos elastības principus, kas vajadzīgi bibliotēkas ēkai.

- Visām bibliotēkas grīdām jāspēj nest vienādu svaru. Ja bibliotēkai ir vairāki stāvi, visiem jāspēj izturēt vienādu plauktu un mēbeļu svaru, ja tiek izlemts kaut ko pārvietot (Leighton & Weber, 1999).
- Bibliotēkas telpu augstumam jābūt pietiekamam, lai tajā varētu izvietot ne tikai grāmatu plauktus, bet arī mobilos jeb kompakto plauktus (sk. 2.1. att.), kas var būt augstāki nekā parastie, jo tajos mēdz glabāt retāk izmantotos resursus. Tāpat jāņem vērā drošības sistēmas, piemēram, dūmu detektori, kuriem jāatstāj vieta virs visām mēbelēm (Leighton & Weber, 1999).
- Temperatūras, ventilācijas un apgaismojuma manuāla pielāgošana. Jau tika minēts, ka bibliotēkas telpām var būt dažādas funkcijas. Laika gaitā tās var mainīties atkarībā no pieprasījuma, svarīgi, lai arī tādus apstākļus kā gaismu, siltumu un svaiga gaisa vajadzību varētu pielāgot pēc vajadzības (Leighton & Weber, 1999).
- Visas bibliotēkas telpas vienmēr pielāgojamas pieejamībai. Svarīgi nepieļaut telpu pārāk sarežģītu uzbūvi. Piemēram, rūpīgi jādomā par nesošo sienu atrašanās vietām, lai telpas funkciju maiņas gadījumā tās netraucētu. Tāpat liela uzmanība jāpiešķir pirmā stāva izskatam, jānodrošina pieejamība cilvēkiem ar īpašām vajadzībām un resursu piegādei (Leighton & Weber, 1999).
- Sadales sistēmas un elektrības pievades elastīgums. Bibliotēku telpās ļoti bieži tiek mainīts mēbeļu izkārtojums. Svarīgi atcerēties, ka tādā gadījumā izmaiņas nedrīkst ierobežot, piemēram, elektrības trūkums atsevišķās vietās (Leighton & Weber, 1999).

2.1. att. Kompaktie plaukti GCU bibliotēkā (Deksne, 2014a)

Nav iespējams iepriekš paredzēt izmaiņas, kas var notikt turpmāko desmit, piecpadsmit un divdesmit gadu laikā. Jaunuzceltā bibliotēkas ēkā jānodrošina iespēja pielāgot

un viegli piemērot jebkurus apstākļus. Viens no galvenajiem apstākļiem ir apmeklējumu skaits. Kā redzams iepriekšējās nodaļās, akadēmiskās bibliotēkās apmeklējumu skaits palielinās. Plānojot jaunu bibliotēkas ēku, svarīgi iekļaut iespēju ēkai pievienot jaunas telpas, ja tas kādreiz būtu vajadzīgs, kā tas ieteikts arī minētajās Folknera-Brauna desmit bibliotēkas dizaina īpašībās.

Elastīgums ir bibliotēkas interjera dizaina pamats – visām pārmaiņām jāatbilst iepriekš minētajiem principiem, kā arī Folknera-Brauna desmit īpašībām. Pamatojoties uz tiem, svarīgi interjerā nodrošināt funkcionalitāti un patīkamu vidi.

Funkcionalitātes nodrošināšana nozīmē pielāgot formu, vietu un apjomu, ņemot vērā telpas funkcijas un izmantošanu (Brown, 2002). Šeit jāņem vērā arī potenciālais lietotājs. Akadēmiskā bibliotēkā tie ir studenti, mācībspēki, pētnieki, kā arī jebkurš cits interesents. Nepieciešamas dažādas telpas, lai katrs var atrast sev piemērotāko. Akadēmiskās bibliotēkās tās varētu tikt iedalītas pēc trokšņu līmeņa, piemēram, klusās telpas un diskusiju telpas (sk. 3. piel.).

Aktuāli šādas telpas nodalīt, izmantojot krāsu zonas. Sarkano vai rozā krāsu visbiežāk izmanto, lai attēlotu visklusākās telpas. Dzelteni vai oranžu krāsu izmanto, lai norādītu, ka telpā jācenšas ievērot klusumu, taču ir atļautas savstarpējas sarunas, ja tās netraucē citiem. Zaļās krāsas zonas ir tās telpas, kurās nav ierobežojumu. Klusajās lasītavās derēs vienkāršs dizains – galdi, krēsli, paklāji un īpaši pielāgotas mēbeles klusām mācībām, piemēram, individuālas vietas nodalīšana, izmantojot norobežojošus paneļus. Savukārt telpās, kur apmeklētāji jūtas brīvi, komunicē, ietur maltītes, var izmantot samērā radošu dizainu un jaunas idejas (sk. 2.2. att.).

2.2. att. Radošs dizains Džuliana Strīta bibliotēkā (Julian Street Library) (Aaron)

Bibliotēkas galvenā mērķauditorija var noderēt kā galvenais faktors bibliotēkas dizaina veidošanai. Labs piemērs tam ir bērnu vai jauniešu bibliotēkas, kurās mēbeles, plaukti, iekārtojums krasi atšķirsies no akadēmiskas vai speciālas bibliotēkas – spilgtas krāsas un atraktivitāte derēs bērniem, taču ne tik ļoti pētniekiem. Telpu izskats ir tikpat svarīgs kā to

funkcionalitāte. Bibliotēkas lietotājs reti maksā par saņemtajiem pakalpojumiem, bibliotēkas uzdevums ir piesaistīt lietotāju ne tikai ar pieejamo krājumu, bet arī ar telpām. Svarīgi nodrošināt patīkamu vidi un labu atmosfēru. Šim mērķim var izmantot dažādus dizaina elementus – krāsas, mēbeles, materiālus, apgaismojumu (Brown, 2002). Atrodoties bibliotēkā jebkuram apmeklētājam jājūtas ērti. Bibliotēkas pienākums ir nodrošināt tādas telpas, kurās apmeklētājus nekas netraucētu, ar to saprotot ne tikai trokšņus vai apgaismojuma trūkumu, bet arī datoru un elektrības pieejamību, mēbeļu nodrošinājumu, resursu izvietojuma instrukcijas u. c.

Arī patīkamas vides veidošanā svarīgas ir bibliotēkas pamatfunkcijas. Publiskas bibliotēkas apkalpo ļoti plašu apmeklētāju loku, tāpēc tās mūsdienās tiek veidotas kā atpūtas vietas, uzsverot bibliotēku kā izklaides un brīvā laika pavadīšanas vietu. Akadēmisku bibliotēku galvenā funkcija ir nodrošināt lietotājus ar vajadzīgo literatūru mācībām un pētījumiem. Tās galvenie uzdevumi ir nodrošināt telpu darbam, taču arī akadēmiskās bibliotēkas aizvien vairāk uzsver sevi kā tikšanās, diskusiju un radošas atpūtas vietu. Ja publiskās bibliotēkās šos faktorus var attiecināt uz visām bibliotēkas telpām, tad akadēmiskai bibliotēkai vienmēr jāņem vērā šo divu funkciju nošķiršana – vajadzīgas telpas gan darbam, gan atpūtai.

Ērta bibliotēka ietver loģisku materiālu, telpu un pakalpojumu izvietojumu, kur dažādi palīdzības līdzekļi nodrošina efektīvu bibliotēkas piedāvājuma izmantošanu (Brown, 2002). Var noderēt jau minēto krāsu izmantošana, lai norādītu uz telpas galvenajām funkcijām, norādes uz pakalpojumiem, ierīcēm un krājuma izvietojumu, lai lietotājs patstāvīgi var atrast vajadzīgo, kā arī pielāgota pieejamība cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, piemēram ērta lifta atrašanās vieta. Svarīgs faktors patīkamas vides veidošanai ir arī telpu kārtības uzturēšana. Bibliotēkās finansējums parasti ir ļoti ierobežots, tāpēc svarīgi bibliotēkas telpās izmantot risinājumus, ko nebūtu sarežģīti uzturēt, tīrīt vai nomainīt (Brown, 2002).

Iepriekš minētās Faulknera-Brauna bibliotēkas ēkai piemītošās desmit īpašības izveidotas vairāk nekā pirms 30 gadiem. Akadēmiskās bibliotēkas šodien ir pavisam citādākas, tāpēc dažas no tām šodien var nozīmēt pavisam kaut ko citu, nekā tas bija pagājušajā gadsimtā (McDonald, 2006). Šodien bibliotēka jāveido (McDonald, 2006):

1. funkcionāla;
2. pielāgojama;
3. pieejama;
4. dažāda;
5. interaktīva;
6. sekmējoša;

7. ar piemērotu vidi;
8. droša;
9. efektīva (ekonomiska);
10. piemērota IKT;
11. radoša.

Pasvītrotās īpašības ir atšķirīgas no Faulknera-Brauna piedāvātajām. Redzams, ka galvenās atšķirības ir saistītas ar IKT attīstību un tādējādi arī informācijas izmantošanas izmaiņām.

Funkcionalitāte vajadzīga, lai bibliotēka izpildītu savus mērķus, ņemtu vērā lietotāju vēlmes, uzvedības un mācīšanās izmaiņas. Funkcionāla un interaktīva bibliotēka "nodrošina līdzsvaru starp mācīšanu, mācīšanos un izpēti" (McDonald, 2006), veidojot arī savstarpēju komunikāciju un resursu izmantošanu. Sekmējoša bibliotēka savukārt saistās ar iepriekš minēto patīkamo vidi. Bibliotēkai jānodrošina drošības sajūta un ērtums, lai jebkurš lietotājs varētu tajā mierīgi pavadīt laiku. Kulturāli papildinājumi bibliotēkas dizainam veicinās lietotāju radošumu, nodrošinās lietotājiem labu atmosfēru un kvalitatīvi pavadītu laiku (McDonald, 2006).

21. gadsimta bibliotēka ir cieši saistīta ar IKT attīstību, tāpēc nozīmīga bibliotēkas īpašība ir spēja nodrošināt tās lietotājus ar jaunākajām tehnoloģijām, kā arī to uzturēšanu. Bibliotēkas pakalpojumos un dizainā ieviešot dažādus IKT risinājumus, jāatceras minētie principi par elastību, organizētību, ērtību un ekonomiju (McDonald, 2006).

Radošums aptver visu iepriekš minēto un ir viens no svarīgākajiem faktoriem bibliotēkas dizaina veidošanā. Bibliotēkas ēkai gan no ārpuses, gan iekšpuses jāatstāj labs iespaids. Tai ir jābūt "ar odziņu" – dizainā jāiekļauj radošas un nebijušas idejas, kas bibliotēku padarīs oriģinālu, inovatīvu un pievilcīgu apmeklētājam (McDonald, 2006).

Labas prakses piemērus attiecībā uz lietotājiorientētu un modernu bibliotēkas dizainu skatīt 16. pielikumā.

2.2. Izpētes pakāpes analīze

Ar šī bakalaura tematu var salīdzināt dažādus pētījumus, kuros veidota līdzīga gadījuma izpēte par konkrētām bibliotēkām, taču katrs šāds pētījums veikts ar citu mērķi, tāpēc tie ir ļoti dažādi. Šeit aprakstīti trīs Latvijas un viens ārzemju pētījums, ar kuriem vismaz kādā jomā ir iespējams redzēt līdzības. Jāmin, ka Latvijā pētījumu par lietotājiorientētu akadēmiskas bibliotēkas iekārtojumu nav, taču ir darbi, kuros pētīts bibliotēku iekārtojums citā aspektā. Ārzemju līmenī savukārt ir daudz dažādu pētījumu par bibliotēku dizainu, kuros

veikta gadījuma izpēte un lietotāju viedokļu noskaidrošana, taču šeit aprakstīts tikai viens, kurš lielākā mērā pielīdzināts šim bakalaura darbam.

"Bērnu bibliotēku iekārtojuma atbilstība 1. – 3. klašu skolēnu attīstības īpatnībām" (Geidāne, 2008)

2008. gadā LU SZF Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā Ārija Geidāne veikusi bakalaura darbu par bērnu bibliotēku iekārtojumu, kurā analizējusi atbilstošos noteikumus un vadlīnijas, kā arī veikusi savus novērojumus par atsevišķām bibliotēkām. Papildus tam ar anketēšanas palīdzību tika noskaidroti 50 Īslīces vidusskolas bērnu viedokļi, vecumā no 8 līdz 12 gadiem.

Darba mērķis ir "izpētīt bērnu bibliotēku telpu iekārtojuma un radītās vides teorētiskos un praktiskos principus, to atbilstību sākumskolas bērnu attīstības īpatnībām" (Geidāne, 2008, 6. lpp.).

Analizējot vadlīnijas bērnu bibliotēku iekārtojumam, autore secinājusi, ka, veidojot telpas iekārtojumu, vispirms jāvērtē tādi faktori kā kvadrātūra, gaismas avoti un telpas funkcija. Pēc tam svarīgi izvēlēties krāsas atbilstoši šīm funkcijām, kā arī videi draudzīgus materiālus un atbilstošu apgaismojumu. Telpai arī jābūt veidotai patīkamai un baudāmai, lai tā radītu vēlmi tur uzturēties. Šeit arī svarīgi izvēlēties pareizās mēbeles atbilstošajām lietotāju vecuma grupām.

Darbā autore novērojusi četru bērnu bibliotēku iekārtojumu un to analizējusi pēc atbilstības lietotāju vajadzībām, kur secinājusi, ka bibliotēkās lielākā daļa faktoru neatbilst vajadzīgajam, piemēram, nav atbilstoša augstuma plaukti bērniem, vai nav saskaņots telpas dizains, kas ietekmē bērnu vēlmi bibliotēku apmeklēt.

Aptauju rezultātos redzams, ka bērni vēlas krāsainu telpu ar dažādām iespējām atpūsties – gan ar grāmatām, gan spēlēm, gan rotaļlietām. Autore secinājusi, ka bibliotēku veidošana atbilstoši vadlīnijām tikai dod ieguvumu pašiem apmeklētājiem.

"Bibliotēku telpu iekārtojuma atbilstība pusaudžu interesēm" (Ivdre, 2012)

Ļoti līdzīgu pētījumu iepriekš aprakstītajam veikusi Benita Ivdre 2012. gadā, LU SZF Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā. Savā darbā autore aplūko dažādus noteikumus, likumus un vadlīnijas, kas attiecas uz bibliotēku iekārtojumu, kā arī veic četru Preiļu novada publisko bibliotēku iekārtojuma analīzi. Papildus tam veikta vienas bibliotēkas lietotāju anketēšana, konkrēti, pusaudžu anketēšana.

Šī pētījuma mērķis ir "uzzināt, kādi ir pusaudžu priekšstati par estētisku un komfortablu bibliotēkas vidi, noskaidrot kā pusaudži novērtē bibliotēku piedāvāto telpu iekārtojumu un vai tas atbilst šīs lietotāju grupas interesēm" (Ivdre, 2012, 7. lpp.).

Analizējot principus attiecībā uz pusaudžiem atbilstošu bibliotēku iekārtojumu, autore secinājusi, ka vispirms jāvērtē citu bibliotēku pieredze, jānosaka funkcionālās zonas, jāanalizē krāsu iespējas un apgaismojums telpās kā arī jāizvēlas lietotāju vajadzībām atbilstošas mēbeles. Autore tālāk arī secinājusi, ka jauniešiem Latvijā netiek pievērsta tik liela uzmanība, jo, piemēram, viņi bibliotēku nozarē netiek izdalīti kā atsevišķa lietotāju grupa. Vajadzīgas telpas, kuras veidotas tieši šim vecumposmam. Veicot novērošanu atsevišķās publiskajās bibliotēkās, autore secinājusi, ka nevienā no tām nav iekārtota speciāla vieta, kas domāta tieši pusaudžiem.

Pēc anketēšanas rezultātiem var spriest, ka pusaudži ir aktīvi publisko bibliotēku apmeklētāji, un viņi novērtētu uzlabojumus bibliotēkas vizuālajā izskatā un iekārtojumā, turklāt pusaudži arī vēlas atsevišķi veidotu telpu tieši viņu vecumposmam.

Darbā redzams, ka lietotāji orientēts dizains ir ļoti svarīgs pašam lietotājam, ne tikai bibliotēkas produktivitātei.

"Publisko bibliotēku arhitektūra Latvijā" (Šmita, 2008)

2008. gadā Zane Šmita uzrakstījusi promocijas darbu par publisko bibliotēku arhitektūru Latvijā RTU APF Arhitektūras un pilsētībūvniecības katedrā. Darbā autore

Promocijas darba galvenais mērķis:

analizēt publisko bibliotēku ēku arhitektūras un funkcionalitātes attīstību pasaulē un Latvijā, to pilnveidošanas saistībā ar publiskās bibliotēkas kā institūcijas attīstību; pētīt, kā attīstījusies publiskās bibliotēkas ēkas arhitektūra un vieta pilsētībūvnieciskajā situācijā, kā arī publiskās bibliotēkas un citu sabiedriski nozīmīgu objektu integrēšanas iespējas (Šmita, 2008, 6. lpp.).

Darbā autore pēta bibliotēku arhitektūras attīstību, publisko bibliotēku telpisko vidi un atbilstošus normatīvos aktus, kā arī konkrētus publisko bibliotēku piemērus. Papildus tam autore veikusi lietotāju viedokļu noskaidrošanu par publisko bibliotēku vides kvalitāti un pieejamību, kā arī noskaidrojusi RCB filiālbibliotēku vadītāju viedokļus par ēku piemērotību bibliotēkas funkcijām.

Darba autore secinājusi, ka publisko bibliotēku ēkas netiek attīstītas tikpat strauji kā tajās tiek attīstītas tehnoloģijas, tomēr to attīstība ir svarīga, jo publiskai bibliotēkai vajadzētu būt kā kultūras telpai, kurai ir liela nozīme apkārtējiem iedzīvotājiem. Autore tomēr secina, ka Latvijā šāds uzskats par bibliotēku nav attīstīts un reti kurš apmeklētājs to uzskata par kaut ko vairāk kā informācijas vietu. Autore norāda, ka publisko bibliotēku renovācijas projektos jāpaplašina kulturālu funkciju izmantošana, piemēram, savstarpēja saziņa un sabiedriskās aktivitātes. Svarīga ir arī bibliotēkas reklamēšana, to padarot pieejamāku, atvērtāku un redzamāku sabiedrībā. Darbā veikto aptauju dati liecina par interjera un atpazīstamības lielo nozīmi, jo tas ietekmē lasītāju attieksmi pret bibliotēku.

"Izmaiņas akadēmisku bibliotēku telpā: gadījuma izpēte Jaundienvidvelsas universitātē" (Bailin, 2011)

Kailija Beilina 2011. gadā veikusi pētījumu par Jaundienvidvelsas universitātes bibliotēkas renovāciju. Autore to koncentrē uz vietas nozīmi lietotāju vidū un to, kā bibliotēkas jaunais iekārtojums atbilst lietotāju vēlmēm. Autore izvēlējusies strukturētas intervijas kā datu vākšanas metodi, lai ar to palīdzību iegūtu gan kvantitatīvus, gan kvalitatīvus datus, kopā intervējot 78 lietotājus.

Darba autore norāda, ka bibliotēku renovācijā svarīgi noteikt lietotāju viedokļus un vēlmes, lai bibliotēkas telpu padarītu pēc iespējas efektīvāku, kā arī liela nozīme jāpiešķir nākotnes izmaiņu iespējamībai.

Apstrādājot intervijās iegūtos datus, autore secina, ka atbildes ir pozitīvas, un lielākie ierosinājumi uzlabojumam minēti attiecībā uz vietu daudzumu – vajagot vēl vairāk. Bibliotēkā ļoti populāra ir kopīga mācīšanās un puse no respondentiem vēlējās šim nolūkam paredzētās telpas kādā veidā uzlabot. Autore arī secina, ka daudz respondentu izteikuši pozitīvu viedokli par to, ka bibliotēkā pieejamas pielāgojamas telpas, kur iespējams trokšņot, ja tas vajadzīgs.

Pētījumā redzams, ka, lai gan grupu sadarbība bibliotēkā ir populāra, individuāla mācīšanās neatpaliek, tāpēc ļoti svarīgas ir telpas, kur nodalītas funkcijas, lai katrs var atrast sev piemērotāko vietu.

Secinājumi

Lietotāji orientētā bibliotēkas dizainā pielāgošanās apstākļiem, sabiedrībai un lietotājam ir prioritāte. Lietotāji apmeklē bibliotēku dažādu iemeslu dēļ – ir jānodrošina telpas visam. Iemesli laika gaitā var arī krasi mainīties, kas vēl vairāk uzsver bibliotēkas nepieciešamību pielāgoties tās lietotāju vajadzībām. Lietotāji orientētai bibliotēkai jābūt dinamiskai, elastīgai un interaktīvai, jānodrošina atgriezeniskā saite ar apmeklētāju un jāatceras veiksmīga dizaina pamatprincipi, piemēram, kompakts, dažādība, ērtība, pieejamība un drošība. Lietotāji orientētas bibliotēkas iekārtojuma pamatu veido šie pamatprincipi, kas radīti pamatojoties uz mūsdienu sabiedrības prasībām un ikdienas paradumiem. Tālāk tiek noskaidroti lietotāju viedokļi un nepieciešamības, lai uzzinātu visvairāk vajadzīgās telpas, resursus vai citus aspektus. Elastība ir princips, kas piemērojams visos aspektos, kas saistīti ar bibliotēkas telpu, vietu un izskatu. Jāņem vērā arī modernums, radošs dizains. Šos aspektus un citus norāda arī līdzīgu pētījumu autori.

3. AKADĒMISKA BIBLIOTĒKA KĀ LIETOTĀJORIENTĒTA VIETA

3.1. Metodoloģija

Lai sasniegtu darba mērķi, veikts pētījums "Akadēmiska bibliotēka kā lietotājorientēta vieta", kurā veiktas divas gadījumu izpētes, izmantojot kvalitatīvu datu vākšanas un analīzes metodes – daļēji strukturētu interviju. Analīzes procesā izmantotas arī kvantitatīvas metodes, lai veiksmīgāk noteiktu iegūto datu tēmas un biežumu. Lai papildinātu darbu ar atziņām par lietotājorientētu bibliotēku, veikta īsa elektroniska intervija ar TU Delft bibliotēkas direktori Vilmu van Zezenbeku.

Gadījuma izpēte, atšķirībā no pētījumu metodēm, kas aplūko lielu skaitu noteiktu objektu, iegūst jaunas zināšanas un informāciju, nevis cenšas pierādīt kādu faktu. Pētījumi, kas nepamatojas uz konkrēta gadījuma kontekstu, tiek uzskatīti par 'pareizākiem' sociālos pētījumos, jo gadījuma izpēti nevar izmantot, lai vispārinātu iegūtos rezultātus. Taču Bents Flijbergs (*Bent Flyjberg*) uzskata, ka sociālajās zinātnēs nav vienotu, no konteksta neatkarīgu teoriju, kas nozīmē, ka gadījuma izpētes rezultātā iegūtajām zināšanām ir liela nozīme sociālo pētījumu veikšanā (Flybjerg, 2007).

Gadījuma izpētes rezultātus nav vajadzīgs apvienot kādā noteiktā teorijā, jo iegūtās zināšanas ir kvalitatīvas un vērtīgas kā atsevišķas idejas, nevis vispārināti fakti.

Pētījumā "Akadēmiska bibliotēka kā lietotājorientēta vieta" ir pētītas divas atsevišķas bibliotēkas. Tās savstarpēji salīdzinātas, lai iegūtu objektīvus un kvalitatīvus rezultātus. Darbā izpētītas konkrēto bibliotēku telpu iekārtojums un veiktas daļēji strukturētas intervijas ar bibliotēku lietotājiem.

Intervijas ir sociālas satikšanās, kur tās dalībnieki kopīgi sadarbojas savu pagātnes vai nākotnes pieredzes, domu un izjūtu versiju veidošanā (Rapley, 2007, 16. lpp.). Daļēji strukturētas intervijas ir datu vākšanas metode, kas ļauj iegūt gan kvalitatīvus, gan kvantitatīvus datus. Jautājumi ir iepriekš precizēti, taču intervētājs var brīvi sarunāties ar respondentu un paplašināt kādu tematu, ja tas vajadzīgs (May, 2011). Šādas intervijas ļauj respondentam atbildēt pēc saviem ieskatiem, taču nodrošina lielāku struktūru salīdzināšanai nekā nestrukturētas intervijas (May, 2011). Individuāla intervija nevar attēlot vispārīgas atziņas, to satura nozīmi var izprast tikai tās salīdzinot ar citām.

Darbā "Akadēmiska bibliotēka kā lietotājorientēta vieta" izvēlētas daļēji strukturētas intervijas, jo tādā veidā vislabāk iespējams noteikt bibliotēku lietotāju personīgos viedokļus un domas, tajā pat laikā iegūstot arī kvantitatīvus datus, piemēram, apmeklējumu biežumu. Personīgās pieredzes izteikšanai vislabāk der intervijas, jo respondents var izteikt savas domas, nevis izvēlēties atbilstošu atbildi no strukturētiem jautājumiem, kā tas būtu aptaujās.

Daļēji strukturētajās intervijās izmantoti gan atvērta tipa jautājumi, gan tādi, kas sniedz kvantitatīvus datus, piemēram, dihotomie jautājumi.

Interviju dati iegūti, intervētājam pierakstot atbildes interviju piezīmju lapā (sk. 7. piel.). Pirms intervijas respondentam lūgts parakstīt vienošanos, kur katrs ar parakstu apliecina, ka piekrīt savu atbilžu izmantošanai šajā bakalaura darbā (sk. 8. un 9. piel.). Iegūtie dati apstrādāti, izmantojot programmu *Microsoft Excel*. Iegūtie rezultāti un izdarītie secinājumi izklāstīti turpmākajās nodaļās. Citātos izmantotas kvadrātiekvavas vārdu skaidrošanai, iztrūkumiem vai papildinformācijai.

3.2. Empīriskās bāzes raksturojums

Bakalaura darbā veiktas divu bibliotēku analīzes, izpētot to telpu iekārtojumu un lietotāju viedokļus par bibliotēku – GCU bibliotēka Glāzgovā un RSU bibliotēka jeb Informācijas centrs Rīgā, Dzirciema ielā 16. Ārzemju bibliotēka – GCU bibliotēka – izvēlēta tās modernā un uz nākotni vērstā iekārtojuma dēļ (Blane, 2006). Tas pētījumā noder kā labs akadēmiskas bibliotēkas kā vietas piemērs un parāda ārzemju tendences šajā jomā. RSU bibliotēka izvēlēta tās darbinieku mūsdienīgo uzskatu dēļ – lai gan bibliotēkai ir dažādi ierobežojumi, darbinieki to nepārtraukti attīsta un pielāgo lietotāju vēlmēm. Tai ir liels potenciāls sadarbībā ar lietotāju.

Bibliotēku telpu iekārtojuma analīze veikta, izmantojot darba autore personīgos novērojumus, bibliotēku tīmekļa vietņu informāciju, intervijās iegūtos viedokļus un ar darbinieku palīdzību iegūtos grafiskos materiālus. Lietotāju viedokļi iegūti, izmantojot daļēji strukturētas intervijas, kas veiktas bibliotēkas telpās ar nejauši izvēlētiem bibliotēkas apmeklētājiem. Intervijas ar GCU bibliotēkas lietotājiem veiktas darba dienās dažādos laikos, 2014. gada marta otrajā pusē. GCU bibliotēkā intervēti 30 lietotāji, no kuriem 14 ir vīrieši un 16 sievietes vecumā no 18 līdz 40 gadiem. RSU bibliotēkā Dzirciema ielā intervijas veiktas darba dienu dažādos laikos 2014. gada aprīļa beigās un maija sākumā. Tajā intervēti 20 apmeklētāji – 10 sievietes un 10 vīrieši vecumā no 19 līdz 34 gadiem.

Papildus daļēji strukturētajām intervijām veikta elektroniska intervija ar TU Delft bibliotēkas direktori jautājumos par lietotājiorientētu pieeju bibliotēkā.

Turpmāk darbā 'RSU bibliotēka' tiek attiecināta uz Informācijas centru Dzirciema ielā 16.

3.3. Intervija par lietotājiorientētu bibliotēku

Pētot lielo materiālu daudzumu attiecībā uz lietotājiorientētu dizainu, iespējams noteikt dažādus secinājumus par to, kādam jābūt bibliotēkas dizainam, kas uzsver lietotāju kā galveno

prioritāti. Lai papildinātu pirmajās nodaļās noskaidroto un labāk izprastu lietotājiorientētas bibliotēkas būtību, veikta īsa intervija ar Vilmu van Zezenbeku (sk. 10. piel.). Vilma van Zezenbeka ir TU Delft bibliotēkas Nīderlandē direktore. Šajā bibliotēkā tiek veidotas pozitīvas attiecības starp bibliotēkas vadību, darbinieku un lietotāju, darbinieki uzsver savu darbu bibliotēkas modernizēšanā un padziļināti pēta savu lietotāju, lai padarītu bibliotēkas izmantošanu efektīvāku. TU Delft bibliotēka ļoti cenšas iepazīt lietotāju, izprast viņa vajadzības un pielāgot bibliotēkas pakalpojumus tām (Wezenbeek, 2013). Šī bibliotēka ir labs piemērs lietotājiorientētas pieejas veidošanā, tāpēc tās direktore izvēlēta īsai intervijai saistībā ar šo tēmu.

Ņemot vērā direktores aizņemto grafiku un faktu, ka viņa atrodas citā valstī, intervija veikta brīvā formā dažādos laikos 2014. gada marta pēdējās nedēļās izmantojot e-pastu. Vilma bija atsaucīga un labprāt dalījās ar savām pārdomām, taču laika trūkuma dēļ nevarēja sniegt izsmeļošas atbildes. Intervija papildināta ar Mairas Patersones (*Myra Paterson*) pierakstiem par pieredzi ekskursijā 2012. gadā, kur apmeklēja arī TU Delft bibliotēku. Patersone ir vadītāja vienā no Mičela (*Mitchell*) publiskās bibliotēkas Glāzgovā nodaļām. Ekskursiju TU Delft bibliotēkā organizēja Skotijas bibliotēku nākotnes projekta ietvaros, kurā piedalījās arī darbinieki no Mičela bibliotēkas. Vizītes laikā Vilma iepazīstināja bibliotekārus no Skotijas ar bibliotēkā paveikto pēdējos gados.

TU Delft bibliotēka ir lielākā tehnisko zinātņu bibliotēka Nīderlandē. 2010. gadā bibliotēkas ēka tika renovēta un pārveidota par mācību centru, kā rezultātā tā kļuvusi par mācību, pētījumu veikšanas un zināšanu apmaiņas vietu (TU Delft Library). Renovēšanas procesā ēka kļuvusi daudz piemērotāka gan studentiem, gan darbiniekiem. Galvenās pārmaiņas veiktas bibliotēkas telpā – grāmatu plaukti aizstāti ar vietu mācībām un sadarbībai. Visvairāk izmantotās grāmatas pārvietotas uz vienu telpas malu, izveidojot sienu no grāmatām (sk. 3.1. att.). Tas ļāvis daudz vairāk vietas atvēlēt lietotāju darbam (Paterson, 2012). Vilma: "Mēs piedāvājam dažādas mācību vietas, tas ir studentu iesaistīšanas procesa rezultāts. [...] Cilvēki ir dažādi un tiem ir dažādas vajadzības, tādējādi studentiem ir dažādi veidi, kur atrast sev labāko mācīšanās vai kopīga darba vietu". Bibliotēka piedāvā vietas dažādiem mācību metodēm, gan individuālam darbam, gan grupu sadarbībai, kā arī dažādus trokšņu līmeņus telpās.

Bibliotēkā arī notikušas izmaiņas darbinieku ikdienā, individuālie biroji pārveidoti par atvērta plānojuma telpām un darbinieku hierarhija samazināta līdz minimumam, izmantojot tikai divus līmeņus – vadību un darbiniekus. Tas nozīmē, ka darbinieki nav sadalīti grupās ar grupas vecāko vai vadītāju, katram darbiniekam ir tieša saite ar vadības komandu. Tādā veidā bibliotēka uzsver darbinieku savstarpējo uzticību, kas ir svarīga jaunu ideju radīšanā, turklāt

tas veicina darbinieku drosmi, jo vēlāk neviens netiek vainots, ja ideja nav darbojusies (Paterson, 2012).

3.1. att. Grāmatu siena TU Delft bibliotēkā (Guignard, 2010)

Bibliotēka gan savos pakalpojumos, gan izskatā norāda uz lietotāja ieguldījumu, jo viss tiek pakārtots tiešā lietotāja vēlmēm. Vilma apgalvo, ka "ir svarīgi nereklamēt produktu lietotājam, bet iesaistīt lietotāju produktu veidošanas procesā, kā rezultātā var piedāvāt pielāgotus produktus un pakalpojumus". To izdarīt nav vienkārši, tas prasa laiku un darbu. "Mēs vēl neesam pilnībā īstenojuši savas idejas, jo patiesu izmaiņu veikšana prasa daudz laika. Kulturālas pārmaiņas var prasīt vairāk nekā pāris gadus".

Īstenojot jaunas idejas, mainot esošo un pārveidojot iesīkstējušas vērtības var sastapties ar cilvēkiem, kas negrib mainīt savu ikdienu un neatbalsta krasas pārmaiņas. Lielākās grūtības to izdarīt, ja bibliotēkas vadība to neatbalsta (Paterson, 2012). Iespējams, tāpēc TU Delft bibliotēka ir viena no veiksmīgajiem piemēriem, jo pārmaiņu nozīmi atzīst visu līmeņu darbinieki, arī bibliotēkas direktore: "Neviens nepretojas mūsu pieejai, tā vienkārši jāpadara praktiski pielietojama"; "Mums visiem būtu jāizprot, ka mēs šeit neesam, lai aizstāvētu savu pasauli, bet gan lai papildinātu mūsu lietotāju labo pieredzi, tai vajadzētu būt mūsu motivācijai".

Lietotāji orientēta pieeja bibliotēkā "rada labāku saskaņu starp tavu [bibliotēkas] piedāvājumu un taviem [bibliotēkas] lietotājiem". Bibliotēkas guvums ir tās efektivitātes palielināšanās, taču lietotājs ir tas, kas iegūst visvairāk, jo tieši viņam bibliotēka tiek pakārtota. "Lietotāji jūtas iesaistīti, [viņi] apzinās savu ieguldījumu".

TU Delft bibliotēka vēl ir lietotāji orientētas pieejas procesā, viens no galvenajiem šā brīža uzdevumiem ir "optimizēt dažus procesus, piemēram, zināšanas par mūsu lietotājiem ir izsvaidītas/izmētātas pa mūsu organizāciju; mēs gribam apkopot šīs zināšanas un pārlicināties, ka mūsu procesos/piedāvājumos iesaistām arī 'lietas, ko jau zinām'". Pārmaiņām ir svarīgi apzināties jau esošo, piemēram, noskaidrot, kas un kādi ir bibliotēkas

lietotāji, ar kādām problēmām viņi saskārušies agrāk. Lietotāji orientēta pieeja jābalsta uz jau iegūtajām zināšanām, kā arī jauniegūtu informāciju:

"Vispirms ir jāpārlicinās, ka tiek izmantota informācija, kas jau ir zināma (jautājumi, ko saņem virtuālie galdi [tiešsaistes palīdzības sniegšanas līdzekļi], kontaktēšanās ar bibliotekāriem, kas sarunājas ar pētniekiem, u.c.), tālāk var veidot dažas pusdienu sanāksšanas, kad ir jau noformētas kādas idejas un kur šīs idejas var izmēģināt vai precizēt. Nevajadzētu veidot pārāk daudz ideju apmaiņas ar lietotājiem 'no tukšas vietas'".

Direktore arī neuzskata, ka atsaucīgu lietotāju atrašana var sagādāt grūtības "ja vien nebombardē viņus ar prasībām. Studentiem palīdz, ja piedāvā pusdienas par brīvu".

TU Delft bibliotēkā piedomā pie lietotāju vēlmēm, moderna iekārtojuma un patīkamas gaisotnes. Vilma teikusi: "Es neesmu ieinteresēta bibliotēku nākotnē, bet gan mūsu lietotāju nākotnes vēlmēs" (Paterson, 2012). Tas lieliski norāda uz galveno bibliotēkas nozarē šodien – jādomā par nākotnes lietotāju, tādējādi izveidojot nākotnes bibliotēku.

3.4. GCU un RSU bibliotēku analīze

3.4.1. GCU un RSU bibliotēku iekārtojuma pārskati

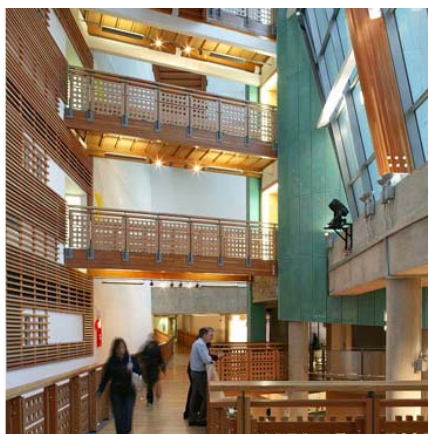
Bibliotēku izpētei izveidoti pārskati par to iekārtojuma atbilstību iepriekšējā nodaļā noskaidrotajiem lietotāji orientēta bibliotēkas dizaina principiem. Nedaudz iepazīstināts ar universitāti, mācību jomām un bibliotēkas lietotāju skaitu. Bibliotēkas pārskats veidots pamatojoties uz bakalaura darba 2. nodaļā noskaidroto. Bibliotēkas analizētas pēc galvenajiem principiem – elastība, kompakts, pieejamība, paplašināšana, dažādība, organizētība, ērtība, klimats, drošība, ekonomija, radošums, rosinoša vide, funkcionalitāte, u.c. Izskaidrots bibliotēkas iekārtojums, telpu sadalījums, zonu atšķirības, atmosfēra. Izvērtēti bibliotēku trūkumi un piedāvāti ieteikumi iekārtojuma uzlabošanai.

GCU bibliotēka

GCU sevi uzsver kā inovatīvu un modernu universitāti. Tajā mācās apmēram 17 tūkstoši studentu un strādā apmēram 700 darbinieku (SCONUL, 2013). Universitātē mācās ļoti daudz ārzemju studentu, tiek nodrošināts liels atbalsts šiem studentiem gan saistībā ar mācībām, gan ikdienas problēmām. Universitātei ir filiāle arī Londonā, kā arī šobrīd notiek filiāles atvēršana Ņujorkā. GCU piedāvā programmas ļoti dažādās nozarēs – inženierzinātnes, arhitektūra, uzņēmējdarbība, sociālās zinātnes, veselības un dabas zinātnes. Universitāte ir ļoti populāra ar programmu medicīnas māsām, bibliotēkas krājums šai nozarei ir ļoti plašs, tāpat liels daudzums resursu ir uzņēmējdarbības nozarē.

GCU bibliotēka salīdzinājumā ar darbā pētīto RSU bibliotēku ir daudz lielāka. GCU mācību ēka atrodas vienā teritorijā un arī bibliotēka atrodas turpat. Tai atvēlēta piecstāvu ēka

un visi tās stāvi ir publiski pieejami jebkuram apmeklētājam. Bibliotēkas ēkas pluss ir tās novietojums pārējo universitātes ēku starpā – tā iekārtota starp divām ēkām un ir caurstaigājama, ejot cauri bibliotēkai var nokļūt blakus ēkās. Tas dod bibliotēkai centrālu vietu studentu un mācībspēku ikdienā, daudzi brīvos brīžus pavada bibliotēkas telpās. Ēka būtībā sastāv no trīs daļām – pamatstāva telpas, kas izveidota divu stāvu augstumā, vienāda izmēra telpām pirmajā, otrajā, trešajā un ceturtajā stāvā un koridori un 'tilti' starp šīm divām daļām visu piecu stāvu augstumā (sk. 3.2. att.).

3.2. att. Telpa starp divām galvenajām bibliotēkas daļām (BDP)

Bibliotēkas platība ir 10500 kvadrātmetru, un tā šobrīd nodrošina gandrīz 1200 vietas (sk. 4. piel.). Kā tika minēts, bibliotēkā ir pieci stāvi, taču tās pirmais stāvs tiek saukts par nulles stāvu jeb pamatstāvu (angļu val. – *The Base*), pēc tam attiecīgi pirmais, otrais, trešais un ceturtais. Katrs bibliotēkas stāvs ir veidots ar noteiktu funkciju. Pamatstāvs apvieno divus stāvus un ir veidots kā liela sociāla telpa diskusijām, sadarbībai un atpūtai. Tajā ir izvietota kafejnīca un informācijas punkts, starp tiem plaša telpa ar dažādām sēdvietām. Pamatstāva vienā daļā arī izvietota gara rinda ar elektriskajiem kompaktajiem plauktiem, kā arī parastajiem grāmatu plauktiem. Šajā stāva daļā izvietotas arī vietas ar datoriem. Pamatstāvs ir skaļš, sabiedriska un atvērta, tas tiek bieži apmeklēts un tajā reti ir klusums (sk. 3.3. att.).

Šajā stāvā nav ierobežojumu – atļauts ēst, dzert, runāt un diskutēt. Izvietotās mēbeles ir krāsainas un dažādas – galdi, dīvāni, krēsli, arī norobežotas vietas ar tāfelēm. Galdi arī nodrošināti ar elektrības piekļuvi. Mēbeles ir viegli pārvietojamas, kas nodrošina iespēju stāvu pārkārtot pēc vajadzības. Tas tiek bieži darīts, telpu izmantojot semināriem, banketiem un citiem pasākumiem. Ēkas viena ārsiena veidota no stikla, kas dod plašajai telpai dienasgaismu un patīkamu atmosfēru. Par spīti telpas lielumam, tajā tiek uzturēta pieņemama temperatūra. Telpas atmosfēru gan nospiež lielās betona konstrukcijas – garie betona stabi (sk. 3.3. att.). Pēc darbinieku stāstītā var secināt, ka betona konstrukcijas netiek krāsotas vai kā citādi modernizētas kopšanas izmaksu dēļ.

3.3. att. Pamatstāvs GCU bibliotēkā (TonyBlundetto)

Bibliotēkas pirmajā stāvā ir galvenā ieeja bibliotēkā, grupām atvēlēta telpa un darbinieku birojs. Bakalaura darba tapšanas procesā pirmā stāva publiski pieejamo telpu renovēja un tajā izvietoja citu universitātes nodaļu darbinieku telpu (sk. 5. piel.). Tas saistīts ar plānotajiem remontdarbiem visā bibliotēkā nākamo gadu laikā. Šī iemesla dēļ veiktajā pētījumā tā netika iekļauta. Atlikušā pirmā stāva daļa ir 'tilts' uz blakus ēkām un neliela vieta starp to un galveno ieeju, kura bieži tiek atvēlēta dažādām akcijām, iestādēm vai institūcijām, kas vēlas sevi reklamēt un veido izstādes un aktivitātes. Pie ieejas izvietota arī interaktīvā siena, uz kuras attēlo aktuālo informāciju, reklamē un aicina uz dažādiem pasākumiem un aktivitātēm (sk. 3.4. att.).

3.4. att. Interaktīvā siena GCU bibliotēkā (Promultis)

Tāpat, ienākot bibliotēkā, redzami pie griestiem piestiprināti monitori, kuros var izlasīt aktuālāko informāciju par bibliotēku. Bibliotēkā vajadzētu padomāt par šādu monitoru novietošanu arī pie tām ieejām, kas ir savienotas ar blakus ēkām, jo tieši šīs ieejas tiek izmantotas visbiežāk, monitori, kas izvietoti pie galvenās ieejas nav redzami, kad apmeklētāji pārvietojas pa 'tiltu' no vienas ēkas uz otru.

Otrais, trešais un ceturtais stāvs bibliotēkā ir vienāda izmēra telpas, kas iekārtotas attiecībā no stāvam piemērotās funkcijas. Trešajā stāvā izveidota papildus vieta atpūtai – mazs balkoniņš ar skatu uz ēkas stikla sienu.

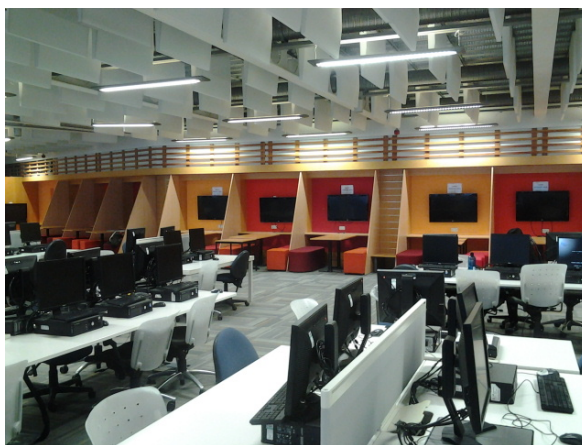
Bibliotēkas otrajā stāvā ir vislielākā rosība. Šis stāvs paredzēts grupu darbam un diskutēšanai. Lielā telpa ar grāmatu plauktu palīdzību sadalīta vairākās zonās, taču visās pieejamas datorizētas vietas. Tāpat kā trešajā un ceturtajā stāvā, arī otrajā ir pieejami atsevišķi nodalīti printeri un kopētāji, lai to izraisītie trokšņi netraucētu pārējiem (sk. 3.5. att.).

3.5. att. Norobežotas vietas printeriem un kopētājiem (Deksne, 2014b).

Otrajā stāvā arī izvietotas mazliet nodalītas grupu vietas ar iespēju izmantot monitoru kopējam darbam (sk. 3.6. att.).

Bibliotēkas otrajā stāvā pieejamas 517 vietas, kas ir visvairāk no visām bibliotēkas telpām. 187 no šīm vietām ir nodrošinātas ar datoru. Vienīgie ierobežojumi šajā stāvā ir aizliegums izmantot mobilos telefonus un ēst, dzert karstus ēdienus un dzērienus (piemēram, ieturēt pusdienu maltītes vai dzert tēju). Diemžēl, šajā stāvā šie ierobežojumi bieži netiek ņemti vērā, īpaši pēc tam, kad tika pārveidota iepriekš minētā pirmā stāva telpa, kas padarījusi otro stāvu vēl populārāku. Otrais stāvs bieži ir haotisks un nekārtīgs.

3.6. att. Otrais stāvs GCU (Deksne, 2014c).

Bibliotēkas trešais stāvs ir paredzēts klusām mācībām, taču nodrošināts arī ar daudz datorizētām vietām – 123. Šajā stāvā nav atļauts diskutēt un strādāt grupās, tas paredzēts individuālam darbam. Tāpat kā otrajā un arī ceturtajā stāvā, lielā telpa dalīta zonās ar grāmatu plauktu palīdzību, liela daļa no vietām individuāli nodalītas ar paneļiem (sk. 3.7. att.).

Ceturtais bibliotēkas stāvs ir paredzēts pavisam klusam un individuālam darbam, tajā nav datoru, taču ir atļauts izmantot savu personīgo klēpj datoru. Vietas pārsvarā nodalītas, tajā tiek uzturēts pilnīgs klusums. Interesanti, ka šajā stāvā paši apmeklētāji ir tie, kas parūpējas par klusuma ievērošanu, nav vajadzīga pastiprināta kontrole no darbinieku puses.

3.7. att. Ar paneļiem nodalītas vietas (Deksne, 2014d).

Otrā, trešā un ceturta stāva grīdas ir pilnībā noklātas ar paklāju, lai nodrošinātu klusumu. Šim mērķim izvietoti arī putuplasta paneļi pie griestiem, kas ierobežo troksni (sk. 3.6. att.). Šo trīs stāvu publiski pieejamās telpas ir vienādas pēc izmēra, kā arī ir līdzīgas iekārtojumā. Šī iemesla dēļ apmeklētājiem ir ļoti viegli pārredzēt visu pieejamo telpu, kā arī orientēties stāvos un grāmatu krājumā. Apmeklētājiem paredzētās kāpnēs un lifts atrodas vienā vietā un ir ērti izmantošanai, tāpat visu stāvu labierīcības kompakti izvietotas vienā un tajā pašā vietā. Bibliotēkā nodrošināts bezvadu internets, kas pieejams tikai lietotājiem. Visos stāvos izmantotās mēbeles un plaukti ir pārvietojami, ko apmeklētāji arī bieži izmanto. Tas ir labi ne tikai lietotājiem, bet arī darbiniekiem – iekārtojumu var viegli izmainīt. Lasītavās apgaismojums tiek nodrošināts mākslīgi, jo logu lasītavās nav, izņemot ceturto stāvu, kurā ir pāris jumta logu. Dienasgaisma nodrošināta tikai jau minētajā pamatstāvā un telpā, kas sadala vienu ēkas daļu no otras.

Bibliotēkas interjers diemžēl jāsauc par mazliet pelēcīgu, tajā ir daudz betona konstrukciju, pelēki paklāji, kā arī neizteiksmīgu krāsu mēbeles. Atsevišķie krāsainie krēsli un dažas sarkanās un oranžās sienas būtiski izceļas uz pārējā fona.

Kā pozitīvu aspektu var minēt arī otrajā stāvā izveidoto āra terasi. Tā atrodas uz pirmās bibliotēkas ēkas daļas jumta, apakšā atstājot pirmo un pamatstāvu. Diemžēl terase vairs nav brīvi pieejama, jo tika pārāk daudz apmeklēta, kas radīja bažas jumta izturībai. Taču lietotāji to var izmantot, atliek vienīgi pajautāt atslēgu informācijas punktā.

Bibliotēka ir atvērta katru dienu, tā pieejama arī cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Visas ieejas pielāgotas ratiņ krēslu izmantošanai, nav telpu, kur nevar nokļūt izmantojot liftu. Bibliotēkā ir īpaša telpa, kurā izvietotas, piemēram, resursu lasīšanas tehnoloģijas, kas pielāgotas vājredzīgajiem.

Bibliotēkas darba laiks mainās atkarībā no semestra periodiem. GCU mācības notiek trīs periodos – A trimestris, B trimestris un C trimestris. Semestru beigās, kad studenti mācās vairāk eksāmenu dēļ, bibliotēka atbilstoši pielāgo savu darba laiku. Eksāmenu laikā tā pat ir atvērta 24 stundas diennaktī. Šajā laikā pieejamas ir tikai telpas un krājums, bibliotekāru darba laiks atšķiras, parasti beidzoties vēlā pēcpusdienā. Nedēļas nogalēs bibliotēku parasti slēdza 18:00, taču pēc Ziemassvētku laikā veiktas aptaujas, brīvdienu darba laiks tika pielīdzināts pārējām dienām. Eksāmenu laikā bibliotēka ir ļoti noslogota, īpaši datoru izmantošanas dēļ, tāpēc lietotājiem tiek piedāvātas papildus datorklases citās universitātes ēkās.

Bibliotēkas krājumu sastāda ļoti liels skaits elektronisko resursu, to izsniegums gadā vairāk nekā trīs reizes pārsniedz fizisko resursu izsniegumu (SCONUL, 2013). Bibliotēkā ir 16649 aktīvo lietotāju, gadā bibliotēku apmeklē apmēram 700 tūkstoši cilvēku, kas nozīmē, ka mēnesī bibliotēkā ienāk vairāk nekā 58 tūkstoši cilvēku (SCONUL, 2013). Te gan jānorāda uz bibliotēkas interesanto iekārtojumu starp citām universitātes ēkām, kas nozīmē, ka daļa no apmeklētājiem tikai iziet cauri bibliotēkas ēkai, lai nokļūtu citā. Bibliotēka piedāvā apmēram 1200 sēdvietas (sk. 4. piel.), kas nozīmē, ka bibliotēka var nodrošināt vietas apmēram 7% potenciālo lietotāju (studentu kopskaits (17000) + akadēmiskais personāls (700)). Vajadzīgais sēdvietu nodrošinājums ir atkarīgs no ļoti daudziem aspektiem, piemēram, atrašanās vietas, studentu īpatnībām, institūcijas veida, pieejamības, elektronisko resursu daudzuma, u.c. (Leighton & Weber, 1999). Ir akadēmiskas bibliotēkas, kas nodrošina vietas pat līdz 50% lietotāju, bet tas ne vienmēr ir vajadzīgs. GCU gadījumā 7% ir samērā apmierinošs skaitlis (ja neņem vērā pašas aktīvākās stundas dienā), jo bibliotēka ir universitātes teritorijā, kur ir arī citas ēkas un telpas, kurās studenti un akadēmiskais personāls var uzturēties, lai gan bibliotēka ir ļoti populāra arī brīvo brīžu izmantošanai kā atpūtas vieta. Tāpat nozīmīgs faktors ir bibliotēkas elektronisko resursu daudzums, kas nozīmē, ka lielai daļai krājuma ir iespējams piekļūt no mājām, un jāmin arī iepriekš minētā ēkas atrašanās vietas nozīme. GCU bibliotēkā ir paredzēti renovācijas darbi, kuru laikā tiks palielināts arī sēdvietu skaits, jo šobrīd apmeklētākajās dienās bibliotēka tiek ļoti aktīvi lietota un trūkst sēdvietu skaits.

GCU bibliotēka nodrošina telpas dažādiem mērķiem, tās veidotas ar dažādām funkcijām. Šādā veidā bibliotēkas veidotāji padomājuši par dažādajām lietotāju vēlmēm. Pieejamas vietas gan klusam darbam, gan aktīvām diskusijām. Mīnuss – trūkst atsevišķi nodalītu telpu, kur grupu darbs var notikt netraucēti.

Bibliotēkas telpas veidotas kompakti, tās ir iespējams pārveidot bez lielām problēmām, jo telpas ir vienkāršas un tajās nav konstrukciju, kas varētu traucēt mēbeļu izmaiņām. Bibliotēkā ir viegli orientēties, tā ir pārskatāma un labi organizēta. Bibliotēkā ir

liels tehnoloģiskais nodrošinājums, tomēr tas aprobežojas ar datoriem, klēpj datoriem un pāris monitoriem. Pozitīvi, ka bibliotēka seko mūsdienu tendencēm un šobrīd apsver mobilo tehnoloģiju ieviešanu bibliotēkas pakalpojumos, piemēram, e-lasītāju izsniegšanu uz laiku. Elektrības un tīmekļa pieejamība ir pilnībā pietiekama, visur pieejamas rozetes un bezvadu internets.

Bibliotēka atbilst visiem 2. nodaļā minētajiem lietotāji orientēta bibliotēkas iekārtojuma principiem. Tā ir elastīga – viegli pielāgojama, pārveidojama. Tā ir kompakta, pieejama un dažāda. Tā ir ērta un vienkārša lietotājam, jo izmanto norādes gan ēkā, gan ārpus tās, kā arī tās resursi ir labi organizēti, visur izmantojot līdzīgu plauktu izkārtojumu. Bibliotēkai pieejama vieta paplašināšanai, ko turpmāko gadu laikā plānots arī realizēt. Tajā tiek kontrolēts nemainīgs mikroklimats, gaiss un temperatūra nodrošināta izmantojot ventilācijas sistēmas. Bibliotēkā arī domā par krājuma drošību, izmantojot elektroniskas ierīces resursu kontrolēšanai. Tajā arī piedomā pie līdzekļu ekonomēšanas, piemēram, nolietotus dīvānus pārvelkot ar jaunu audumu, nevis pērkot jaunus.

Mazliet vairāk bibliotēkā būtu jāpiedomā par mūsdienu jaunākajām īpašībām, kas nepieciešamas bibliotēkas interjerā, piemēram, tai jābūt sekmējošai un radošai (sk. 2. nodaļu). Kā tika minēts, bibliotēkas izskats ir mazliet pelēcīgs. Trūkst radošas idejas un modernas atmosfēras. Ja bibliotēkā attīstītu arī šo aspektu, tā kļūtu vēl populārāka studentu vidū.

Bibliotēkas darbinieki aktīvi veido atgriezenisko saiti ar lietotājiem, regulāri veicot aptaujas vai citāda veida pētījumus. Pēdējais pētījums veikts 2014. gada pirmajos mēnešos, kura ietvaros tika veikti video ieraksti ar lietotājiem, prasot, kas viņiem patīk bibliotēkā. Tikpat aktīvi bibliotēkā lietotājiem stāsta par izmaiņām, par problēmu izskatīšanu. Izmaiņas visbiežāk pamato ar lietotāju atsauksmēm.

Aplūkojot GCU bibliotēkas iekārtojumu un dizainu var secināt, ka tas veidots pamatojoties uz lietotāju vēlmēm, jo tiek regulāri veikta izpēte. Tāpat šo faktu papildina dažādo zonu nodrošināšana, kā arī darba laika pielāgošana apmeklētāju vēlmēm. Bibliotēka tiek iekārtota, pamatojoties uz mūsdienu mācību metodēm, piedāvājot daudz vietu sadarbībai un diskusijām. Arī vietu iespējamā pielāgošana un mēbeļu vieglā pārvietošana liecina par bibliotēkas spēju pielāgoties lietotājam. Elastības princips bibliotēkā tiek ievērots, piemēram, izmantojot mēbeles, lai norobežotu telpas, izvietojot elektroinstalācijas zem grīdas, kur tās netraucē, taču kurām var viegli piekļūt, kā arī novietojot kāpnis, liftu un labierīcības vienā vietā. Viegli izprotamā struktūra tikai papildina šos secinājumus.

Lietas, ko GCU bibliotēkas ēkā varētu pilnveidot, ir norāžu sistēma, kas varētu būt izteiktāka, un radošais dizains, kas varētu būt modernāks un krāsaināks. Tāpat vajadzētu veidot atsevišķas telpas grupām, kur netraucēti strādāt, kā jau tas tika minēts.

GCU bibliotēkā turpmākajos gados gaidāmi pamatīgi renovēšanas procesi, kas ir ļoti pozitīvs aspekts un, cerams, pilnveidos minētās problēmas.

RSU bibliotēka

2011. gadā RSU mācījās 7005 studentu, no tiem 219 Liepājas filiālē un 652 Sarkanā krusta koledžā (Gardovskis & Lācis, 2012). 2012. gadā universitātē strādājuši 565 darbinieki (Ozolanta, 2012). RSU galvenokārt ir pazīstama ar medicīnu un ar to saistītām nozarēm, piemēram, farmāciju un māšzinībām. Šajās nozarēs mācās vairāk nekā trīs tūkstoši studentu (Gardovskis & Lācis, 2012). Tomēr RSU piedāvā apgūt arī uzņēmējdarbību, jurisprudenci, psiholoģiju, komunikācijas zinātni, sabiedriskās attiecības, u.c. (Rīgas Stradiņa universitāte, 2014b). Bibliotēkas krājums RSU bibliotēkā ir sadalīts divās nozarēs – medicīna un sociālās zinātnes, taču medicīnas nozaru krājums ir plašāks.

RSU bibliotēka jeb Informācijas centrs Dzirciema ielā ir tikai viena no RSU bibliotēkas filiālēm, bet tā atrodas RSU galvenajā ēkā. Bibliotēku atrast nav grūti, ir izvietotas skaidras norādes uz bibliotēkas lasītavu un abonementu, kas ir izvietoti atsevišķi. Arī bibliotēkas kase atrodas atsevišķā vietā. Dažubrīd atsevišķi novietotie pakalpojumi var šķist neērti, tomēr lietotāji pie tā pieraduši. Bibliotēkas lasītavā ir brīvpieejas krājums, taču maz no tā pieejams līdzņemšanai. Grāmatas, kuras iespējams aizņemt, atrodas atsevišķi izvietotajos abonementos. Visa bibliotēkas lasītava iekārtota vienā lielā telpā, kura sadalīta nelielās zonās, izmantojot grāmatu plauktus. No vienas puses šāda tipa iekārtojums ir ērts, jo ir pārredzams, lietotājiem ir viegli orientēties telpā. No otras puses – nav iespējams veidot telpas dažādām funkcijām, kas nozīmē dažādus traucēkļus gan tiem, kas vēlas strādāt kopīgi vai atpūsties, gan tiem, kas strādā individuāli. Bibliotēkā tiek veidots projekts par telpu renovēšanu, kurā plānots nodalīt klusās mācības no skaļām. Ārpus bibliotēkas lasītavas atrodas arī četri galdi ar sēdvietām un dīvēns, kur lietotāji mēdz uzturēties atpūtai vai mācību nolūkos, taču tur nav iespējams izmantot brīvpieejas krājumu. Bibliotēka piedāvā arī izmantot aizslēdzamus skapīšus, lai bibliotēkas lasītavā netiktu ienestas milzīgas somas. Tas tiek darīts drošības nolūkos, jo brīvpieejas krājumā grūti kontrolēt grāmatu zagšanu.

Šobrīd vienā telpas pusē izvietoti datori, pie kuriem var piekļūt jebkurš (sk. 3.8. att.). Netālu no datoriem arī izvietoti multifunkcionālie printeri. Pie datoriem nav daudz vietas, kā arī nav tādu datoru, pie kuriem var piesēsties vairāki lietotāji, lai veiktu kopīgus darbus. Grupām savukārt pielāgoti galdi, kas izvietoti apļa veidā, tie novietoti vairākās vietās bibliotēkas lasītavā (sk. 3.9. att.). Starp grāmatu plauktiem dažādās vietās arī izkārtoti individuāli vai divvietīgi galdi ar sēdvietām. Bibliotēkā ir arī norobežota datorklase, taču to

izmanto bibliotēkas organizētām mācību stundām un lekcijām, tā nav atvērti pieejama lietotājiem.

3.8. att. Datorizētās vietas RSU bibliotēkā (Rīgas Stradiņa universitāte)

Bibliotēkā labi organizēts krājums, lietotājiem palīdz dažādās krāsās veidotās norādes, kuras ir arī angļu valodā, jo daudz bibliotēkas studentu ir no ārzemēm. Izvietotās mēbeles ir ērti pārvietojamas, ko arī studenti labprāt izmanto pielāgojot vietas savam darbam.

Bibliotēkā ierobežo ēšanu un dzeršanu, arī pie ieejas durvīm zīme norāda, ka atļauts ienest tikai ūdeni pudelēs. Darbiniekiem gan to ir grūti kontrolēt, studenti nav tie godīgākie šādā jomā. Arī trokšņi tiek ierobežoti, taču darbiniekiem tas nenākas viegli, tiek izliktas zīmes, kas liek ievērot klusumu, taču telpa ir atvērta un plaša, daudz lietotāju vēlas kopīgi strādāt, runāties.

Telpa ir nodrošināta ar vairākiem kondicionieriem, kuriem vajadzētu nodrošināt gan atbilstošu temperatūru, gan svaigu gaisu, taču bibliotēkā ir diezgan silts, tāpēc tiek bieži virināti logi, kas savukārt veido caurvēju, ielaiž trokšņus un putekļus. Ziemā šāda situācija nerodas, taču pavasarī un vasarā ļoti grūti kontrolēt normālus apstākļus.

3.9. att. Grupām pielāgotas vietas RSU bibliotēkā (Rīgas Stradiņa universitāte, b)

Bibliotēka ir ļoti gaiša, apgaismojums ir pietiekams. Izmantotās lampas turklāt ir krāsainas un modernas, kas dod bibliotēkai mūsdienīgu izskatu un radošu atmosfēru. Pozitīvi, ka apgaismojumu var ieslēgt un izslēgt pa zonām, kas nozīmē ekonomisku elektrības

izmantošanu, piemēram, ja tumšajā dienas laikā puse lasītavas ir tukša, apgaismojumu var izslēgt.

Telpā ir rošība, jūtama aktivitāte, tā ir gaiša un patīkama. Tomēr izmantotas lietišķas mēbeles, piemēram, melni krēsli un balti galdi. Nav ērtu mēbeļu, kuras izmantot brīvākiem brīžiem. Bibliotēka vairāk pielāgota tieši darbam. Vairāk krāsu, ērtības – tas būtu liels plus bibliotēkai. Pozitīvi gan, ka bibliotēkā mazliet krāsas ieviestas izmantojot dažus lietišķos krēslus (sk. 3.10. att.).

3.10. att. Sēdvietas RSU bibliotēkā (Rīgas Stradiņa universitāte, c)

Pie ieejas bibliotēkā ir dažādi informatīvi materiāli, kas sniedz informāciju par jaunākajām aktivitātēm bibliotēkā. Tāpat pie ieejas iespējams izmantot atsevišķu datoru meklēšanai RSU bibliotēkas katalogā, kas ietaupa lietotājam laiku. Ar jebkuriem jautājumiem iespējams vērsties pie informācijas punktā esošajiem darbiniekiem, kas labprāt palīdz. Tāpat izvietota arī vieta, kur konsultēties par konkrētiem pētniecības jautājumiem. Elektrības nodrošinājums ir pietiekošs, taču personīgo klēpj datoru izmantošanai pārsvarā jāizmanto pagarinātāji, kas ir apgrūtinājoši un traucējoši.

Pozitīvi, ka bibliotēka pieejama arī cilvēkiem ar īpašām vajadzībām – nodrošināts lifts.

Bibliotēkas darba laiks ir no 8:30 līdz 19:00 darba dienās, no 10:00 līdz 16:00 sestdienās. Vasarās darba laiku saīsina. Sesijas laikā – janvārī un maijā – darba laiku pagarina, piemēram, no 8:30 līdz 21:00 darba dienās. Bibliotēka arī piedāvā izmantot grāmatu kasti, kas novietota ārpus RSU ēkas. Tajā var atstāt paņemtās grāmatas jebkurā laikā.

Bibliotēkas lietotāji ļoti aktīvi izmanto elektroniskos resursus, to izsniegums vairāk nekā piecas reizes pārsniedz fizisko resursu izsniegumu (Rīgas Stradiņa universitāte, 2014a). Bibliotēkā 2013. gadā bijuši 11854 lasītāju. Gadā bibliotēkas telpas apmeklētas 228706 reizes, kas nozīmē, ka mēnesī tā tiek apmeklēta apmēram 19 tūkstošus reižu.

Bibliotēka piedāvā 300 vietas, kas nozīmē, ka tā var nodrošināt vietas apmēram 4% potenciālo lietotāju. Potenciālo lietotāju skaitu, kā jau tika minēts GCU bibliotēkas aprakstā, sastāda studentu kopskaits un mācībspēki, kas kopā būtu mazliet vairāk kā 7 tūkstoši, taču

redzams, ka RSU lasītāju skaits ievērojami pārsniedz šo kopskaitu – par vairāk nekā četriem tūkstošiem. Tas nozīmē, ka bibliotēkas pakalpojumus daudz izmanto citu augstskolu pārstāvji, nozaru speciālisti vai pētnieki. Vietu skaitu bibliotēkā salīdzinot ar lasītāju skaitu, iespējams noteikt, ka bibliotēka vietu nodrošina tikai 2,5% lasītāju. Tas ir diezgan maz, tomēr jāņem arī vērā tas, ka bibliotēkai ir arī citas filiāles, tāpēc kopskatā šis skaitlis noteikti ir lielāks. Turklāt ir iespējams, ka liela daļa no lasītājiem, kas nav ne studenti, ne universitātes mācībspēki, lielākoties izmanto elektroniski piedāvātos resursus, kur redzama aktuālākā informācija. Tas īpaši uzsverams redzot iepriekš minēto faktu par elektronisko resursu popularitāti lietotāju vidū. Ņemot vērā šādus faktorus iespējams attaisnot mazo vietu nodrošinājumu, taču apmeklējot bibliotēku ir redzams, ka tajā bieži ir situācijas, kad brīvas vietas jāmeklē. Arī zemā gaisa kvalitāte rada nepieciešamību pārdomāt telpu paplašināšanu.

RSU bibliotēka atbilst daļai no 2. nodaļā minētajiem lietotājiem orientēta bibliotēkas dizaina pamatprincipiem. Lai gan bibliotēkā nodrošinātas vietas dažādiem mērķiem – ir gan datorizētas vietas, gan individuālas, gan divvietīgas, gan grupu apaļie galdi – tajā nav atsevišķu telpu, kurās ērti izmantot klusuma vai tieši otrādi – aktīvu sarunu – cienītājiem. Tas rada situāciju, kad visā telpā jāuztur klusums, kas savukārt ir pretēji mūsdienu zināšanu ieguvei, kas bieži ir diskusiju, sarunu, aktīvas sadarbības rezultāts. Īpaši tāpēc, ka lielākā daļa sēdvietu pie galdiem bibliotēkā piemēroti grupu darbam. Tomēr pozitīvi, ka bibliotēkā cenšas norobežot skaļākās vietas no klusākajām izmantojot grāmatu plauktus.

Bibliotēkā tiek nodrošināts dialogs starp darbiniekiem un lietotājiem sadarbojoties ar studentu pašpārvaldi, lai palīdzētu risināt problēmas, uzzinātu, ko lietotāji vēlas un ko nevēlas.

Bibliotēkā izmantotās mēbeles ir pielāgojamas, bibliotēkas iekārtojumu ir salīdzinoši viegli mainīt, tomēr traucē fiziskas vietas trūkums. Telpa ir viegli saprotama, arī krājums vienkārši izvietots. Lai gan pieejamās tehnoloģijas ir atbilstošas lietotāju vajadzībām, datori varētu būt jaunāki un ātrāki. Tāpat bibliotēkā varētu domāt par citu tehnoloģiju nepieciešamību, piemēram, monitoru izmantošanu grupu darbiem. Šajā gadījumā pat varētu noderēt atsevišķu datoru izvietošana tā, lai pie tā var piesēsties vairāki cilvēki. Datoru izvietojums bibliotēkā šobrīd būtiski ierobežo šāda veida mācības.

Bibliotēka ir daļēji elastīga – iekārtojumu un mēbeles viegli mainīt, taču grūti kontrolējama temperatūra un gaisa kvalitāte. Telpas vienkāršums savukārt nodrošina mazākus ierobežojumus iekārtojuma maiņai. Elektrības nodrošinājums izmaiņu gadījumā ir apšaubāms, ņemot vērā, ka jau tagad lietotājiem nākas izmantot pagarinātājus savu klēpj datoru izmantošanai. Tomēr bibliotēka ir kompakta, pieejama arī cilvēkiem ar īpašām vajadzībām,

organizēta, ērta, droša un ekonomiska. Aspekti, par kuriem jādomā, ir paplašināšanas iespējas, dažādība, klimata uzturēšana.

Arī šajā bibliotēkā, tāpat kā GCU bibliotēkā, jādomā par radošumu un rosinošu vidi. Var noderēt vairāk krāsas, modernākas mēbeles un izteiktāks interjers. Lielākais mīnuss bibliotēkā ir telpas trūkums. Jebkādas izmaiņas, pielāgošanu vai funkciju izmainīšanu ietekmē ierobežotā telpa.

Salīdzinājums

Izpētot GCU un RSU bibliotēku iekārtojumu var secināt, ka jebkāda šo bibliotēku savstarpēja salīdzināšana iespējama tikai tad, ja tiek ņemts vērā, ka šo bibliotēku lietotāji nāk no ļoti atšķirīgām sabiedrībām – lietotāju vēlmes vienā valstī var būt pavisam atšķirīgas no lietotāju vēlmēm citā. To var attiecināt, piemēram uz bibliotēku darba laikiem. GCU bibliotēkā darba laiks ir ilgāks, jo studenti tiešām to izmanto, savukārt RSU bibliotēkas lietotāju pieprasījums pēc vēlām vai agrām stundām nav tik izteikts. Šeit arī jāņem vērā GCU bibliotēkas darbinieku skaits un līmeņi, piemēram, vēlajās stundās bibliotēkā strādā vien apkalpojošais personāls, nevis bibliotekāri – profesionāļi. Savukārt RSU bibliotēkā visas stundas nosedz profesionālais personāls, kas nozīmē, ka šāda darba laika iespējamība ir ļoti maza.

GCU bibliotēka lielākā mērā atbilst lietotājoorientēta bibliotēkas iekārtojuma principiem nekā RSU bibliotēka, taču katrai bibliotēkai ir savi finansiālie apstākļi, lietotāju īpatnības un fiziskās iespējas. GCU bibliotēkas iekārtojums var noderēt kā piemērs RSU bibliotēkas nākotnes potenciālajām iespējām, jo jau tagad ir redzams, ka RSU bibliotēkā uzsver lietotāja vēlmes un cenšas pakalpojumus un telpas pielāgot tām.

Aspekts, ko ir iespējams salīdzināt, ir apmeklējums. Ņemot vērā bibliotēku aprakstos minētos apmeklējuma un lietotāju skaita rādītājus, var noteikt, ka vidēji viens lietotājs GCU bibliotēku apmeklē 3,3 reizes mēnesī (mēneša apmeklējums / potenciālo lietotāju skaits) (SCONUL, 2013), savukārt RSU – 2,6 reizes (Rīgas Stradiņa universitāte, 2014a). GCU bibliotēkā aktīvo lietotāju skaits ir mazāks nekā potenciālo lietotāju skaits, kas nozīmē, ka realitātē šis koeficients varētu būt lielāks. Tomēr RSU bibliotēkas gadījumā drīzāk jāņem vērā lasītāju skaits, kas nozīmē, ka vidēji lietotājs RSU bibliotēku mēnesī apmeklē tikai 1,6 reizes. Tas attiecināms uz visām RSU bibliotēkas filiālēm, tātad konkrēto bibliotēku Dzirciema ielā lietotājs apmeklē vēl retāk.

Salīdzinot GCU un RSU bibliotēku apmeklējumu, redzams, ka GCU bibliotēka tiek apmeklēta vismaz divreiz vairāk. Iemesli tam var būt dažādi – bibliotēkas funkcionalitāte, atrašanās vieta, piedāvātie pakalpojumi, sabiedrības attieksme pret bibliotēku kā tādu. Tomēr

arī bibliotēkas fiziskais aspekts ir būtisks apmeklējumu skaita ietekmēšanā, pievilcīga un lietotājiorientēta vieta noteikti tiek vairāk apmeklēta, kā to var redzēt arī salīdzinot GCU un RSU bibliotēkas.

Abos gadījumos jāņem vērā, ka tās ir brīvpieejas bibliotēkas, kas nozīmē, ka tās apmeklē arī jebkuri citi interesenti. Tas nozīmē, ka minētais viena lietotāja vidējais mēneša apmeklējums ir mazāks.

3.4.2. Daļēji strukturēto interviju rezultāti – GCU bibliotēka

Intervijas ar GCU bibliotēkas lietotājiem sākotnēji sastāvēja no 16 jautājumiem, taču intervēšanas procesā tika secināts, ka respondenti uz pirmajiem diviem jautājumiem (*Kāpēc tu šodien esi bibliotēkā?* un *Ko tu parasti dari bibliotēkā?*) atbild jau pēc pirmā jautājuma uzdošanas. Otrais jautājums apstrādes procesā tika apvienots ar pirmo, tādējādi visas iegūtās atbildes uz pirmo un otro jautājumu noteiktas kā viena veida atbildes. Turpmāk darbā tiek pieņemts, ka intervijas sastāv no 15 jautājumiem. Papildus tiem tika noskaidrots respondenta vecums, dzimums, nacionalitāte, studiju programma, kā arī atzīmēts, kurā bibliotēkas stāvā notikusi intervija.

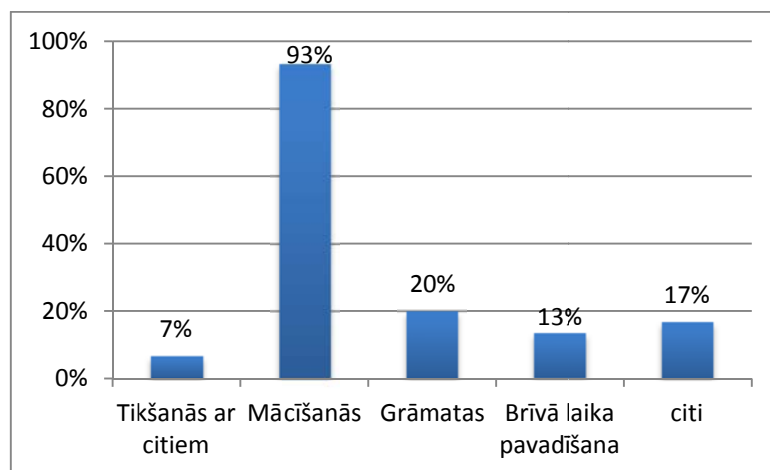
Intervijas jautājumi sadalīti piecās tēmās, kas definētas jau intervijas plānā (sk. 6. piel.):

1. Apmeklējums (divi jautājumi).
2. Bibliotēkas zonas (divi jautājumi).
3. Apmeklējuma biežums (divi jautājumi).
4. Sajūtas bibliotēkā (seši jautājumi).
5. Vispārējs viedoklis (trīs jautājumi).

Apmeklējums un apmeklējuma biežums

Atvērtais jautājums par apmeklējuma iemesliem rosināja respondentus padomāt par visiem gadījumiem, kad ir apmeklēta bibliotēka, tāpēc daudzi no aptaujātajiem snieguši vairākus iemeslus. Atbildēs tomēr bez atsevišķiem gadījumiem ir redzama liela vienotība. 93% no visiem respondentiem atzīst, ka bibliotēku apmeklē, lai mācītos, paveiktu dažādus mājas darbus, kursa darbus, disertācijas, uzrakstītu esejas vai izdarītu grupu darbus (sk. 3.11. att.). 17% respondentu vēl piebilst, ka labprāt izvēlas darbus darīt bibliotēkā, jo tajā ir klusāks un nekas nenovērš uzmanību. 13% aptaujāto norāda, ka labprāt pavada bibliotēkā savu brīvo laiku: "dažreiz [nāku] vienkārši lai atpūstos ar draugiem"; "tā ir laba vieta, lai vienkārši pavadītu laiku [angļu val.: *hang out*]". Tikai 20% no respondentiem piemin, ka bibliotēkā iegriežas, lai paņemtu grāmatas. Viens no aptaujātajiem gan atzīst, ka apmeklē

bibliotēku tikai printeru dēļ. 7% aptaujāto arī piemin, ka bibliotēkā ir labi satikt citus kursa biedrus: "Bibliotēka ir laba vieta, kur satikt citus no grupas, kad tu viņus vēl nepazīsti".

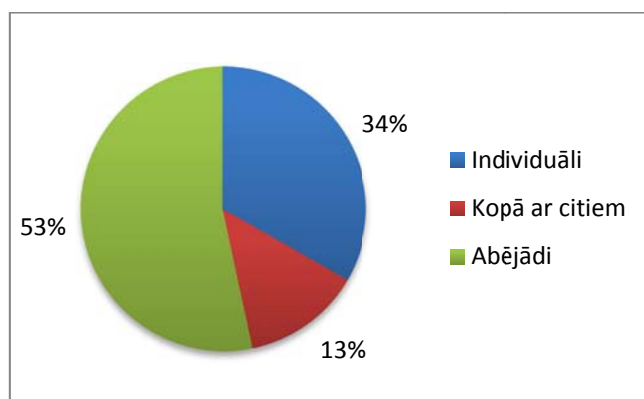

3.11. att. Apmeklējuma iemesli

Divi respondenti minējuši, ka bibliotēku apmeklē, jo tajā ir daudz vietas, viens norādījis, ka bibliotēka ir veids, kā izbēgt no mājas, savukārt tikai viens no visiem intervētajiem norāda, ka bibliotēkā izmanto datorus. Datoru izmantošanu gan visticamāk citi nav pieminējuši, jo uzskata to par pašsaprotamu, kad apmeklē bibliotēku. Tikai neliela daļa intervijas brīdī nebija pie bibliotēkas datora vai personīgā klēpjatora.

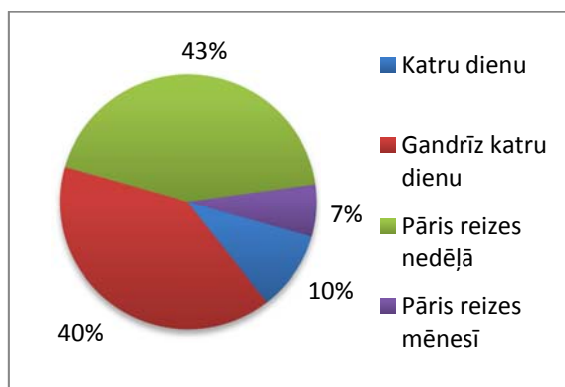
Acīmredzot, akadēmiska bibliotēka ir svarīga studentiem kā vieta, kur mācīties un koncentrēties, taču to mēdz izmantot arī atpūtai un komunikācijai ar citiem. 53% no respondentiem apmeklē bibliotēku gan individuāli, gan kopā ar citiem. 34% norāda, ka uz bibliotēku nāk tikai vienatnē, taču 13% respondentu nāk pārsvarā tikai ar draugiem vai kursa biedriem (sk. 3.12. att.).

No šīm atbildēm var secināt, ka 66% respondentu mēdz apmeklēt bibliotēku arī grupās. Tas norāda uz mūsdienu tendenci izglītībā izmantot kopēju sadarbību un diskusijas.

3.12. att. Apmeklēšanas veids

Apmeklējumu biežums respondentiem šķita viegls jautājums – 50% respondentu atbildējuši, ka bibliotēku apmeklē katru vai gandrīz katru dienu un 43% minējuši, ka bibliotēku apmeklē pāris reizes nedēļā, kas patiesībā varētu nozīmēt to pašu 'gandrīz katru dienu' (sk. 3.13. att.). Tātad 93% respondentu bibliotēku apmeklē vismaz reizi nedēļā. Tikai 7% norādījuši, ka bibliotēkā ienāk tikai pāris reizes mēnesī. Tas norāda uz bibliotēkas kā fiziskas vietas popularitāti un vajadzību studentu vidū.

3.13. att. Apmeklējumu biežums

13% respondentu piemin, ka neapmeklē bibliotēku nedēļas nogalēs, un 7% norāda, ka nedēļas nogalēs bibliotēku izmanto tikai dažreiz. Šis fakts norāda uz bibliotēkas atrašanās vietas nozīmi, jo studenti to izmanto vairāk tieši darba dienās, kad jau atrodas universitātes teritorijā.

Ne visi respondenti mācēja atbildēt, cik ilgu laiku bibliotēkā pavada vienā reizē, taču vairāk kā puse (16) respondentu norādīja, ka bibliotēkā pavada trīs un vairāk stundas. Divi pat atzīmēja, ka bibliotēkā pavada vairāk par sešām stundām vienā apmeklējuma reizē.

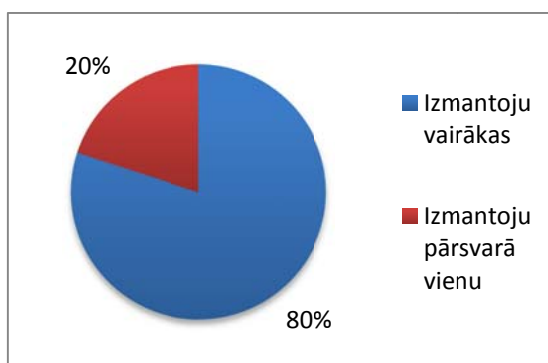
Jautāti par bibliotēkas pieejamību, 90% no respondentiem atbildēja pozitīvi – bibliotēka vienmēr esot pieejama. 10% savukārt norādījuši, ka lai gan kopumā darba laiks apmierina, tomēr nepatīk, ka nedēļas nogalēs darba laiks ir tikai līdz sešiem vakarā. Jāmin, ka interviju norises laikā šis darba laiks jau tika pagarināts, ko intervētāja ar prieku varēja apmeklētājiem pavēstīt.

Atbildes par apmeklējuma iemesliem norāda uz tendenci bibliotēku lielākoties apmeklēt, lai izmantotu vietu, datorus un atmosfēru mācībām vienatnē vai grupās. Lietotāji bibliotēku apmeklē ļoti bieži, kā arī tajā pavada samērā daudz laika vienā reizē. Arī bibliotēkas darba laiks ir apmierinošs lietotāju vidū.

Bibliotēkas zonas

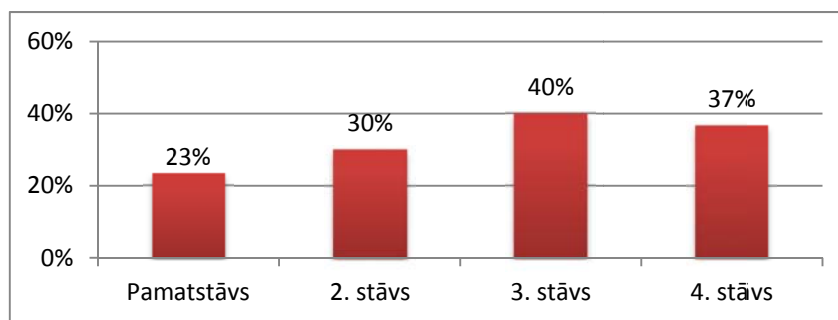
Taujājot par bibliotēkas zonu izmantošanu, 80% respondentu minēja vairākas visbiežāk izmantotās zonas (sk. 3.14. att.). Šajā jautājumā grūti apkopot informāciju, jo zonu

izmantošana ir ļoti individuāla. Lietotāji izmanto gan skaļās zonas, gan klusās. Tomēr ir redzama tendence zonas izvēlēties atkarībā no veicamā darba – eseju, kursa darbu rakstīšanai lietotāji izvēlas klusākās zonas, taču grupu darbus labprātāk izvēlas veikt sabiedriskās un aktīvās vietas, piemēram pamatstāvā vai otrajā stāvā. Tas, kuru no šīm zonām izmanto visbiežāk, ir atkarīgs no katra cilvēka individuāli. Tie, kuri dod priekšroku klusumam, vairāk laika pavada klusajos bibliotēkas stāvos, savukārt aktīvākie un sabiedrību mīlošie cilvēki izvēlas skaļākos stāvus un norāda, ka troksnis viņiem īpaši netraucē. Viens respondents arī atzīst, ka izmanto pamatstāvu, jo tas ir tuvāk kafejnīcai.

3.14. att. Bibliotēkas zonu izmantošana

Dažādību viedokļos arī pierāda jautājums par to, kura bibliotēkas zona patīk vislabāk (sk. 3.15. att.). Grafikā redzams, ka nav iespējams īsti noteikt, kura bibliotēkas zona ir populārākā lietotāju vidū, jāmin arī fakts, ka ne visās zonās intervēto respondentu skaits ir vienāds. Tas tikai pastiprina individuāla viedokļa nozīmi šajā aspektā.

3.15. att. Par vislabākajiem atzītie bibliotēkas stāvi

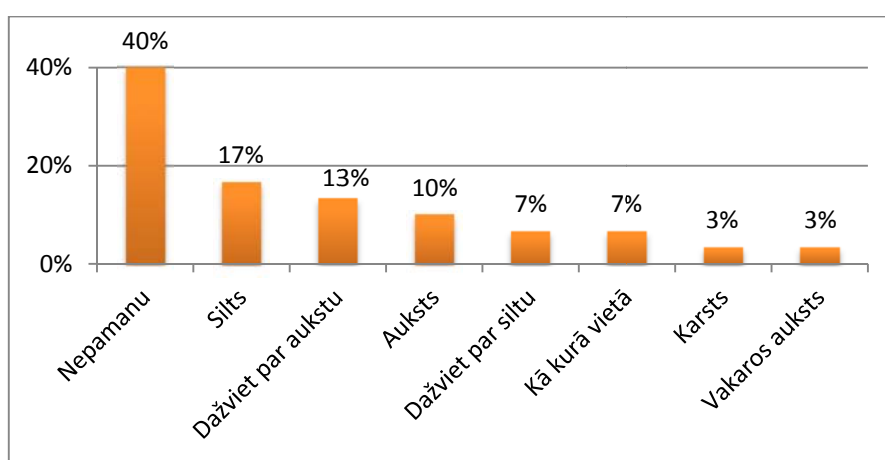
Daži respondenti arī nekautrējās pateikt, kuri stāvi viņiem nepatīk. Kāds respondents atzinis, ka neizmanto trešo un ceturto stāvu, jo viņam nepatīk klusums. Viens respondents pat nebaidījās teikt, ka "ceturtais stāvs ir depresīvs, rada vēlmi sevi nogalināt". Kāds savukārt teicis "Trešais ir vislabākais. Ceturtais ir par klusu, otrais par trokšņainu". Otrā stāva troksni piemin vēl 6 respondenti, atzīstot, ka tas ir iemesls nepatīkai pret šo bibliotēkas daļu.

Iespējams secināt, ka bibliotēka piedāvā plašu izvēli zonu izmantošanā un jebkurš var atrast sev piemērotāko telpu.

Sajūtas bibliotēkā

Tēma par katra respondenta individuālajām izjūtām bibliotēkā sastāv no sešiem jautājumiem – par temperatūru, gaisa kvalitāti, trokšņiem, apgaismojumu, mēbeļu iekārtojumu un vietu daudzumu.

Jautājot, vai lietotājus apmierina temperatūra ēkā, 40% respondentu atbild, ka par to nav domājuši un nepamana neko īpašu (sk. 3.16. att.). Divi respondenti saka, ka otrajā stāvā ir par siltu, savukārt trīs respondenti apgalvo, ka ceturtais stāvs ir par aukstu. Tas, iespējams, ir tāpēc, ka tur neuzturas tik daudz cilvēku, kā citur.

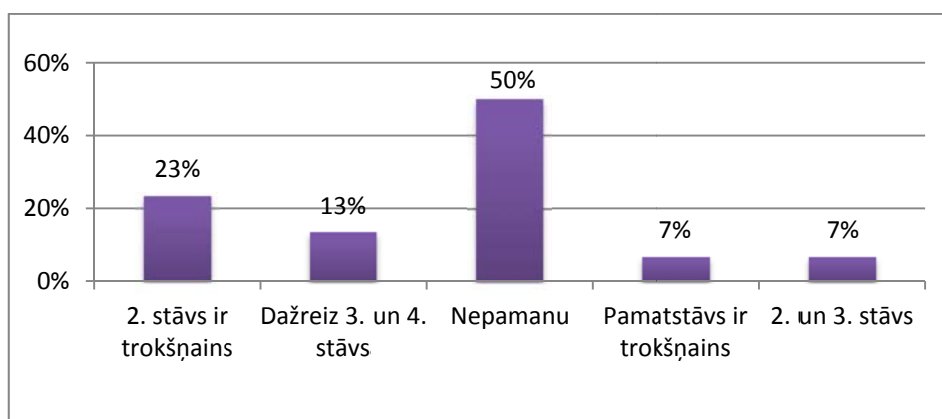
3.16. att. Temperatūra ēkā

17% respondentu norāda, ka ēkā ir pietiekami silts, savukārt 10% norāda, ka visur ir pārāk auksts. Aplūkojot šo jautājumu ar kvantitatīvu pieeju redzams, ka lielākā daļa par temperatūru neuztraucas un ir apmierināti, jo minētie 17% būtībā jāņem vērā kā daļa no respondentiem, kas ar temperatūru ir apmierināti, kas kopā ir pat 57%. Savukārt pārējiem ir ļoti individuāli uzskati, nav iespējams šos viedokļus apvienot kopējā secinājumā.

Vēl vienotāks uzskats ir par gaisa kvalitāti telpās (sk. 11. piel.). 83% intervēto atzīst, ka nemaz nepamana, kāds ir gaiss bibliotēkā. Tas ir ļoti pozitīvi, jo liecina par ventilācijas sistēmas efektīvu darbību. Vienīgās problēmas parādās dažiem (14%) respondentiem runājot par otro stāvu, kurā esot piesmācis gaiss. Daļa no viņiem atzīst, ka tas varētu būt tāpēc, ka pirmā stāvā notiekošo remontu dēļ otrajā stāvā ir daudz vairāk cilvēku nekā parasti. Kāds respondents uzskata, ka otrajā stāvā "nepieciešami logi svaigam gaisam un ainavai".

Arī attiecībā uz troksni bibliotēkā puse no intervētajiem respondentiem ne par ko nesūdzas (sk. 3.17. att.). Kāds respondents pat norāda, ka vēlas, lai trešajā stāvā būtu atļauts lielāks troksnis. Kāds norāda, ka "stāviem ir vadlīnijas, tā kā pats izvēlies" sev atbilstošu

trokšņu līmeni. Tomēr tikpat daudz respondentu norāda uz dažādām problēmām tā kontrolēšanā. 23% respondentu sūdzas par otrā stāva troksni, pārsvarā cilvēku pārāk skaļu runāšanu. Šeit jānorāda arī uz to, ka arī domājot par to, kura bibliotēkas zona patīk vislabāk, daļa respondentu norādīja, ka otrais stāvs viņiem nepatīk trokšņu dēļ. Viens no respondentiem norāda, ka "dažreiz cilvēki runā pa *Skype* vai klausās mūziku, kas ir traucējoši". Divi respondenti savukārt pauduši neapmierinātu viedokli par to, ka otrā stāva troksnis traucē, taču pieņem, ka tā tam laikam jābūt.

3.17. att. Troksnis bibliotēkā

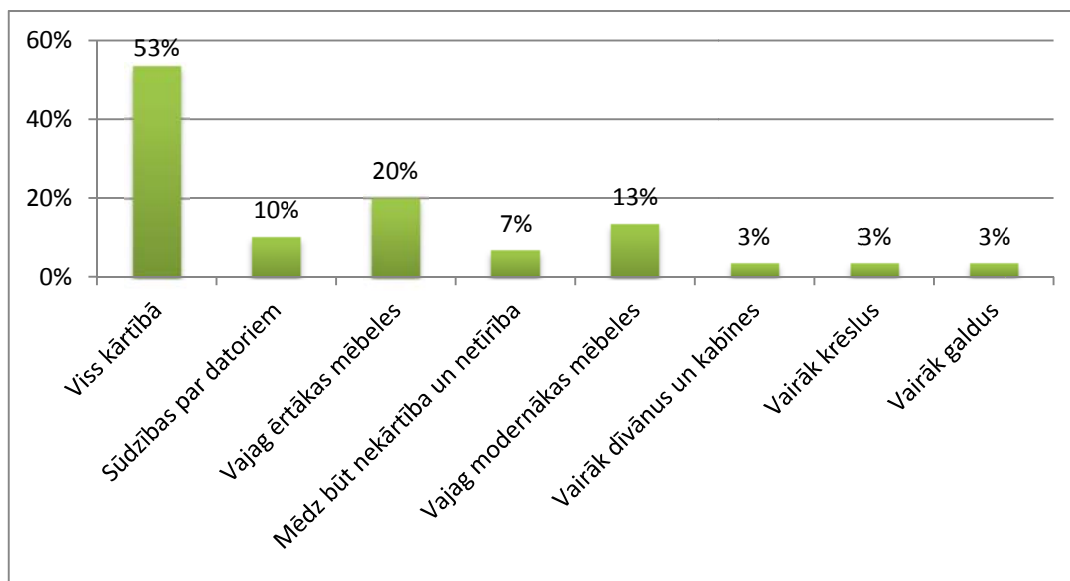
Kāds respondents saka, ka "dažreiz augšējie [3. un 4.] kļūst skaļi, jo otrajā nepietiek vietas". Divi respondenti norāda, ka arī trešajā stāvā kādreiz traucē cilvēku sarunas, lai gan šis stāvs paredzēts klusam darbam. Divi intervētie lietotāji sūdzas par troksni gan otrajā, gan trešajā stāvā.

Iespējams secināt, ka troksnis bibliotēkā tiek pienācīgi ierobežots atkarībā no telpas noteikumiem, taču pirmā stāva pārmaiņu dēļ radušās problēmas citos stāvos. No atsevišķiem gadījumiem, kad trokšņi traucē cilvēkus, nav iespējams izvairīties, tāpēc, ja tos neņem vērā, lietotāji kopumā ir apmierināti ar skaļumu bibliotēkā. To uzsver arī fakts, ka tikai daži (3) no respondentiem šos traucēkļus uzsvēra kā problēmu, pārējie to pieminēja kā retu gadījumu.

Atbilde uz jautājumu par apgaismojumu bibliotēkā ir gandrīz vienota – tikai viens respondents atzīst, ka vēlētos vairāk gaismu. Pārējie (29) respondenti uzskata, ka viss ir kārtībā. Kāds arī piemin, ka "augšējie stāvi ir labāki logu dēļ", ko attiecināja uz jumta logiem ceturtajā stāvā, kurā intervija notika.

Sajūtas bibliotēkā lielā mērā ir saistītas ar tās izskatu un ērtību. Jautājumā par mēbeļu iekārtojumu 53% respondentu uzskata, ka viss ir kārtībā un neko īsti nevēlas mainīt (sk. 3.18. att.). "Patīk krēsli apkārt datoriem"; "ļoti ērti, ļoti patīk, īpaši dziļie, mīkstie krēsli [individuāli dīvāni]"; "patīk dīvāni, galdi arī ir labi". 20% respondentu savukārt norāda, ka vajadzīgas ērtākas mēbeles, kāds students sūdzas: "plastmasas krēsli ir neglīti un nav ērti, daži

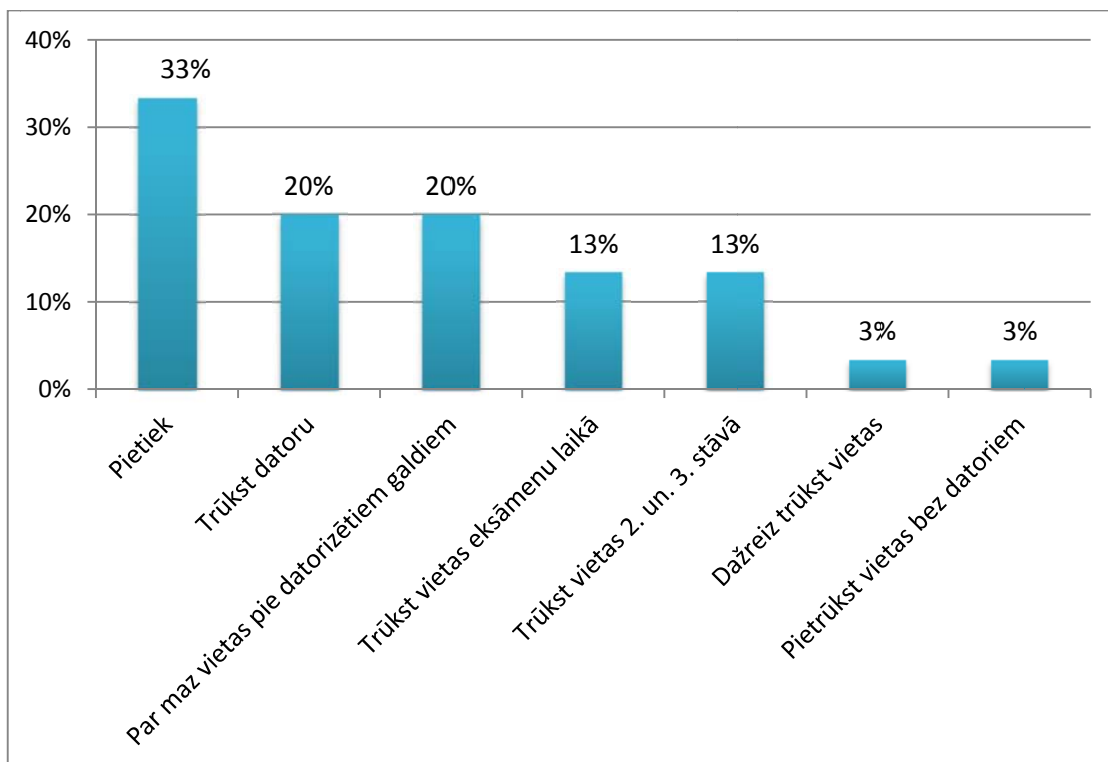
no datorkrēsliem ir netīri un pretīgi, tāpat arī klaviatūras un datori, vienmēr jānēsā līdzī antibakteriālā želeja". Tāpat 13% izsaka vēlmi pēc modernākām mēbelēm. 10% respondentu arī piemin datorus, taču norāda, ka tie vienmēr ir saplīsuši, tāpēc tos vajag vairāk.

3.18. att. Lietotāju viedokļi par mēbeļu iekārtojumu

Atbildes norāda uz lielāku vajadzību pēc cilvēkiem, kas atbildīgi par tīrību un tehnoloģiju funkcionalitāti.

Lielākais sūdzību skaits redzams jautājumā par vietu bibliotēkā (sk. 3.19. att.) Tikai 33% ir apmierināti ar pieejamo vietu bibliotēkā. 20% norāda, ka vajadzīgs vairāk datoru un tikpat vēl piebilst, ka pie galdiem ar datoriem ir pārāk maz individuālās vietas. Īpaši tas tiek akcentēts uz galdiem, kur datori salikti cieši kopā (sk. 3.6. att.) pa pieciem, astoņiem, deviņiem. Trīs respondenti norāda, ka pie šādiem datoriem ir grūti atrast vietu, ja strādā grupās. Arī otrajā bibliotēkas stāvā, kas paredzēts grupu darbam, pārsvarā ir šādi salikti datori, kas liek grupām "saspiesties" kopā, turklāt aizņemt vietu arī pie blakus esošā datora. Viens no respondentiem uzskata, ka "[vajadzīgi] atsevišķi datori grupām, lai neaizņemtu vietu citām datorvietām, kad grupa grib strādāt pie viena datora". Kāds cits savukārt rosina veidot telpas "ko var rezervēt priekš grupām, kas ir atsevišķi". Iepriekš jau tika minēts, ka bibliotēkā ir tikai viena rezervējama telpa, ko var izmantot grupu darbiem. Noteikti nepieciešams šo aspektu mainīt, ņemot vērā gan mūsdienu mācību vajadzības, gan acīmredzamo pieprasījumu.

3.19. att. Lietotāju viedokļi par vietu bibliotēkā

Kopumā 67% respondentu atzīst, ka kādā bibliotēkas zonā vai citā konkrētā aspektā pietrūkst vietas, vai tie būtu datorizētie galdi, parastie galdi, vienkārši datoru trūkums vai eksāmenu laika lielā rosība. Tas ir liels skaits negatīvu viedokļu, kas noteikti būtu jāņem vērā.

Vispārējs viedoklis

Intervijas beigās respondentam tika uzdoti trīs jautājumi, lai noskaidrotu papildus viedokli par bibliotēku. Tie bija par uzlabojumiem bibliotēkā, pozitīvām lietām, kā arī dihotomais jautājums – vai labprātāk izvēlētos šo bibliotēku citu vietā?

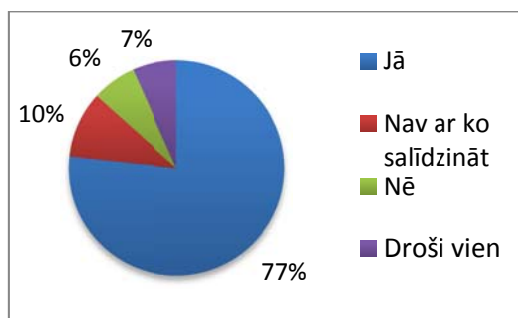
Apkopojot atbildes par bibliotēkā nepieciešamiem uzlabojumiem redzams, ka ar visu apmierināti ir tikai astoņi respondenti. Gandrīz trešdaļa (9) respondentu uzskata, ka noteikti vajadzīgs vairāk datoru, turklāt trīs respondenti norāda uz to, ka liela daļa pastāvīgi ir saplīsuši un aicina darbiniekus to ātrāk risināt. Šo faktu apstiprinājuši arī bibliotēkas darbinieki, sakot, ka ir grūti apsekot datoru funkcionalitāti, jo to ir ļoti daudz, taču lietotāji reti ziņo par problēmām.

Minētā problēma ar datoriem ir vienīgā, kura bieži redzama respondentu atbildēs. Pārējie ierosinājumi bibliotēkas uzlabošanā ir ļoti individuāli, un lai gan daži no tiem atkārtojas divreiz, vairāk uzskatāmi par personiskiem viedokļiem, ko būtu grūti uzskatīt par lietotāju kopīgu vēlmi vai pat vairākuma ieteikumu. Šādi priekšlikumi ir, piemēram, "vairāk klusās vietas, kur tomēr var klusi sarunāties", "vairāk vietu", "troksnis otrajā stāvā – cilvēki taisa skaņu bez iemesla, [stāvs] domāts grupu darbam, bet viņi taisa troksni pat nestrādājot",

"Pagarināt darba laiku. Glāzgovas Universitātē, piemēram, ir līdz diviem naktī, cilvēki negrib ierobežojumus tam, cik ilgi var palikt" (sk. 12. piel.). Divi respondenti arī norāda, ka vēlas logus (par logiem bibliotēkā skatīt 3.4.1. apakšnodaļu), viens no viņiem saka, ka vēlas "normālus logus, īpaši tāpēc, ka ir pavasaris, tas arī dotu dabisku apgaismojumu". Kāds respondents izsaka ideju, ka pie katras bibliotēkas zonas varētu ierīkot ziņojumu dēli vai plakātu ar iedvesmojošiem citātiem, kas palīdzēsot koncentrēties darbam un dos motivāciju.

Respondentiem bija iespēja arī izteikt kādu labu viedokli par bibliotēku, ko daudzi arī izmantoja. 9 respondentiem nav konkrētas lietas, ko uzsvērt, taču ir pozitīvi noskaņoti pret bibliotēku (sk. 13. piel.). Pieci respondenti uzsver labo vietu nodrošinājumu: "lielums ir piemērots, visiem ir vietas". Četri respondenti uzsver grāmatu pieejamību kā bibliotēkas plusu, trīs savukārt norāda uz tās vienkāršo iekārtojumu un vieglo izmantojamību. Trīs respondenti par bibliotēkas plusu uzskata brīvo pieeju visam: "ikviens var šeit nākt, ja salīdzina ar Glāzgovas Universitāti [bibliotēkā iekļūst skenējot studenta apliecību]". Četri respondenti norāda uz bibliotēkas ērtumu un atmosfēru, diviem savukārt labs šķiet bibliotēkas darba laiks, vēl divi uzsver moderno dizainu. Kāds no respondentiem par plusu uzskata iespēju iepazīties ar jauniem cilvēkiem: "var sadraudzēties, var sameklēt sievu". Kāds minējis darbinieku draudzīgumu, kāds pašapkalpošanās ierīces, kāds krēslu ērtumu. Kopumā pozitīvas lietas par bibliotēku arī ir ļoti individuālas un atkarīgas no katra personīgās pieredzes ar bibliotēku.

Pēdējais jautājums intervijā bija "Vai izvēlētos šo bibliotēku citu vietā?". 77% respondentu atbildējuši pozitīvi (sk. 3.20. att.). "[Bibliotēkā ir] labāka atmosfēra, daudz vietas"; "Tā ir labāk organizēta, visu viegli atrast"; "Citas bibliotēkas ir "augstprātīgas", te var darīt visu, ko grib". Daži to salīdzina ar citām bibliotēkām, piemēram, publiskajām vai citu augstskolu bibliotēkām, sakot ka GCU bibliotēka ir labāka.

3.20. att. **Vai izvēlētos GCU bibliotēku citu vietā?**

17% respondentu min, ka nav īsti ar ko salīdzināt, bet nenoliedz, ka varētu labprātāk izvēlēties GCU bibliotēku. Tikai divi respondenti atbildēja negatīvi. Viens no tiem uzskata, ka bibliotēkā ir pārāk liela, savukārt otrs uzskata tieši pretēji: "vajag vairāk vietas un grāmatas".

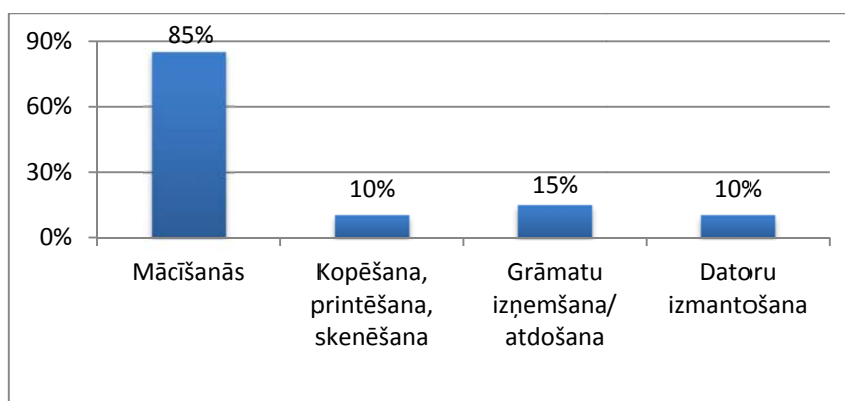
Spriežot pēc šī respondenta iepriekšējām atbildēm ir iespējams secināt, ka respondents nav bijis ārpus bibliotēkas pamatstāva, kas varētu būt iemesls vietas trūkumam.

3.4.3. Daļēji strukturēto interviju rezultāti – RSU bibliotēka

Intervijas ar RSU bibliotēkas apmeklētājiem ir gandrīz vienādas ar GCU bibliotēkā izmantotajām. Vienīgā atšķirība ir jautājumos, kuri GCU bibliotēkā tika attiecināti uz bibliotēkas zonām. RSU bibliotēkas gadījumā tie tika veidoti kā jautājumi par konkrētām vietām, jo bibliotēkai nav izteiktu zonu. Tāpat kā GCU bibliotēkā veiktajām intervijām, arī šajās tika atzīmēts respondenta vecums, dzimums, nacionalitāte, studiju programma un vieta bibliotēkā, kur respondents uzrunāts.

Apmeklējums un apmeklējuma biežums

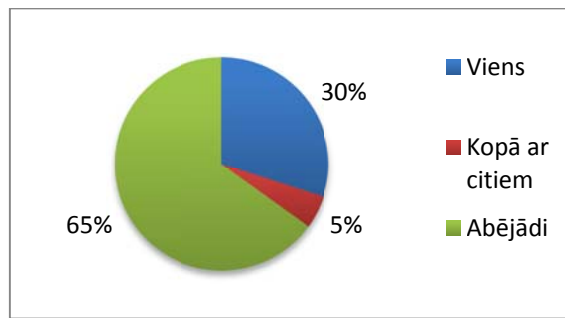
Uzdodot respondentiem pirmo jautājumu – 'kāpēc tu nāc uz bibliotēku?' – respondenti minēja vairākus iemeslus, taču gandrīz visi (85%) pieminēja mācīšanos, diplomdarbu izstrādi vai citu darbu pildīšanu (sk. 3.21. att.). 30% no tiem piebilst, ka bibliotēka ir laba vieta, kur nav "apkārt daudz dažādu traucēkļu", un ka tajā var "vieglāk un ātrāk visu izdarīt".

3.21. att. Apmeklējuma iemesli

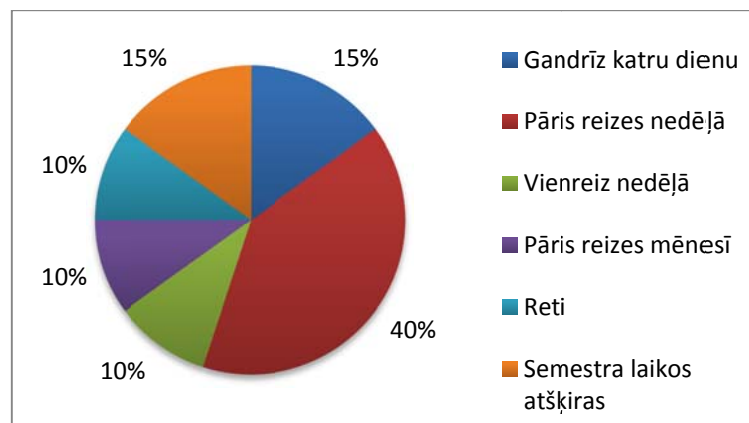
10% respondentu arī min kopēšanas, printēšanas uz skenēšanas iespēju bibliotēkā, tikpat daudz norāda uz iespēju izmantot datorus. Tikai 15% apgalvo, ka uz bibliotēku nāk, lai paņemtu vai atdotu grāmatas. Tas norāda uz bibliotēkas kā telpas nozīmi mācību procesā, tās apmeklētāji to, pirmkārt, uztver par vietu, kur atnākt izdarīt studiju procesā uzdotos darbus.

Lai gan neviens respondents nenorādīja, ka uz bibliotēku nāk, lai atpūstos, vai pavadītu laiku kopā ar citiem, 65% norādījuši, ka bibliotēku apmeklē gan vienatnē, gan kopā ar draugiem vai kursa biedriem (skat 3.22. att.). Respondenti pārsvarā min, ka bibliotēku apmeklē grupās, kad ir jāizdara tāda veida darbi, taču daži respondenti arī min, ka nāk "ar draugiem, kad jāgaida nākamā nodarbībā", kas var liecināt par to, ka bibliotēkā tomēr tiek pavadīts brīvais laiks un tā atsevišķos gadījumos tiek uztverta arī kā atpūtas vieta.

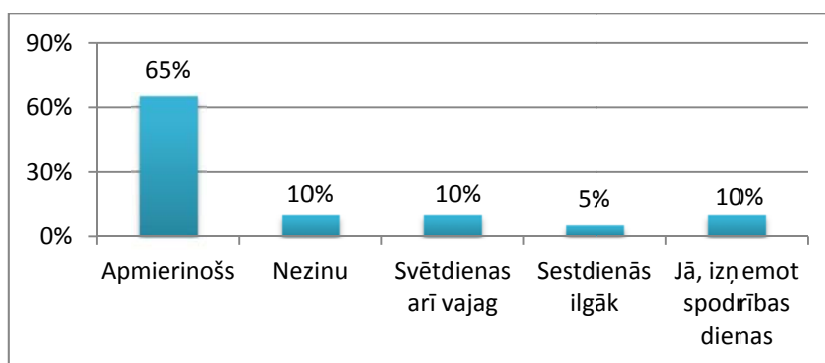
3.22. att. Apmeklēšanas veids

40% respondentu apgalvo, ka bibliotēku apmeklē pāris reizes nedēļā, 15% to apmeklē gandrīz katru dienu, un tikpat daudz apgalvo, ka tas ir atkarīgs no tā, vai ir semestra beigas vai sākums, jo semestra beigās ir daudz vairāk darbu, ko darīt, taču mazāk laika. Kopumā var secināt, ka 65% respondentu bibliotēku apmeklē vismaz vienu reizi nedēļā (sk. 3.23. att.). Tikai nedaudzi varēja pateikt aptuvenu viena apmeklējuma ilgumu. Šie pāris respondenti (4) norāda, ka bibliotēkā nepaliek ilgāk par trīs stundām. Tikai trīs respondenti apmeklē bibliotēku arī sestdienās, kas norāda uz bibliotēkas atrašanās vietas nozīmi, jo to var apmeklēt dienās, kad lietotājs jau ir universitātē.

3.23. att. Apmeklējumu biežums

Jautāti par bibliotēkas darba laiku, 65% respondentu atbildēja, ka tas ir apmierinošs (sk. 3.24. att.). Divi respondenti minēja, ka viņi labprāt nāktu uz bibliotēku svētdienās, vēl kāds respondents norādīja, ka vajadzētu pagarināt sestdienu darba laiku. Divi respondenti savukārt kopumā novērtēja darba laiku kā labu, taču minēja, ka ir dienas, kad bibliotēka ir slēgta – spodrības dienās. Šīs atbildes parāda, ka bibliotēkas apmeklētāji nemaz nejūt vajadzību pēc garākiem darba laikiem, iespējams, šajā bibliotēkā tas nemaz nav vajadzīgs.

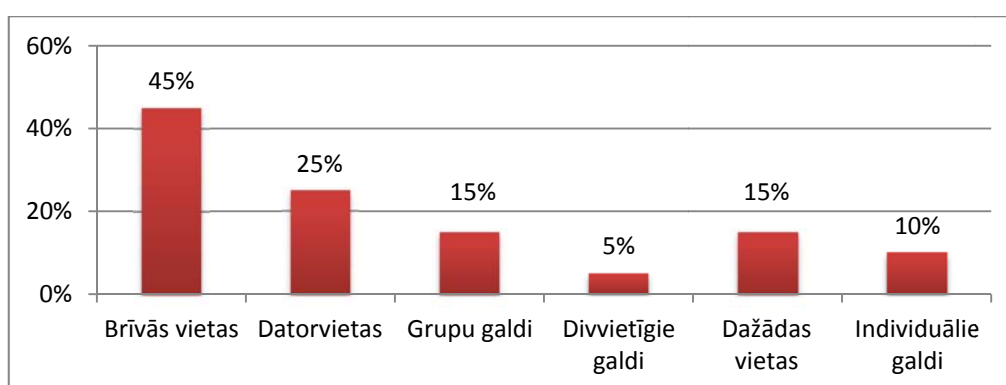
3.24. att. **Bibliotēkas darba laiks**

Atbildēs par apmeklējuma iemesliem redzams, ka to pārsvarā uztver kā vietu mācībām gan vienatnē, gan kopā ar citiem. Lielākā daļa apmeklētāju bibliotēku izmanto vairākas reizes nedēļā, taču tajā nepavada ļoti ilgu laiku. Lietotāji ir apmierināti arī ar bibliotēkas darba laiku.

Bibliotēkas zonas

Kā jau tika minēts, šajā tēmā RSU bibliotēkas apmeklētājiem tika jautāts par konkrētām bibliotēkas vietām, jo tajā nav izteiktu zonu vai atsevišķu telpu.

Šajās atbildēs redzams, ka bibliotēkā ir labi izveidotas vietas dažādām funkcijām, piemēram, grupām pielāgoti galdi vai tieši otrādi – vienam apmeklētājam. Respondenti norāda, ka nākot vienatnē labprātāk izvēlas vienvietīgos vai divvietīgos galdus, savukārt nākot kopā ar citiem – sēž pie grupu galdiem. Tomēr lielākā daļa respondentu norāda uz būtisku problēmu bibliotēkā – vietas trūkumu. 45% intervēto atzīst, ka visbiežāk nevar izvēlēties, kur sēdēt, jo nākas meklēt jebkādu brīvu vietu (sk. 3.25. att.). 25% visbiežāk bibliotēkā izmanto datorus, taču 15% norāda, ka parasti izmanto grupām domātās vietas.

3.25. att. **Vietu izmantošana bibliotēkā**

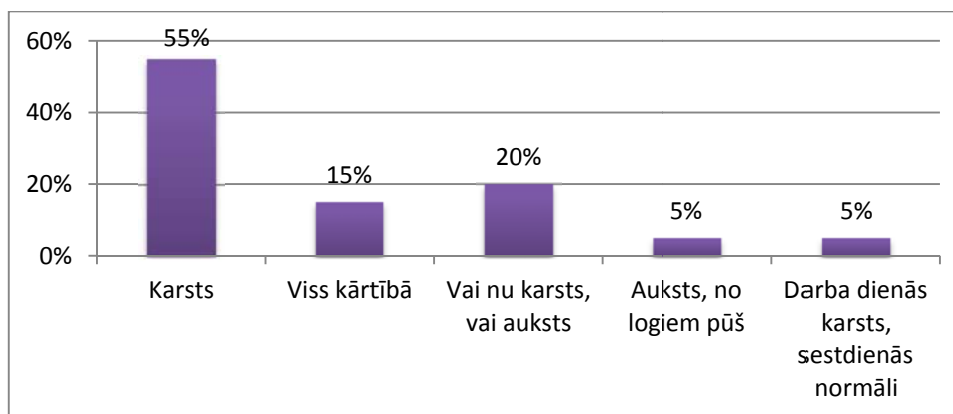
45% respondentu arī atzīst, ka izmanto dažādas vietas bibliotēkā un nedod priekšroku vienām vai otrām. 25% savukārt norāda, ka vislabākās vietas ir pie logiem, tomēr daži no tiem piemin, ka šīs vietas izvēlas tikai tad, ja nav atvērtu logu, kas veido caurvēju. Šis aspekts ir ļoti individuāls, tomēr redzams, ka liela daļa respondentu neuzskata kādu vietu par savu

favorītu. Tam par iemeslu varētu būt fakts, ka apmeklētājiem nākas izmantot tās vietas, kas ir brīvas. Bibliotēkai noteikti vajadzētu pārdomāt šo problēmu.

Sajūtas bibliotēkā

Jautājums par temperatūru bibliotēkā daudziem respondentiem šķita piemērots – 55% ar lielu pārliecību izteica, ka bibliotēkā ir nepatīkami karsts, savukārt 20% norādīja, ka nekad nav labi – ir vai nu karsts vai auksts (sk. 3.26. att.). Kāds respondents norādījis, ka ir "ļoti grūti ilgstoši strādāt, gribas dzert visu laiku". Kāds cits savukārt ar lielu entuziasmu par to izteicās: "tas vispār vājš, nekad nav labi, vai nu nenormāli karsts vai šausmīgi auksts, jo tos logus visu laiku virina, te taču ir kaut kādi ventilatori, nesaprotu kāpēc nevar nomainīt". Kāds no respondentiem gan norādījis, ka "pa dienu [ir] traki karsts, pēc tam jau labāk, laikam par daudz cilvēku vai kā".

Kopumā 85% sūdzējušies par temperatūru bibliotēkā, kas ir ļoti augsts rādītājs. Temperatūrai jābūt uzturētai tā, lai apmeklētājs par to nedomātu, taču šajā gadījumā redzams, ka tā noteikti tā netiek uzturēta. Arī par gaisa kvalitāti sūdzas 80% respondentu, kas noteikti saistīts ar to, ka bibliotēkā ir problēmas ar atbilstošas temperatūras uzturēšanu. Kāds no respondentiem norāda, ka bibliotēkā ir "pilnīgs bezgaiss", kāds cits savukārt atkal norāda uz ventilatoriem, sakot, ka bibliotēkā "nav īsti jauks tas gaiss, nezinu, kāpēc tie aparāti tur nedarbojas". Ventilācijas pareiza uzturēšana noteikti ir viena no lielākajām RSU bibliotēkas telpu problēmām.

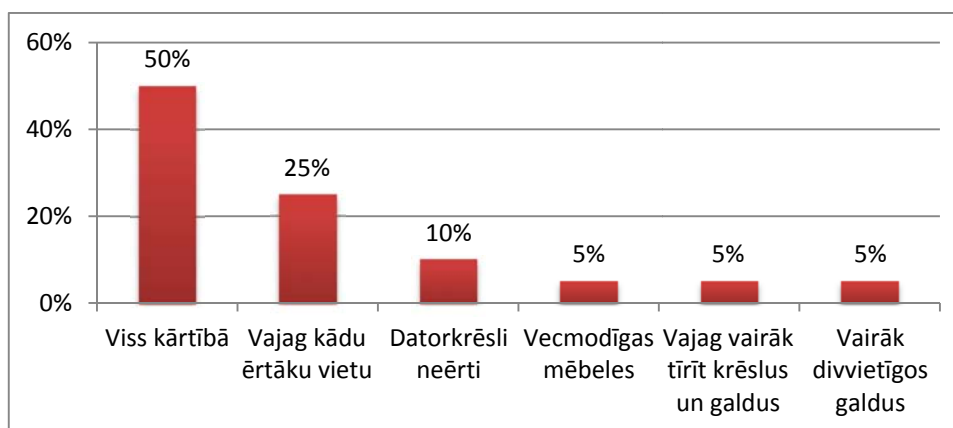
3.26. att. Temperatūra bibliotēkā

Par troksni bibliotēkā lielākā daļa (60%) respondentu neuztraucas, tomēr 40% atzīst, ka dažreiz traucē citu sarunas. Kāds respondents norāda, ka "darba dienās bibliotēka nav īpaši klusa, runā gan studenti, gan bibliotekāres". Kāds cits savukārt atzīst, ka "tagad, kad viens sēž un cenšos koncentrēties, jūtu, ka gribas pat aizrādīt".

Par apgaismojumu bibliotēkā nesūdzas gandrīz neviens, 85% atbildējuši pozitīvi. Viens respondents norāda, ka pie logiem ir patīkamāk, jo tur ir dienas gaisma, kāds cits arī

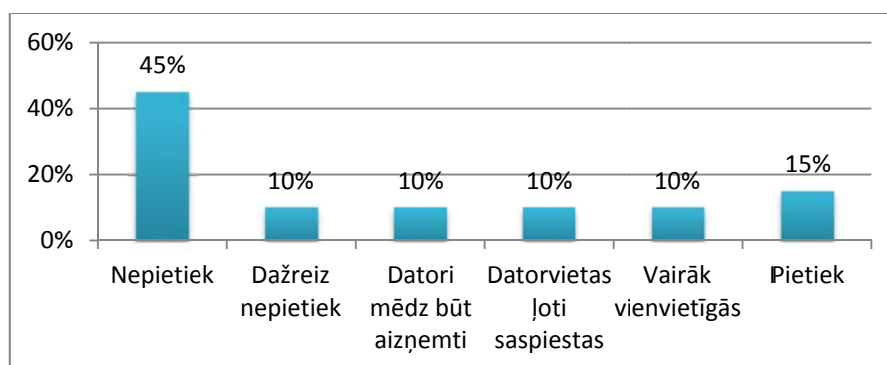
atzīst, ka tālāk no logiem ir mazliet par tumšu. Viens respondents pat norāda, ka "dažreiz sāp acis no gaismas", ar ko vēlējās norādīt, ka tā mēdz būt par spožu.

Jautājumā par mēbelēm bibliotēkā pusei no respondentiem bija ieteikumi, 25% izsaka vēlmi pēc kādas ērtākas vietas: "varbūt kādreiz gribētos tā atnākt un vienkārši kādā ērtā dīvānā palasīt žurnālu vai kaut ko, bet nav tādu vietu"; "būtu *super*, ja būtu kārtīgi krēsli, kur var ilgāk par stundu nosēdēt, bet tā ir tikai bibliotēka, tik daudz jau nevar laikam prasīt" (sk. 3.27. att.). Kāds respondents arī norāda, ka bibliotēkā mēbeles ir vecmodīgas, savukārt kāds cits aizrāda, ka krēsli un galdi ir biežāk jātīra.

3.27. att. Mēbeles bibliotēkā

Atbildot uz jautājumu, vai bibliotēkā pietiek vietas, tikai 15% atbildējuši pozitīvi (sk. 3.28. att.). 45% norādījuši, ka noteikti nepietiek, 10% – ka dažreiz nepietiek. Divi respondenti arī izteikuši sūdzību par to, ka datorizētās vietas ir ļoti saspiestas: "ja nāk kopā ar citiem darīt grupu darbus, nevar, piemēram, pie datora sasēsties". Pieci respondenti, atbildot uz jautājumiem par mēbelēm un vietu bibliotēkā, norādījuši, ka nav iespējamas nekādas izmaiņas, jo telpā nav vietas: "vajadzētu vairāk sēdvietu, jo bieži [...] darbadienā nav, kur sēdēt. Tad gan nāktos kādā veidā paplašināt bibliotēkas telpas [...], jo tagadējā bibliotēkas izkārtojumā vienkārši brīvajā platībā salikt krēslus un galdus arī nevajadzētu. Tad būtu vēl izteiktākas gaisa un temperatūras problēmas".

3.28. att. Vietu pieejamība bibliotēkā

85% no respondentiem minējuši kādas problēmas attiecībā uz vietu nodrošinājumu bibliotēkā. Šis aspekts noteikti bibliotēkai būtu jāmaina.

Kopumā par sajūtām bibliotēkā respondentu atbildes ir diezgan negatīvas, lietotāji nav apmierināti ar temperatūru, gaisa kvalitāti un vietu nodrošinājumu bibliotēkā. Pusei respondentu ir ieteikumi arī attiecībā uz mēbelēm, turklāt 40% arī dažreiz traucē citu apmeklētāju sarunas. Bibliotēkā jāapsver ventilācijas pamatīgāka nodrošināšana, kā arī dažādu funkcionālo zonu veidošana, lai atrisinātu trokšņu problēmas. Pozitīvi, ka jau tagad bibliotēkā to plāno nākotnes renovācijai, kurā, iespējams, norobežos kluso telpu, tādējādi atrisinot šo problēmu.

Vispārējs viedoklis

Pēdējie intervijas jautājumi, tāpat kā GCU bibliotēkas lietotājiem, noskaidro vispārējus uzskatus un papildus informāciju, ko respondents, iespējams, vēlas pateikt par bibliotēku.

RSU bibliotēkas lietotāji nebija aktīvi atbildot uz jautājumu par uzlabojumiem bibliotēkā. Četri respondenti neuzskata, ka vēl kaut kas būtu jāuzlabo, lai gan viens no tiem norādījis, ka "varbūt varētu pieminēt bibliotekārēm, ka viņas atrodas bibliotēkā un ka savā starpā varētu klusāk sarunāties vai vismaz nogriezt zvana toni uz klusumu" (sk. 14. piel.). Darbinieku sarunāšanos jau minējis viens respondents, kad tika jautāts par troksni bibliotēkā. Četri respondenti savukārt norāda, ka bibliotēkā vajadzīgi ātrāki un labāki datori: "datorus vajag jaunus, daži lēni kā gliemeži, goda vārds!", turklāt divi respondenti norāda, ka vajadzīgs ātrāks internets. Ļoti iespējams, ka šeit ir domāta viena un tā pati problēma, atšķiras tikai atsevišķi viedokļi par to, vai problēma ir internetā vai datorā. Vēl trīs respondenti sūdzas par to, ka nepietiek uz māju izsniedzamo grāmatu. Divi piemin neērto pakalpojumu izvietojumu un uzskata, ka vajag "salikt visus tos abonementus un kases vienā vietā, *besī*". Kāds respondents piemin, ka vēlas, lai bibliotēkā tiktu atļauta ēšana: "varbūt varētu atļaut te ēst, kad ilgi pasēžu, sagribas kādu sīkumu, bet tā pilnīgi bail, ka aizrādīs". Kāds respondents vēlreiz norāda uz slikto gaisa un temperatūras kvalitāti, sakot: "nu vai nevar kādu kondicionieri ielikt". Lai gan bibliotēkā ir kondicionieri, acīmredzot, apmeklētāji nejūt to eksistenci.

Par uzlabojumiem bibliotēkā katram ir individuāls viedoklis, jo katrs spriež pēc tā, ar ko bibliotēkā saskāries. Arī jautājot par pozitīvo bibliotēkā ir līdzīgi, tomēr redzams, ka lietotāji novērtē bibliotēkas darbiniekus, jo seši respondenti pauž labus vārdus bibliotekāriem: "atsaucīgs personāls, zinošs, pretimnākošs"; "visvairāk man patīk laipnie un atsaucīgie bibliotēkas darbinieki, tieši tāpēc ir patīkami atgriezties"; "patīk man bibliotēka, darbinieki jauki, ja vien kāds nav kaut ko nozadzis, tad paliek dusmīgas [smejas]" (sk. 15. piel.).

Acīmredzot, apmeklētāji jūt darbinieku klātbūtni, kas ir ļoti pozitīvs aspekts efektīva bibliotēkas apmeklējuma veidošanā. Pieci respondenti vienkārši atzina, ka RSU bibliotēka ir laba un viss ir kārtībā. Trīs respondenti uzskata, ka ir labi, ka bibliotēka ir pieejama ikvienam, un tikpat daudzi norāda, ka bibliotēkā ir laba atmosfēra. Divi par labu uzskata to, ka bibliotēka ir gaiša, savukārt kāds respondents norāda, ka "patīk tā kaste ārā, kur grāmatas nodot". Tikai viens respondents uz jautājumu atbildējis negatīvi, sakot, ka nav nekas pozitīvs bibliotēkā.

Uz jautājumu "Vai Tev šī bibliotēka būtu pirmā izvēle?", 75% no respondentiem atbildēja pozitīvi: "te vairāk materiālu"; "bibliotēka tuvāk mājām"; "labprātāk izvēlos šo, te interesantāk". 15% atbild, ka īsti nezina, un tikai divi respondenti norāda, ka šo bibliotēku noteikti neizvēlētos, no kuriem viens saka: "dzīvoju [Rīgas] centrā, nav izdevīgi".

3.4.4. GCU un RSU bibliotēku salīdzinājums

Lai gan veiktas divas atsevišķas gadījumu analīzes, un tās nav noteikti nepieciešams savstarpēji salīdzināt, tas darīts, lai iegūtu atbildi uz darbā izvirzīto jautājumu – vai lietotājiem orientēts bibliotēkas dizains var ietekmēt un veicināt bibliotēkas apmeklētību. Tāpat iespējams salīdzināt arī dažādos lietošanas paradumus.

Apmeklējums un apmeklējuma biežums

Respondentu iemesli bibliotēku apmeklējumam abās bibliotēkās ir diezgan vienoti – bibliotēka pārsvarā tiek apmeklēta mācību nolūkos, tiek rakstīti diplomdarbi, esejas, meklēta informācija darbiem, veidotas grupu prezentācijas u.c. Tomēr redzama atšķirība ir bibliotēku funkciju izpratnē – GCU bibliotēkas apmeklētāji to uztver arī kā vietu, kur atpūsties un pavadīt brīvo laiku, taču RSU bibliotēkā šādu atbilžu nebija. Lai gan RSU bibliotēkas gadījumā to var secināt no citām atbildēm (sk. 3.4.3. apakšnod.), skaidri noteikt to nav iespējams. RSU bibliotēkas lietotāji bibliotēku uztver vairāk kā vietu, kur atrast informāciju.

Līdzības redzamas arī apmeklēšanas veidā – vairāk nekā puse GCU un RSU bibliotēku lietotāji bieži uz bibliotēku dodas kopā ar citiem.

Lai gan jautājumā par bibliotēkas pieejamību respondentu pozitīvajās atbildēs ir redzama procentuāla atšķirība (GCU – 90%, RSU – 65%), izvērtējot individuālās atbildes, jāsecina, ka arī RSU bibliotēkas gadījumā apmeklētāji ir lielākoties apmierināti ar bibliotēkas darba laiku. Ņemot vērā, ka GCU bibliotēkas darba laiks ir krietni plašāks par RSU bibliotēkas darba laiku, šāds rezultāts ir pārsteidzošs. Iespējams, tas atkarīgs no sabiedrībā

valdošajiem priekšstatiem par bibliotēkām un to izmantošanu, jo GCU bibliotēkas lietotāji noteikti būtu neapmierināti ar tādu darba laiku, kāds ir RSU bibliotēkā.

Arī apmeklējumu biežums ir atšķirīgs. 93% GCU bibliotēkas apmeklētāji atzīst, ka to apmeklē vismaz reizi nedēļā, savukārt to pašu atzīst tikai 65% RSU bibliotēkas lietotāji. Atšķiras arī viena apmeklējuma ilgums – vairāk kā puse respondentu no GCU bibliotēkas vienā apmeklējuma reizē tur pavada vismaz trīs stundas. RSU bibliotēkas lietotāji pārsvarā nemācēja atbildēt uz šo jautājumu, kas nozīmē, ka bibliotēka tiek apmeklēta neregulāri. Daži respondenti, kas atbildēja, norādījuši, ka nepaliek ilgāk par dažām stundām. Tātad GCU bibliotēka tiek ne tikai apmeklēta biežāk, tajā tiek pavadīts arī ilgāks laiks. Apmeklēšanas biežumu arī apstiprina iepriekš norādītais apmeklējuma koeficients, kas parāda, ka GCU bibliotēku viens lietotājs mēnesī apmeklē par 0,7 reizēm vairāk nekā RSU bibliotēku.

Bibliotēkas zonas

Šajā tēmā abās bibliotēkās redzamas līdzīgas iezīmes – bibliotēkas vietu izmantošana ir, pirmkārt, atkarīga no individuālām vēlmēm un, otrkārt, no apkārtējiem apstākļiem konkrētajā vietā. Kāds izvēlas vietu pēc trokšņu līmeņa, kāds pēc gaisa svaiguma. Atšķirība redzama tajā, ka GCU bibliotēkas lietotājiem ir lielāka iespēja izvēlēties atbilstoši savām vēlmēm, jo tur netraucē temperatūra, gaiss vai troksnis, kā tas redzams RSU bibliotēkas apmeklētāju atbildēs. Tāpat redzams, ka RSU bibliotēkas gadījumā liela nozīme ir tam, kur vispār var atrast brīvu vietu, kas GCU bibliotēkā savukārt nav tik liela problēma.

Sajūtas bibliotēkā

GCU bibliotēkas apmeklētāji lielākoties ir apmierināti gan ar temperatūru, gan gaisa kvalitāti, gan trokšņu līmeni ēkā. Sūdzības ir par atsevišķiem gadījumiem vai dienas laikiem, kā arī lielākā daļa no šīm sūdzībām ir ļoti individuālas. RSU bibliotēkas gadījumā tas ir pavisam citādāk, tur par temperatūru un gaisa kvalitāti sūdzējušies 80% respondentu. Tas ir būtisks trūkums RSU bibliotēkai, kas būtu jānovērš. Problēma ir ventilācijas sistēmas nepareiza nodrošināšana.

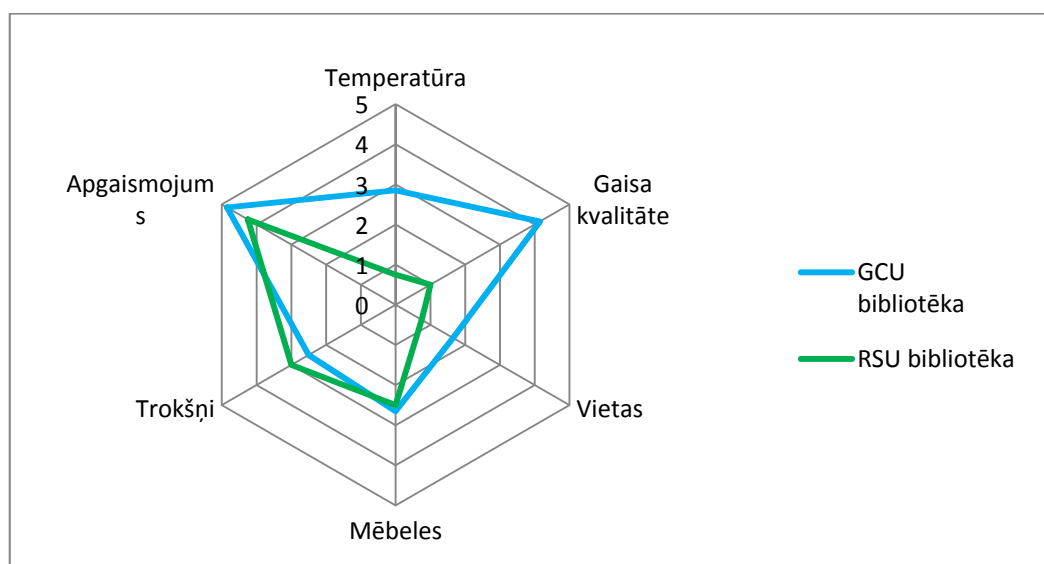
Attiecībā uz troksni redzamas līdzības – bibliotēku apmeklētājiem pārsvarā troksnis netraucē. Abu bibliotēku gadījumā ir atsevišķas problēmas, piemēram, RSU gadījumā tas, ka nav nodalītas klusās no skaļajām telpām, vai GCU gadījumā tas, ka otrais ēkas stāvs ir pārāk apmeklēts remontu dēļ. Arī par apgaismojumu ne GCU, ne RSU apmeklētāji nesūdzas.

Par mēbelēm bibliotēkās arī daudzi nesūdzas, abos gadījumos ar tām ir apmierināti apmēram puse respondentu. Šeit interesanti tas, ka GCU bibliotēkā ir daudz dažāda veida mēbeļu, ir gan klasiski krēsli, gan ērti dīvāni. Savukārt RSU bibliotēkā nav mēbeļu dažādības

un ērtu atpūtas vietu, tomēr arī tajā apmeklētāji ir apmierināti. 25% gan norāda, ka vajadzīga kāda ērtāka vieta, kas varētu nozīmēt, ka arī šī bibliotēka savā veidā sāk kļūt par atpūtas vietu.

Jautājumā par vietu bibliotēkā abās bibliotēkās ir redzama neapmierinātība, kur GCU bibliotēkas gadījumā tikai trešdaļa respondentu uzskata, ka vietas pietiek, savukārt RSU bibliotēkā tas izceļas vēl vairāk – tur atbildes bez iebildumiem bijušas tikai 15% respondentu. Tas norāda uz augošo bibliotēkas telpu popularitāti akadēmiskā vidē.

3.29. attēlā redzams uzskatāms novērtējums par lietotāju viedokļiem attiecībā uz gaisa kvalitāti, temperatūru, vietu nodrošinājumu, mēbelēm un trokšņiem bibliotēkā. 3.29. attēlā atspoguļotā vērtību skala – jo lielāks skaitlis, jo vairāk respondentu ar faktoru ir apmierināti. Ir faktori, kur abām bibliotēkām ir līdzīgi vērtējumi, tomēr trijās jomās RSU bibliotēka atpaliek – temperatūras, gaisa un vietu nodrošināšanā.

3.29. att. Tēmas 'sajūtas bibliotēkā' salīdzinājums

Vispārējs viedoklis

Šajā tēmā grūti salīdzināt divas tik ļoti dažādas bibliotēkas, tomēr ir iespējams saskatīt līdzību apmeklētāju sūdzībās par datoriem. Par novecojušiem un lēniem datoriem sūdzas abās bibliotēkās, kas uzsver bibliotēkas nepieciešamību vienmēr sekot līdzi jaunākajām tendencēm un būt modernai. To ir grūti izdarīt finansiālu apstākļu dēļ, bet ir redzams, ka pēc tā ir pieprasījums.

Pozitīvie viedokļi ir vēl individuālāki un ir grūti tos apkopot, un tas pat nav vajadzīgs. Vienīgā lieta, ko iespējams salīdzināt – darbinieki. RSU bibliotēkā seši respondenti izteica labus vārdus bibliotēkas personālam, savukārt GCU bibliotēkā to darīja tikai viens respondents. Darbinieku klātesamība ir ļoti svarīga efektīvas un lietotājoorientētas bibliotēkas daļa, GCU bibliotēkas darbiniekiem noteikti vajadzētu vairāk komunicēt ar lietotājiem.

REZULTĀTI UN DISKUSIJA

Izpētot divu ļoti dažādu akadēmisku bibliotēku telpu iekārtojumu, interjeru, atmosfēru, lietotāju atsauksmes un izjūtas, kā arī tehnisko nodrošinājumu, redzamas dažādas atšķirības un līdzības ne tikai apmeklējumā, bet arī bibliotēkas lietošanas paradumos un apmeklētāju uzskatos par to, kādai ir jābūt bibliotēkai. Salīdzinot bibliotēku dizainu un iekārtojumu ar iepriekš noskaidrotajiem lietotājiorientēta bibliotēkas iekārtojuma principiem, redzams, ka GCU bibliotēkas telpas lielākā mērā ir saucamas par lietotājiorientētām nekā RSU bibliotēkas telpas. GCU bibliotēka ir pielāgota lietotājam gan ar funkcionālu telpu nodrošināšanu, gan apmierinoša klimata nodrošināšanu, gan atgriezeniskas saites veidošanu. Tās galvenā problēma ir vietas trūkums, kas ir tikai pozitīvs aspekts, jo norāda uz lietotāju vēlmi izmantot bibliotēkas fiziskās telpas. RSU bibliotēkai ir liels potenciāls līdzināties GCU bibliotēkai, jo tā sadarbojas ar lietotājiem un cenšas risināt problēmas, kā arī pielāgojas apmeklētājiem un cenšas attīstīties. Tās galvenās problēmas ir sliktais klimata nodrošinājums, būtisks vietas trūkums, kā arī funkcionālu zonu trūkums, piemēram, klusās vietas un diskusiju vietas.

GCU bibliotēkas lielā atbilstība lietotājiorientētam bibliotēkas iekārtojumam veicina tās apmeklēšanu. Tas arī dod iespēju bibliotēkas telpas izmantot dažādos veidos, piemēram, respondenti norādīja, ka mēdz bibliotēkā arī atpūsties un pavadīt brīvos brīžus, kā arī vairākos gadījumos pieminēja kafejnīcas nozīmi ēkā. Jēdziens *akadēmiska bibliotēka 2.0* skaidro, ka akadēmiska bibliotēka ir vieta, kur apvienot akadēmisko dzīvi un sociālo dzīvi, kur var justies brīvi, tajā pašā laikā uzņemot zināšanas un mācoties. Arī sociālā konstruktīvisma idejas papildina šo pieņēmumu, tāpēc ir svarīgi, ja bibliotēkā tiek nodrošināta iespēja arī brīvi pavadīt savu laiku, atpūsties un komunicēt ar citiem. No RSU bibliotēkā veiktajām intervijām redzams, ka šī bibliotēka daudz vairāk tiek uztverta tieši par mācību vietu, kur atrast vajadzīgo informāciju. Uz to norāda arī lietotāju apmierinātība ar bibliotēkas mēbelēm, kuras ir ļoti lietišķas un nav piemērotas atpūtas brīžiem. Tomēr redzamas arī pāris atbildes, kas rosina domāt, ka arī šo bibliotēku sāk uztvert citādāk. Tātad ir redzams, ka apmeklētāju vidū tomēr ir vēlēšanās bibliotēku izmantot kā sociālu vietu, šo aspektu bibliotēkā vajadzētu attīstīt. Abām bibliotēkām arī jādomā par mūsdienu mācību metožu atbalstīšanu, nodrošinot telpas grupu diskusijām, kur iespējama norobežošanās no citiem.

Apmeklējuma rādītāji skaidri norāda, ka lietotājiorientēta bibliotēka var būt viens no iemesliem lietotāju vēlmei apmeklēt šo bibliotēku, jo GCU bibliotēku apmeklē ne tikai biežāk, bet tajā arī pavada ilgāku laiku. Šeit gan jāņem vērā redzamās uzskatu atšķirības, ko ir vērts izpētīt – pētījuma gaitā redzams, ka RSU bibliotēkas apmeklētāji bibliotēku uztver pavisam citādāk, kā to dara GCU bibliotēkas apmeklētāji. Iespējams, ir atšķirības dažādo

valstu sabiedrības priekšstatos par bibliotēku kā vietu. Līdzīgus rezultātus par bibliotēkas telpu dažādo uztveri Latvijas un ārzemju sabiedrībās ieguvusi Zane Šmita promocijas darbā par publisko bibliotēku arhitektūru Latvijā (Šmita, 2008). Tajā autore norāda, ka publiskai bibliotēkai vajadzētu būt kā kulturālai telpai, kuru vietējie iedzīvotāji izvēlas sabiedriskām aktivitātēm, taču Latvijā šāda uztvere nav attīstīta, un lielākā daļa cilvēku publisko bibliotēku uztver par informācijas vietu. Līdzīgi arī šajā bakalaura darbā redzams, ka GCU bibliotēku tās lietotāji uztver arī kā vietu citiem mērķiem, piemēram, atpūtai, komunikācijai ar citiem, taču Latvijā tikai retais uz bibliotēku nāk ar mērķi, kas nav saistīts ar informācijas resursiem tajā.

Noskaidrojot galvenos principus lietotājiorientētām bibliotēkas telpām, redzams, ka svarīgi ir vispirms sagatavot telpas jebkurai iespējamai situācijai nākotnē un pēc tam tās pielāgot lietotāju vēlmēm. Uz to norāda arī Vilma van Zezenbeka, sakot, ka vispirms ir jānoskaidro esošās lietas, pēc tam, ko darīt tālāk. Arī jēdziens *bibliotēka 2.0* skaidro, ka bibliotēka cenšas attīstīties, nepārtraukti kaut ko mainot, tāpēc ir svarīgi, ja veidots pamats, kas pielāgots dažādām situācijām. Pēc tam jāveido pastāvīga atgriezeniskā saite starp bibliotēku un tās lietotājiem. Par to raksta arī Ārija Geidāne un Benita Ivdre savos pētījumos (Geidāne, 2008) (Ivdre, 2012). Geidāne pētījusi bērnu bibliotēkas un sākumskolas vecuma bērnu viedokļus par tām, savukārt Ivdre līdzīgu pētījumu veikusi attiecībā uz pusaudžiem. Abas autore secinājušas, ka vispirms jāvērtē iekārtojuma un funkcionalitātes iespējas, kā arī apgaismojuma nodrošināšana un dizaina aspekti. Pēc tam liela nozīme ir lietotāju viedokļu apzināšanai. Šie ir galvenie aspekti lietotājiorientēta bibliotēkas iekārtojuma pamatam, ko GCU bibliotēka ir lielā mērā ievērojusi, taču RSU bibliotēkai ir nepieciešama būtiska attīstība šajā jomā. Viens no galvenajiem iemesliem šai atšķirībai ir tas, ka GCU bibliotēkas ēka veidota speciāli bibliotēkai, taču RSU bibliotēkas gadījumā drīzāk pielāgota pieejamā telpa, kas nav pareizākais veids bibliotēkas veidošanā.

Gadījuma izpētes pētījumi par konkrētām akadēmiskām bibliotēkām sniedz līdzīgus rezultātus, piemēram, Kailijas Beilinas pētījums par Jaundienvidvācijas universitātes bibliotēkas renovāciju norāda uz lietotāju vēlmju izzināšanu kā svarīgu aspektu bibliotēku pārveidošanā, kā arī uzsver, ka jādome par nākotnes izmaiņām (Bailin, 2012). Šajā pētījumā lietotāju atbildēs redzama vēlme pēc vietas, tāpat kā tas ir šajā bakalaura darbā. Gan Beilinas darbs, gan pētījums "Akadēmiska bibliotēka kā lietotājiorientēta vieta" pierāda akadēmisku bibliotēku apmeklējumu skaita palielināšanos un apmeklētāju vēlmi pēc bibliotēkas kā fiziskas vietas, tāpēc fizisko telpu attīstībai jāpiešķir liela nozīme.

SECINĀJUMI

Pētījuma rezultāti atspoguļo akadēmiskas bibliotēkas kā vietas nozīmi lietotāju vidū. Akadēmisku bibliotēku apmeklējums pieaug un lietotāja vēlmēm pielāgota bibliotēka un tās telpas var ietekmēt tās popularitāti. GCU bibliotēkas telpas daudz lielākā mērā ir saucamas par lietotājoorientētām, un tās apmeklējuma rādītāji arī ir labāki. RSU bibliotēkai ir nepieciešams attīstīties, taču pozitīvi, ka tā jau tagad cenšas pielāgoties lietotājam tajos aspektos, kur tas iespējams.

Lietotāju viedokļi un vēlmēs ir dažādas, tāpēc liela nozīme ir dažādībai, lai katrs var atrast sev vajadzīgo. Tāpat lietotājiem svarīga ir atmosfēra un izjūtas bibliotēkā, piemēram, lai netraucētu ne trokšņi, ne temperatūra. Šādu aspektu ievērošana uzlabo kvalitatīvu apmeklējuma iespēju un nodrošina labākus apstākļus efektīvām mācībām vai citām nodarbēm. Lietotāju sūdzības ir jāņem vērā, kā arī jāinformē par notikušajiem uzlabojumiem.

Pētījumā izvirzītā hipotēze "lietotāja vēlmēm atbilstošs bibliotēku telpu sadalījums un iekārtojums veicina bibliotēkas apmeklēšanu" ir pierādījusies, jo, analizējot GCU un RSU bibliotēku iekārtojumus un intervijas ar apmeklētājiem, var secināt, ka GCU bibliotēka ir atbilstošāka lietotājoorientēta bibliotēkas iekārtojuma principiem nekā RSU bibliotēka, un, salīdzinot abu bibliotēku apmeklējuma rādītājus, var arī secināt, ka GCU bibliotēku apmeklē vairāk.

Pētījumā izvirzītie mērķi ir sasniegti – noskaidrots, ka lietotājoorientētam bibliotēkas iekārtojumam ir ietekme uz apmeklējumu, kā arī izpētīta viena Latvijas un viena ārzemju bibliotēka, un noteikta to atbilstība mūsdienu lietotāja prasībām.

Pētījumam ir liela nozīme, lai parādītu, ka akadēmiska bibliotēka kā vieta vēl aizvien ir pieprasīta un mūsdienu digitālajā laikmetā tā ne tikai tiek apmeklēta, tās popularitāte tikai pieaug. Akadēmiskas bibliotēkas loma studiju procesā mainās un tām ir jāspēj sekot līdzi mūsdienu tendencēm. Pētījums norāda uz būtiskajiem aspektiem bibliotēkas interjera veidošanā un kvalitatīvu apstākļu nodrošināšanā. Akadēmiskas bibliotēkas to var izmantot, lai attīstītos šajā jomā.

Latvijas un ārzemju piemēru salīdzinājums rada nepieciešamību analizēt sabiedrības priekšstatus par bibliotēku kā vietu, jo pētījumā redzamas būtiskas atšķirības dažādo valstu apmeklētāju vēlmēs gan attiecībā uz darba laiku, gan mēbeļu piedāvājumu, gan telpu dažādības ieviešanu. Latvijas akadēmisko bibliotēku uzlabošanā ir nepieciešama lietotāju pastiprināta izpēte, lai noskaidrotu, kas tieši jāmaina bibliotēku telpās, lai uzlabotu apmeklējumu daudzumu un kvalitāti.

PATEICĪBAS

Galveno pateicību darba veidošanā ir pelnījuši darbinieki no GCU un RSU bibliotēkām, kā arī LU bibliotēkas, kura, lai gan sākotnēji tika iekļauta, apjoma ierobežojumu dēļ palika ārpus gala darba. Paldies jums par atvēlēto laiku un darbu! Pateicību pelnījuši arī 50 bibliotēku apmeklētāji, kuri atvēlēja savu laiku, lai palīdzētu man iegūt datus.

Paldies arī jāsaka darba vadītājai Baibai Holmai par ideju attīstīšanu, padomu došanu un kļūdu labošanu.

Paldies LU par iespēju izmantot ārzemju pieredzi un paldies Karolai, Heterei un Džūlijai par iedrošinājumu.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

- AACC. (2013). *Renovated AACC library designed around student needs*. Retrieved March 15, 2014, from: <http://www.aacc.edu/newsonline/2012/08/library.cfm>
- Aaron, P. (Photographer). *Julian Street Library* [Photograph]. Retrieved March 29, 2014, from: <http://www.dezeen.com/2012/07/20/princeton-university-julian-street-library-by-joel-sanders/>
- Bailin, K. (2011). Changes in academic library space: A case study at the university of New South Wales. *Australian Academic & Research Libraries*, 42(4), 342-359.
- Blane, D. (2006). It's a university, but not as we know it. In *The Guardian*. Retrieved April 1, 2014, from: <http://www.theguardian.com/education/2006/sep/19/elearning.news>
- BDP. *Interior* [Photograph]. Retrieved April 25, 2014, from: <http://www.bdp.com/en/Projects/By-Name/P-Z/Saltire-Centre/>
- Board of Trustees of the University of Massachusetts. (2013). *Press release: UMass Dartmouth library renovation campaign begins with nearly \$3 million in commitments*. Retrieved March 14, 2014, from: http://www1.umassd.edu/communications/articles/showarticles.cfm?a_key=981
- Brown, C. (2002). *Interior design for libraries: Drawing on function & appeal*. Chicago and London: American Library Association.
- Casey, M. (2006). Born in the biblioblogsphere. In *LibraryCrunch*. Retrieved February 23, 2014, from: http://www.librarycrunch.com/2006/01/post_1.html
- Cavanagh, M. F., & Robbins, W. (2012). Baby boomers, their elders and the public library. *Library Review*, 61(8/9), 622-640. doi: 10.1108/00242531211292114
- Closet-Crane, C. (2009). *(Re)creating the academic library as place for the 21st century? A critical analysis of discourse in discussions of academic library planning and design*. (Doctoral dissertation), Available from ProQuest. (UMI No. 3399158).
- Council on Library and Information Resources (2005). *Library as place: Rethinking roles, rethinking space* [Adobe Digital Edition version]. Retrieved from <http://www.clir.org/pubs/abstract/pub129abst.html>
- David Wakely (Photographer). *BookBot* [Photograph], Retrieved March 14, 2014, from: http://svconline.com/education/features/beyond_books//index2.html
- Deksne, A. (Photographer). (2014a). *GCU kompaktie plaukti* [Photograph].

- Deksne, A. (Photographer). (2014b). *Printeru un kopētāju nodalījums* [Photograph].
- Deksne, A. (Photographer). (2014c). *Otrais GCU bibliotēkas stāvs* [Photograph].
- Deksne, A. (Photographer). (2014d). *Individuālas vietas GCU bibliotēkā* [Photograph].
- Deksne, A. (Photographer). (2014e). *Pirmais stāvs GCU bibliotēkā* [Photograph].
- Faulkner-Brown, H. (1987). The open plan and flexibility. In A. Vaughan (Ed.), *International reader in the management of library, information and archive services*. Retrieved March 2, 2014, from: http://www.unesco.org/ulis/cgi-bin/ulis.pl?catno=79856&set=5310BFB4_2_230&gp=1&lin=1&ll=1
- Flybjerg, B. (2007). Five misunderstandings about case-study research. In C. Seale (Ed.), *Qualitative research practice*. London: SAGE.
- Freeman, G. T. (2005). The library as place: Changes in learning patterns, collections, technology, and use. In *Library as Place: Rethinking Roles, Rethinking Space* (p. 1-9). Retrieved September 21, 2013, from: <http://www.clir.org/pubs/abstract/pub129abst.html>
- Gardovskis, J. & Lācis, J. (2012). *Vadības ziņojums par 2011. gadu* [PowerPoint prezentācija]. Izgūts 2014. gada 11. maijā no <http://www.rsu.lv/par-rsu/strategija/darbibas-parskati>
- GCU (2014). *Library seating* [Table].
- Geidāne, Ā. (2008). *Bērnu bibliotēku iekārtojuma atbilstība 1.-3. klašu skolēnu attīstības īpatnībām*. (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa.
- Guignard, T. (Photographer). (2010). *TU Delft Library* [Photograph]. Retrieved April 25, 2014, from: <https://www.flickr.com/photos/timtom/4584584227/>
- Habib, M. C. (2006). *Toward academic library 2.0: Development and application of a library 2.0 methodology*. (Unpublished master's thesis) Retrieved August 28, 2014, from: http://dc.lib.unc.edu/cdm/ref/collection/s_papers/id/905
- Halkin B. (Photographer). *The library at night* [Photograph]. Retrieved March 15, 2014, from: <http://www.aacc.edu/library/default.cfm>
- Halkin Architectural Photography LLC (Photographer). *Study zone* [Photograph]. Retrieved March 15, 2014, from: <http://lj.libraryjournal.com/2013/11/buildings/year-in-architecture-2013-wide-open-spaces/#>

- Ivdre, B. (2012). *Bibliotēku telpu iekārtojuma atbilstība pusaudžu interesēm*. (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa.
- Keaton, S. A., & Bodie, G. D. (2011). Explaining social constructivism. *Communication Teacher*, 25(4), 192-196. doi:10.1080/17404622.2011.601725
- Kridel T. (2013, May). Beyond books: Building the multimedia library of the future. *Sound & Video Contractor* 31(5), 38-43. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/>
- Latvijas Nacionālā bibliotēka. (2013a). *Par bibliotēku*. Pieejams <http://lnb.lv/lv/biblioteka>
- Latvijas Nacionālā bibliotēka. (2013b). *Latvijas bibliotēku darba koprādītāji 2009-2012*. Izgūts 2013. g. 24. janvārī, no: <http://www.lnb.lv/lv/profesionala-informacija/biblioteku-statistika>
- Leighton, P. D., & Weber, D. C. (1999). *Planning academic and research library buildings* (3rd ed.). Chicago and London: ALA.
- Maness, J. (2006). Library 2.0 theory: Web 2.0 and its implications for libraries. *Webology*, 3 (2), Article 25, Retrieved September 22, 2013, from: <http://www.webology.org/2006/v3n2/a25.html>
- Matthews, G., & Walton, G. (Ed.) (2013). *University libraries and space in the digital world*. Ashgate.
- May, T. (2011). *Social research issues, methods and process* (4th ed.). Open University Press.
- McDonald, A. (2006). The ten commandments revisited: The qualities of good library space. *Liber Quarterly*, 16(2), Retrieved March 3, 2014, from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/241452>
- Most, L. R. (2009). *The rural public library as place in North Florida: A case study* (Doctoral dissertation). The Florida State University. ProQuest Dissertations and Theses. Available from ProQuest. (193270017).
- NCSU Libraries. *Naval ROTC cadets training on simulated ship bridge in the Teaching and Visualization Lab* [Photograph], Retrieved March 14, 2014, from: <http://www.lib.ncsu.edu/huntlibrary/photosandvideogallery>
- NCSU Libraries. *Rain garden reading lounge from the North* [Photograph], Retrieved March 14, 2014, from: <http://www.lib.ncsu.edu/huntlibrary/photosandvideogallery>

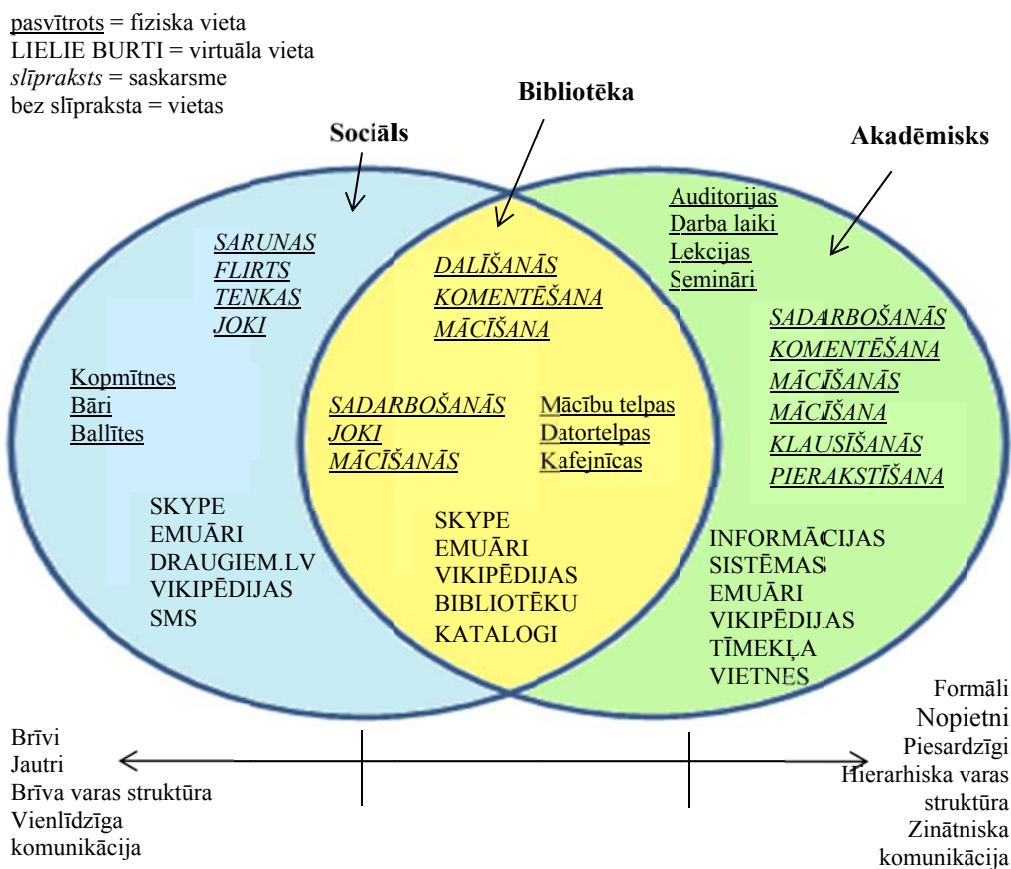
- NCSU Libraries. *Timeline*. Retrieved March 14, 2014, from:
<http://www.lib.ncsu.edu/huntlibrary/timeline>
- O'reilly, T. (2005). What is web 2.0? Design patterns and business models for the next generation of software. In *Oreilly*. Retrieved February 23, 2014, from:
<http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>.
- Ozolanta, I. (2012). *Rīgas Stradiņa universitātes Zinātniskā konference* [PowerPoint prezentācija]. Izgūts 2014. gada 11. maijā no <http://www.rsu.lv/par-rsu/strategija/darbibas-parskati>
- Paterson, M. (2012). *International trip to Amsterdam* [Notes].
- Perry, B., & Dockett, S. (1998). Play, argumentation and social constructivism. *Early Child Development and Care*, 140(1), 5-15. doi:10.1080/0300443981400102
- Pierard, C., & Lee, N. (2011). Studying space: Improving space planning with user studies. *Journal of Access Services*, 8(4), 190-207. doi: 10.1080/15367967.2011.602258
- Posey, J. A. (2009). *Student perceptions and expectations of library services quality and user satisfaction at walters state community college*. (Doctoral dissertation), Available from ProQuest. (UMI No. 3361650).
- Promultis. *Multitouch video wall* [Photograph]. Retrieved April 25, from:
<http://www.promultis.info/multitouch/case-study-glasgow-caledonian-university/>
- Rapley, T. (2007). Interviews. In C. Seale (Ed.), *Qualitative research practice*. London: SAGE.
- Rīgas Stradiņa universitāte (a). *Datorizētas vietas RSU bibliotēkā* [Fotogrāfija]. Izgūts 2014. g. 11. maijā no <http://www.rsu.lv/biblioteka>
- Rīgas Stradiņa universitāte (b). *Grupām pielāgotas vietas RSU bibliotēkā* [Fotogrāfija].
- Rīgas Stradiņa universitāte (c). *Sēdvietas RSU bibliotēkā* [Fotogrāfija].
- Rīgas Stradiņa universitāte (2014a). *Pārskats par bibliotēkas darbu 2013.gadā*.
- Rīgas Stradiņa universitāte (2014b). *Sociālo zinātņu studiju programmas*. Izgūts 2014. gada 11. maijā no: <http://www.rsu.lv/studiju-iespejas/pamatstudijas/socialo-zinatnu-studiju-programmas>
- Rīgas Tehniskā Universitāte. (2010). *MISIJA*. Izgūts no:
<http://www.rtu.lv/content/view/422/579/lang.lv/>

- Schwartz, M. (2012). Design for change: LJ's design institute denver brainstormed how to build a library today that works for tomorrow. *Library Journal*, 137(11), 32.
- SCONUL (2013). *Annual library statistics 2011-12*.
- Singh, P. (2011). Oral assessment: Preparing learners for discourse in communities of practice. *Systemic Practice and Action Research*, 24(3), 247-259. doi:10.1007/s11213-010-9184-2
- South Coast Media Group. (2014). *Architects win industry honors for UMass Dartmouth library renovation*. Retrieved March 14, 2014, from: <http://www.southcoasttoday.com/apps/pbcs.dll/article?AID=/20140305/SCBULLETIN/403030315>
- Study pod* [Photograph]. Retrieved March 15, 2014, from: <http://learningspacetoolkit.org/space-browser/space-type/edinburgh-booths/>
- Stūrmane, D. (2006). *Bērnu bibliotēku iekārtojuma atbilstība pirmskolas bērnu attīstības īpatnībām* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa.
- Suhaņenkova, S. (2010). *Bibliotēka 2.0. - inovatīva komunikācija akadēmiskā vidē* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa.
- Šmita, Z. (2008). *Publisko bibliotēku arhitektūra Latvijā*. (Promocijas darba kopsavilkums). Rīga: RTU izdevniecība.
- The New York Public Library. (2013). *NYPL's Mission Statement*. Retrieved from <http://www.nypl.org/help/about-nypl/mission>
- TonyBlundetto (Photographer). *Saltire Centre at Glasgow Caledonian University* [Photograph]. Retrieved April 20, 2014, from: <https://witness.theguardian.com/assignment/51efb656e4b06151042bb5af/443898>
- TU Delft Library. *Transformation to Library Learning Centre*. Retrieved April 16, 2014, from: <http://medewerkers.tudelft.nl/index.php?id=59069&L=1>
- University of California Library. (2013). *Study zones* [Image]. Retrieved March 10, 2014, from: <http://www.lib.ucdavis.edu/ul/news/?item=36653>
- University of Leicester. *Graduate reading room on floor 1* [Photograph]. Retrieved March 15, 2014, from: http://www2.le.ac.uk/library/about/building/photos/photos-of-the-building?b_start:int=12

- University of Massachusetts Dartmouth. *Just outside the library* [Photograph]. Retrieved March 14, 2014, from: <http://library.umassd.edu/about/library-building-renovation-and-expansion-program>
- Vischer, J. C. (2008). Towards a user-centred theory of the built environment. *Building Research & Information*, 36(3), 231-240. doi:10.1080/09613210801936472
- Waller, L. (2011). The library chameleon: Physical space. In P. Dale, J. Beard & M. Holland (Eds.), *University libraries and digital learning environments* (pp. 69-85). Ashgate.
- Wezenbeek, W. (2013, March 29). *Innovative skills working at TU Delft Library* [Video]. Retrieved from: <http://repository.tudelft.nl/view/MMP/uuid%3A0619b8e0-076e-47af-b741-9d4dd5f3e923/>
- World-architects.com. *Claire T. Carney library*. Retrieved March 14, 2014, from: http://www.american-architects.com/projects/project-review-detail/41359_claire_t_carney_library

PIELIKUMI

Akadēmiskas bibliotēkas 2.0 modelis

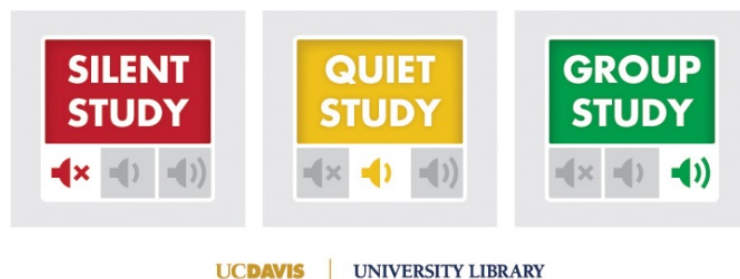
1.att. Detalizēts akadēmiskas bibliotēkas 2.0 konceptuālais modelis (Habib, 2006).

Latvijas bibliotēku apmeklējuma rādītāji*1. tabula*

Latvijas bibliotēku apmeklējums no 2009. līdz 2012. gadam (Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2013b)

Bibliotēkas	2009	2010	2011	2012
Latvijas Nacionālā bibliotēka	717 859	724 942	740 931	925 801
Augstskolu bibliotēkas	2 333 071	2 445 780	3 367 391	3 243 198
Koledžu bibliotēkas	212 530	224 864	175 678	181 506
Speciālās bibliotēkas	694 171	265 303	183 018	103 222
Publiskās bibliotēkas	9 343 127	9 996 765	9 876 559	9 930 786
Izglītības iestāžu bibliotēkas	5 432 350	5 356 338	5 157 786	5 013 182

STUDY ZONES

1. att. Mācību zonas Kalifornijas Universitātes bibliotēkā (University of California Library, 2013)

4. pielikums
Vietu uzskaitījums GCU bibliotēkā

1. tabula

Sēdvietas GCU bibliotēkā (GCU, 2014)

Level	PC	Seating only	Desk & Seat	Total Spaces
4	0	72	142	202
3	123	19	267	409
2	187	50	280	517
1	0	22	0	22
0	42	190	140	372
Total	352	353	477	1182

GCU pirmā stāva lasītava pirms remonta

1. att. GCU bibliotēkas pirmais stāvs (Deksne, 2014e)

AKADĒMISKA BIBLIOTĒKA KĀ LIETOTĀJORIENTĒTA VIETA

Daļēji strukturētās intervijas plāns

Iepazīšanās

Sveiki!

Es esmu Alīna Deksnē, mācos bibliotēzinātņi Latvijas Universitātē un šobrīd rakstu bakalaura darbu par lietotājiorientētu bibliotēkas dizainu. Jautājumi intervijā ir par Tavu viedokli par bibliotēku, gan pozitīvo, gan negatīvo. Tavas atbildes paliks anonīmas.

Demogrāfiskie dati

Dzimums	Vīrietis	Sieviete
Vecums		
Nacionalitāte		
Studiju līmenis		
Programma		

Jautājumi

TEMATI	GALVENIE JAUTĀJUMI	PAPILDUS JAUTĀJUMI
APMEKLĒJUMS	1. Iemesli apmeklējumam?	1.1. Ko tu dari bibliotēkā?
	2. Nāc viens vai ar draugiem?	2.1. Kāpēc? 2.2. Kas tev labāk patīk? Kāpēc?
BIBLIOTĒKAS ZONAS	3. Kuras zonas tu izmanto?	3.1. Kāpēc?
	4. Kuras zonas tev patīk vislabāk?	4.1. Vai ir kāda zona, kas tev nepatīk?
APMEKLĒJUMU BIEŽUMS	5. Cik bieži nāc uz bibliotēku?	5.1. Cik daudz laika pavadi bibliotēkā vienā apmeklējuma reizē?
	6. Vai bibliotēka vienmēr ir pieejama?	
SAJŪTAS BIBLIOTĒKĀ	7. Vai pamani temperatūru?	7.1. Par aukstu/karstu? 7.2. Konkrētās zonās?
	8. Vai pamani gaisa kvalitāti?	8.1. Konkrētās zonās?

	9. Vai tev traucē troksnis?	9.1. Kāds troksnis? 9.2. Konkrētās zonās?
	10. Ko tu domā par apgaismojumu?	10.1. Konkrētās zonās?
	11. Ko tu domā par mēbeļu iekārtojumu?	11.1. Ko tu vēlētos mainīt? 11.2. Konkrētās zonās?
	12. Vai tev pietiek vietas?	12.1. Kādas vietas tev vajag vairāk? 12.2. Konkrētās zonās?
VISPĀRĒJS VIEDOKLIS	13. Vēl kaut kas ko vēlies uzlabot?	13.1. Kāpēc?
	14. Kas tev patīk bibliotēkā?	14.1. Kāpēc?
	15. Vai tu izvēlētos šo bibliotēku salīdzinājumā ar citām?	15.1. Kāpēc?

Intervētāja piezīmes

Daļēji strukturētās intervijas intervētāja piezīmju lapas paraugs

ACADEMIC LIBRARY AS USER-CENTERED PLACE**Semi – structured interview**

Gender		Nationality		Library level	
Age		Study level		Course	
TOPIC	QUESTIONS		NOTES		
PURPOSE OF VISITING	1. Why do you come to the library?				
	2. What do you usually do in the library?				
	3. Do you come alone or with friends and classmates?				
LIBRARY ZONES	4. What areas of the library do you use?				
	5. Which areas do you like best? Are there areas you don't like?				
FREQUENCY OF VISITS	6. How often do you come to the library?				
	7. Is the library always available when you need it?				
FEEL OF THE LIBRARY	8. Do you notice the temperature?				
	9. Do you notice air freshness?				
	10. Does noise disturb you anywhere? (What kind of noise?)				
	11. What do you think about the lighting?				
	12. What do you think about furniture arrangements? (What would you like to change?)				
	13. Do you have enough space? (What kind of spaces do you need more?)				
OVERALL OPINION	14. Is there anything in the library you would like to improve?				
	15. What do you like about the library?				
	16. Would you choose this library over others? Why?				

COMMENTS

--

Vienošanās par intervijas datu izmantošanu paraugs (angļu val.)

I _____ hereby give my permission for Alīna Dekšne to interview me and quote my responses in a B.Soc.Sc. thesis “Academic Library as User-Centered Place”. I understand that this research paper will be submitted to University of Latvia. I understand that I waive any claim to copyright to this material should the student ever publish it in a scholarly journal or in electronic format online.

I understand that THE AUTHOR WILL MAINTAIN MY ANONYMITY as a part of this interview. I hereby give my permission in the form of my signature below.

_____

Vienošānās par intervijas datu izmantošanu paraugs (latviešu val.)

Es, _____, piekrītu intervijai ar Alīnu Deksnī un atļauju savas atbildes citēt sociālo zinātņu bakalaura darbā „Akadēmiska bibliotēka kā lietotājiorientēta vieta”, kas tiks iesniegts Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē. Atsakos no jebkādām tiesībām uz šo materiālu, saprotu, ka **DARBA AUTORE SAGLABĀS MANU ANONIMITĀTI**. Apliecinu to ar savu parakstu:

_____

Intervija ar Vilmu van Wezenbeku

**Interview with Wilma van Wezenbeek,
Director of TU Delft Library, The Netherlands.**

Alina Deksne: I understand that the biggest changes in user-centered approach in TU Delft library have been made in the last years. What were the reasons for making ideas into real decisions?

Wilma van Wezenbeek: We are convinced that we should not be pushing our products to our users, but should involve users and have them participate in our development process and then be able to offer more tailor-made products and services.

A: What are the biggest challenges in changing library's views onto a more user-oriented approach?

W: We have not yet fully implemented our ideas, because it takes a lot of lead time to make a real change. A cultural shift can take more than just a few years. Nobody resists our approach; it is just that you need to make it workable.

A: What do you think is the best motivation for library staff to concentrate on changes, users' opinions and a more open library?

W: We all should realize that we are not here to defend our own world, but to add a better experience to our users, that should be our motivation.

A: How can a user-centered approach help users?

W: Users feel involved, recognize their input, and it adds to a better match between your offerings and your users.

A: What are the main things TU Delft library needs to change in order to fulfill these new ideas?

W: Optimize some processes, e.g. knowledge of our users is scattered / distributed through our organisation; we want to bundle this knowledge and make sure we also involve "the things we already know" into our processes / offerings.

A: From what I read in library's website, it provides a lot of different study spaces. Were these spaces made after getting feedback from students? If so, what were the main things students were asking for?

W: You are correct that we offer a variety of study spaces, and this has been the result of involving students at our "transformation project". Further I think you should realize that people are different and have different needs, so student have different ways in which they find their optimum in studying or working together

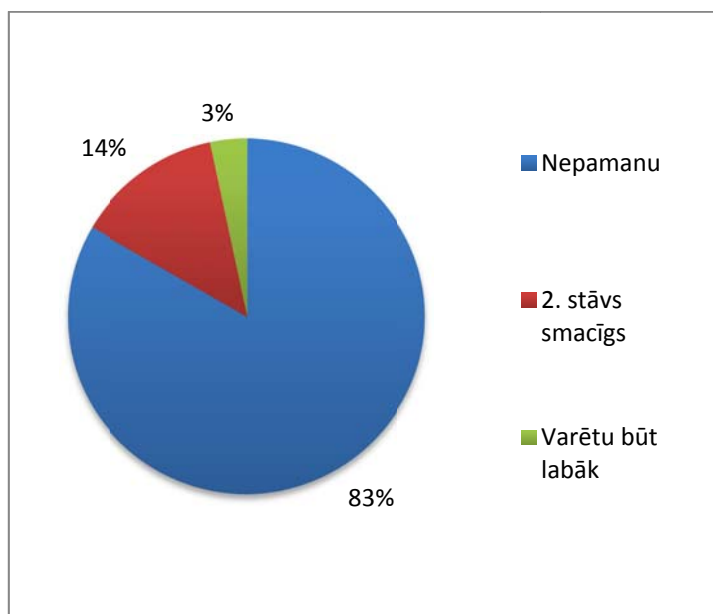
A: Are there any methods for getting feedback that are the most effective? How often do you gather users' opinions?

W: Like I said you should at first make sure that you use the information you already have (the questions the (virtual) desks receive, outreach librarians that talk to researchers, etc), further you can have a few dedicated face-to-face lunch sessions, when you already have formed some ideas and where you are able to test these or finetune them. I would not do too much "from-scratch" brainstorming with users.

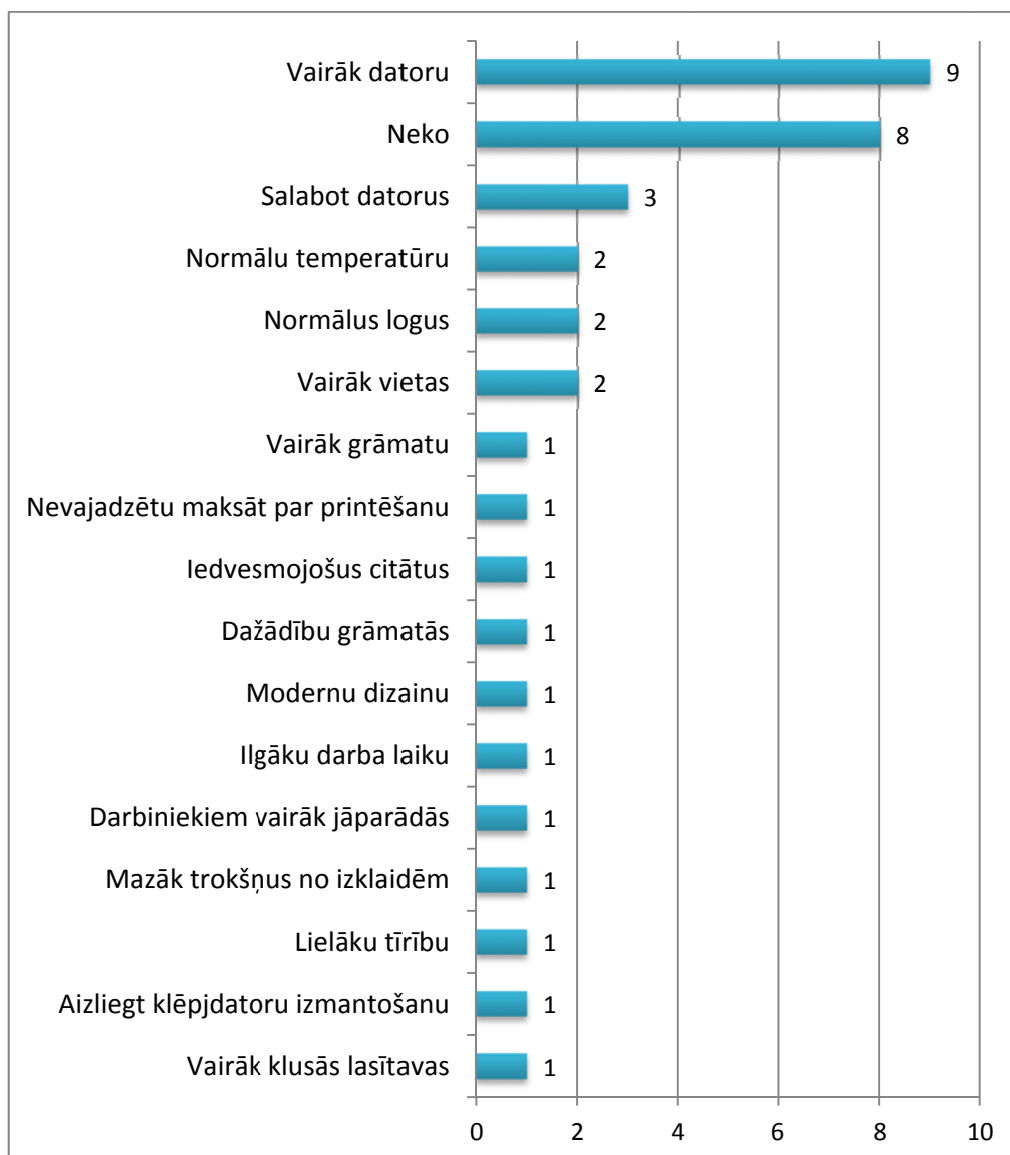
A: Is it challenging to find users who are willing to give feedback?

W: No, if you do not bombard them with requests. It helps (for students) to offer them a free lunch ;-)

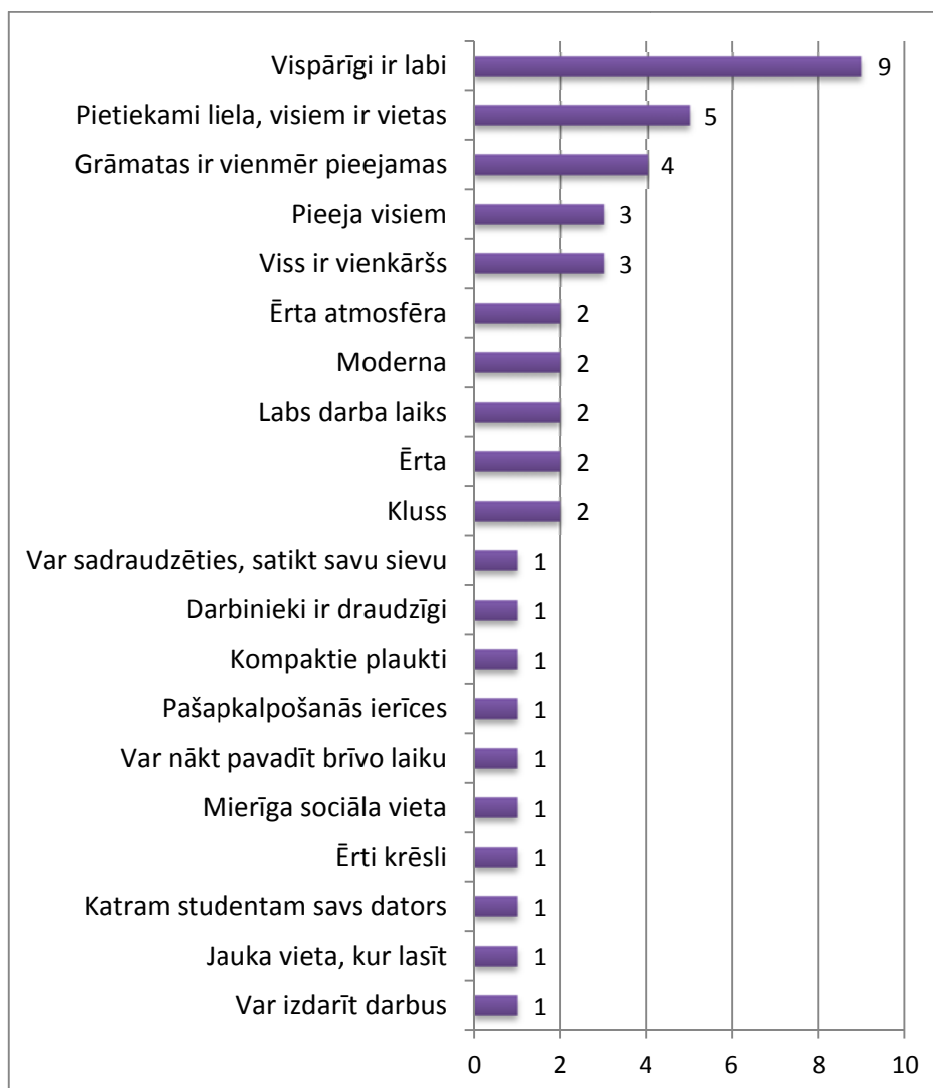
GCU bibliotēkas lietotāju viedoklis par gaisa kvalitāti

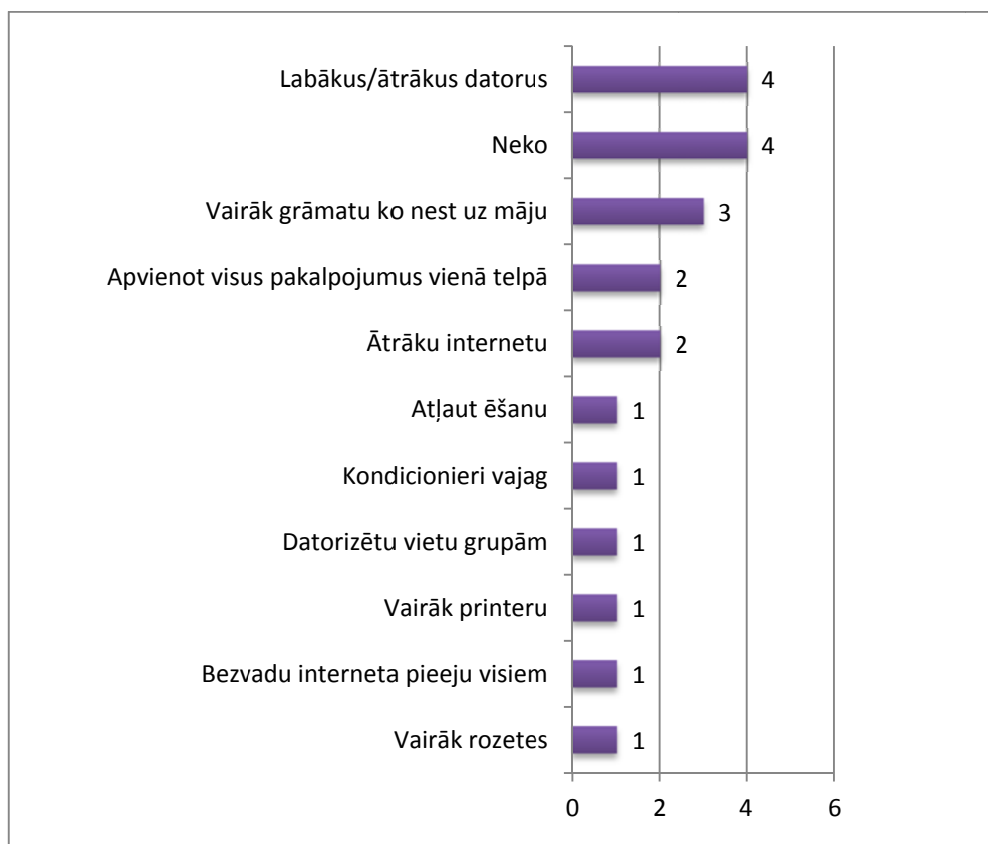
1. att. Vai pamani gaisa kvalitāti GCU bibliotēkā?

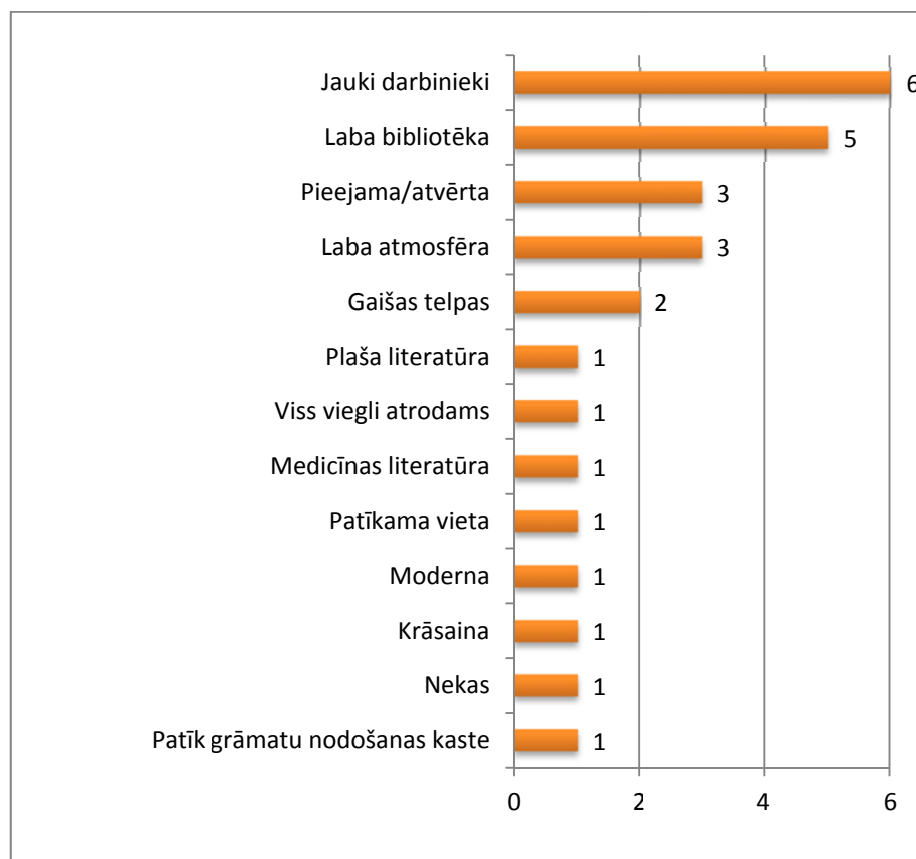
Lietotāju viedokļi par uzlabojumiem GCU bibliotēkā*1. att. Ko tu gribētu uzlabot GCU bibliotēkā?*

Pozitīvie viedokļi par GCU bibliotēku

1. att. Kas tev patīk GCU bibliotēkā?

Lietotāju viedokļi par uzlabojumiem RSU bibliotēkā*1. att. Ko tu gribētu uzlabot RSU bibliotēkā?*

Pozitīvie viedokļi par RSU bibliotēku*1. att. Kas tev patīk RSU bibliotēkā?*

Lietotājiorientēta bibliotēkas dizaina piemēri

Lai veiksmīgi izprastu darba pirmajā un otrajā nodaļā izklāstītos tematus, noder aplūkot dažādas bibliotēkas, kurās dizains pakārtots apmeklētāju vēlmēm. Tālāk aprakstītās bibliotēkas veidotas pamatojoties uz lietotāju viedokļiem un prasībām. Tajās ievēroti galvenie lietotājiorientēta dizaina pamatprincipi, izmantotas radošas un modernas idejas, kā arī domāts par nākotnes vajadzībām.

Edinburgas Universitātes un Leičesteras Universitātes bibliotēkas

Grāmatā *University Libraries and Digital Learning Environments* Liza Vallere (*Liz Waller*) publicējusi četru bibliotēku analīzi saistībā ar tajās notikušajām dizaina pārmaiņām. Viena no tām ir Edinburgas Universitātes bibliotēka (*Edinburgh University Library*). Bibliotēkas pārveidošana sākusies 2006. gadā ar mērķi izveidot telpas, kas ir pielāgojamas gan resursu uzturēšanai, gan mācībām. Pārveidotajā bibliotēkā ir gan vieta individuālam, gan grupu darbam, turklāt dažas no šīm telpām ir pielāgojamas individuālām vajadzībām. Telpās ir izmantotas mēbeles, kuras nav grūti pārvietot un ir iespējams pielāgot vajadzīgām tehnoloģijām. Ēkā pieejams bezvadu internets, kā arī 450 datori. Telpās ir izveidots 2.1. nodaļā minētais telpu uzvedību normu ierobežojums, lai tiktu nodrošināta vieta gan individuālam darbam, gan vienkāršai atpūtai ar draugiem. Kafejnīcā savukārt iespējams ieturēt maltītes norobežoti no citām bibliotēkas telpām. Divus gadus pēc remontdarbu uzsākšanas tika novērota divreiz lielāka aktivitāte bibliotēkas izmantošanā. Arī uzturēšanās laiks bibliotēkā palielinājies un atsauksmes no lietotājiem lielākoties ir pozitīvas. Uzturēšanās laika palielināšanās var nozīmēt, ka bibliotēkas telpas tiek vairāk izmantotas kopīgam mācību procesam un komunikācijai (Waller, 2011) (sk. 1. att.).

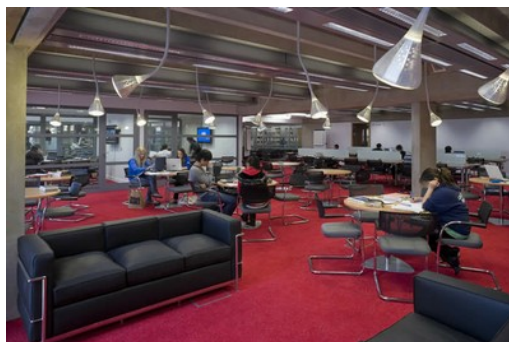

1. att. Norobežota mācību vieta Edinburgas Universitātes bibliotēkā (Study pod)

Otrs piemērs no Valleres pieminētajiem ir Leičesteras Universitātes bibliotēka (*University of Leicester Library*). Bibliotēka tika renovēta no 2005. līdz 2008. gadam. Šo

remontdarbu mērķis bija paplašināt telpas lietotāju skaita pieauguma dēļ un attīstīt telpu kvalitāti. Bibliotēkas telpas šo gadu laikā kļuva daudz piemērotākas grupām un sadarbībai, kā arī tehnoloģiju izmantošanai (sk. 2. att.).

Bibliotēkā tika dubultots datoru skaits, nodrošinātas vietas lietotāju privātajiem datoriem, izveidotas telpas grupu nodarbībām ar nodrošinātiem monitoriem, bezvadu internetu un datoru. Lietotāji pozitīvi novērtējuši pašapkalpošanās ierīces, kā arī darba laika paplašināšanu. 2009. gadā tika veikta aptauja par izdarīto, no kuras secināts, ka visas galvenās bibliotēkas zonas novērtētas kā labas vai ļoti labas (Waller, 2011).

2. att. Lasītava Leičesteras Universitātes bibliotēkā (University of Leicester)

Analīzi autore veikusi arī Varvikas Universitātes bibliotēkā (*University of Warwick Library*) un Notingemas Universitātes bibliotēkā (*University of Nottingham Library*). No šīm četrām gadījuma analīzēm viņa noteikusi sešus galvenos aspektus, kuri tiek uzlaboti:

- elastīgums;
- krājums;
- tehnoloģiju pieejamība;
- apkalpošanas stratēģija;
- dažāds telpu nodrošinājums;
- mēbeles.

Elastīgums, tehnoloģiju pieejamība, dažāds telpu nodrošinājums un mēbeles ir tie aspekti, kuri tika minēti 2.1. darba nodaļā. Elastības princips ir viens no galvenajiem, ko šobrīd cenšas piemērot jaunu bibliotēkas ēku veidošanā. Arī tehnoloģiju pieejamības paplašināšana ir daļa no šī principa. Lietotāja vēlmēs savukārt visvairāk tiek ņemtas vērā, veidojot telpas ar dažādiem mērķiem – tiek nodrošinātas telpas klusām mācībām, kā arī diskusijām. Jaunu telpu izveidošana nozīmē arī pielāgotas mēbeles. Mēbeles "definē telpu" (Waller, 2011, 83. lpp.), tāpēc ir jādodomā par to, kāda telpa ir vajadzīga.

Bibliotēkas galvenais uzdevums ir nepārtraukti ieklausīties lietotājā, lai uzzinātu par jaunām vēlmēm, tā veidojot lietotājiorientētu bibliotēkas dizainu.

Ziemeļkarolīnas Štata Universitātes bibliotēka

Jaunā Ziemeļkarolīnas Štata Universitātes Džeimsa B. Hanta Juniora bibliotēka (*NCSU James B. Hunt, Jr. Library*) tika atvērta 2013. gada 2. janvārī (NCSU Libraries). Tā ir moderna, inovatīva un lietotājiorientēta (sk. 3. att.).

3. att. Lietus dārza lasītava (Rain Garden Reading Lounge) (NCSU Libraries).

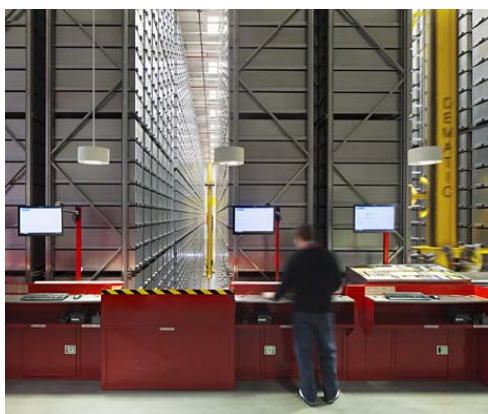
NCSU ir viena no vadošajām inženierzinātņu un tehnoloģiju jomā ASV, tāpēc jaunajā bibliotēkā ēkā liels uzsvars likts uz inovācijām tehnoloģijās un audiovizuālajos risinājumos (Kridel, 2013). Universitātē var apgūt tādas nozares kā spēļu veidošanu, tāpēc bibliotēkā izveidota laboratorija, kurā var izmantot interaktīvas tehnoloģijas, piemēram, ierīces ar žestu atpazīšanu. Bibliotēkā arī pieejama vizualizācijas laboratorija, kurā var redzēt ēkas trīs dimensijās vai pat augu šūnas, izmantojot speciālus projektorus, kā arī 32 griestu skaļruņus, visaptverošu skaņas sistēmu, un citas tehnoloģijas (sk. 4. att.).

4. att. Mācību un vizualizācijas laboratorija NCSU bibliotēkā (NCSU Libraries).

Bibliotēkā ir pāris telpas ar atvērto krājumu, taču lielākā daļa fizisko resursu ir izvietots automatizētā sistēmā bookBot. Sistēma automātiski piegādā katalogā izvēlētās grāmatas no plauktiem piecu minūšu laikā, tajā var uzturēt līdz pat diviem miljoniem vienību

(sk. 5. att.). Šī sistēma ļāva bibliotēkas ēkā izvietot daudz vairāk mācību un kopējas sadarbības telpas, jo aizņēma daudz mazāk vietas nekā parastie grāmatu plaukti.

5. att. **bookBot automatizētā piegādes sistēma** (David Wakely)

Lai gan bibliotēkā likts milzīgs uzsvars uz digitālo pasauli, tehnoloģiju izmantošanu mācību procesā un inovatīviem audiovizuālajiem risinājumiem, tajā tiek atvēlēta uzmanība arī klusam darbam. Šim nolūkam tādas lietas kā kopētāji un ēdienu automāti izvietoti atsevišķās telpās, lai netraucētu apmeklētājiem, kā arī izvietotas trokšņu izkļiedējošas mēbeles. Arī lielākā daļa vietu ar iepriekš minētajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem ir nodalītās telpās, kur radītais troksnis netraucē citiem. Elastības principus bibliotēkas veidotāji nodrošinājuši gan ar dažādām pārvietojamām mēbelēm, gan arī ar pielāgojamām sienām atsevišķās telpās (Kridel, 2013).

Masačūsetsas Universitātes Dartmutas filiāles bibliotēka

Masačūsetsas Universitātes Dartmutas filiāles Klēras T. Karnejas bibliotēkā (*University of Massachusetts Dartmouth Claire T. Carney Library*) 2013. gadā tika veikta renovācija, kuras arhitekti par to jau saņēmuši atzinīgus vārdus un arī apbalvojumu (South Coast Media Group, 2014). Bibliotēka piedāvā telpas dažādiem mērķiem – datoru izmantošanai, lasīšanai, konferencēm, diskusijām un sadarbībai. Bibliotēka tika paplašināta, ņemot vērā pieaugošo studentu skaitu. Tika izveidotas labākas telpas lekcijām un prezentācijām, kā arī kafejnīcai un satikšanās vietām. Uzsvars likts gan uz sadarbību veicinošām telpām, gan klusām, individuālām mācību iespējām (Board of Trustees of the University of Massachusetts, 2013). Izmaiņas bibliotēkā ir labi redzamas (sk. 6. att.).

6. att. Izmaiņas Klēras T. Karnejas bibliotēkā (University of Massachusetts Dartmouth).

Bibliotēkas arhitekti uzsver, ka bibliotēka pārveidota cenšoties padarīt minimālāku tās betona konstrukciju un piedāvājot jaunas, plašas un gaišas telpas ar patīkamu atmosfēru un modernām tehnoloģijām (World-architects.com).

Annes Arundelas Koledžas bibliotēka

2012. gadā tika renovēta AACC bibliotēka (*Andrew G. Truxal Library*) ASV (sk. 7. att.). Galvenais uzlabojums tajā ir vairāk telpas darbam un mācībām gan vienatnē, gan grupās. Kopīgām mācībām izmantotas vairāk tehnoloģijas, ēkā paplašināts bezvadu interneta tīkls un pieejamāka palīdzība no darbiniekiem (AACC, 2013).

7. att. AACC bibliotēka naktī (Halkin)

Renovācijai bibliotēka izmantoja atgriezenisko saiti starp studentiem un vadību – fokusgrupu intervijas ar studentiem, mācībspēkiem un darbiniekiem. Lielākais pieprasījums bijis pēc klusām zonām, individuāliem datoriem un papildus sēdvietām un grupu mācību vietām (AACC, 2013). Projekta veidotāji to ņēmuši vērā, bibliotēkā izvietojot uz pusi vairāk datorizētas sēdvietas un par 72% vairāk datorus publiskai izmantošanai (sk. 8. att.). Bibliotēkā izvietotas 20 slēgtas, ar tehnoloģijām aprīkotas telpas grupu mācībām, lielākas telpas klusam darbam, divas jaunas datoru telpas, kur nodrošināt apmācības un paplašinātas sēdvietu iespējas, izmantojot 800 dažāda veida krēslus un galdus (AACC, 2013).

8. att. Mācību zona AACC bibliotēkā (Halkin Architectural Photography LLC)

Papildus uzlabojumiem, kas veikti ņemot vērā lietotāju vēlmes, uzmanība pievērsta arī ēkas efektivitātei un ekonomijai, piemēram, pārstrādātu materiālu izmantošana un automātiska apgaismojuma nodrošināšana, kas pielāgojas atkarībā no dienas gaismas daudzuma telpā (AACC, 2013).

Bakalaura darbs „Akadēmiska bibliotēka kā lietotājiorientēta vieta” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (neskaitot izmantotos informācijas avotus un pielikumus) ir 140837 rakstzīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: _____ Alīna Deksnē
(*personiskais paraksts*)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai
(*nevajadzīgo nosvītrot*)

Vadītājs: docente Dr.Philol. Baiba Holma _____ 23.05.2014.
(*personiskais paraksts*)

Recenzents: docente Dr.Philol. Līga Krūmiņa _____ . ____ .2014.
(*personiskais paraksts*)

Darbs iesniegts Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā 23.05.2014.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Anete Alksne _____
(*personiskais paraksts*)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē ____ .06.2014.
protokola. Nr. _____.

Komisijas sekretāre: lektore Dr.philol. Vineta Gerkena _____
(*personiskais paraksts*)